

Orienteringssaker

1. Dialogmøte om religion i det offentlige rom 14. mars 2012 *(vedlagt)*
2. Referat fra kontaktgruppe mellom Buddhistsamfunnet og Dnk *(vedlagt)*
3. Årsmelding 2011 for Kontaktgruppa for Islamsk Råd Norge og MKR *(vedlagt)*
4. Plattform for Det norske Dalit Solidaritetsnettverket *(vedlagt)* og Dalitkonferanse
(program legges fram på møtet + muntlig rapport fra EITs Indiareise)
5. Skaperverk og bærekraft - revidert prosjektplan (KM-sak) *(vedlagt)*
6. Misjon til forandring - Utfordringene fra Edinburgh 2010 (KM-sak) *(vedlagt)*
7. Økumenisk rapport fra 2011 fra Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet
(ettesendes/muntlig)
8. Oppfølging av saken om klimarettferdighet *(muntlig)*
9. Delegasjonsreise Midtøsten 18.-26.3.2012 *(Program legges fram på møtet)*
10. Stefanusalliansen nytt medlem i SMM *(muntlig)*
11. Ressursmateriale mot antisemittisme og islamhets *(muntlig)*

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd tar sakene til orientering.

Dialogmøte om religion i det offentlige rom

Arrangør: Human-Etisk Forbund og Den norske kirke v/Kirkerådet og Mellomkirkelig råd

Tid: Onsdag 14. mars 2012 kl. 18-2030

Sted: Litteraturhuset i Oslo, møterom Ndjema

Regjeringen har satt ned et utvalg som skal komme med forslag til en ny og helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. I den sammenheng inviterer Den norske kirke og Human-Etisk Forbund til dialogmøte om religionenes plass i det offentlige rom.

Den årelange samtalen om religionenes plass i det offentlige rom er stor og mangefasettert. Seminaret vil tilnærme seg den større diskusjonen gjennom å ta utgangspunkt i to case:

- 1) Dommen i «krusifikssaken» i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen fra 2011
- 2) Nasjonale minnemarkeringer i Norge med utgangspunkt i 22.juli-tragedien.

Hva er legitim ivaretaking av historiske tradisjoner og majoritetsoppfatninger fra statens side? Hva er rettslig nødvendig og hva er politisk legitimt minoritetsvern mot majoritetsinteresser? Hvordan inngår tro- og livssyn i norsk identitetspolitikk i dag? Hva er religiøse symboler, hva er nasjonale symboler, og hvordan bør staten forholde seg til disse - så vel i fest/sorg som i hverdager? Hvordan kan mangfoldet best ivaretas i det vi kaller det offentlige rom?

Program:

1. Krusifikssaken i EMD:

- Menneskerettslige forpliktelser vs. nasjonalt politisk handlingsrom
- Majoritetens tros- og livssynsinteresser vs. minoriteters tros- og livssynsinteresser

Innledninger ved Janne Haaland Matlary (prof. UiO, inst. for statsvitenskap) og Andreas Føllesdal (prof. UiO, inst. for menneskerettigheter)

Responser fra Lorentz Stavrum (HEF) og Kristin Gunleiksrud (Dnk) med særlig fokus på spørsmålet:

- Hvordan bør vi håndtere slike spørsmål i norsk sammenheng?

2. Nasjonale minnemarkeringer:

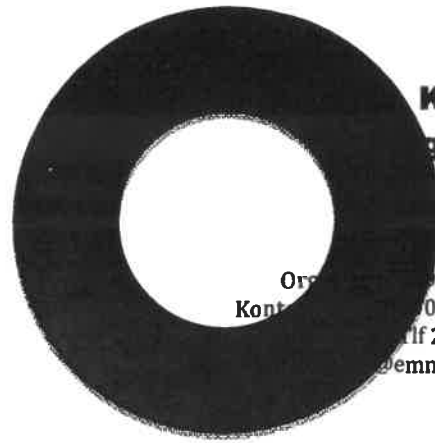
- Når nasjonens samhold er akutt - hva slags lim brukes?
- Inkluderende nasjonale symbol - hva er det?

Innledning ved Cora Alexa Døving (seniorrådgiver HL-senteret)

Responser fra Åse Kleveland (HEF) og Berit Hagen Agøy (Dnk) med særlig fokus på spørsmålet:

- Hvordan bør framtidens markeringer utformes og gjennomføres?

3. Plenumsamtale

**Kirkelig
dialogsenter**

Ryes plass 7
0558 Oslo
Orgnr 95 255 936
Kontnr 00.24.34977
Tlf 22 80 58 58
emmausnett.no

**Referat fra kontaktgruppe: Buddhistsamfunnet og Den norske kirke
28. November 2011**

Sted: Paramita meditasjonssenter, Storgata
Tilstede: Egil Lothe, Gunaketu Kjørstad, Kanoknapat Suksong, Bhante Maniratana, Anne Hege Grung, Oddbjørn Leirvik, Anne Anita Lillebø og Iselin Jørgensen.

1. **Formalisering av kontaktgruppen ble diskutert.** Fra og med dette møtet er den mangeårige dialogen mellom Buddhistforbundet og representanter fra Den norske kirke formalisert som en kontaktgruppe mellom de to trossamfunnene. Det betyr at Mellomkirkelig råd for Den norske kirke får tilsendt korte referat fra møtene. Kirkelig dialogsenter har ansvar for utvelgelsen av de kristne representantene og referatføringen.
2. **Deltakere.** Det er forbilledlig at buddhistforbundet har fått med flere deltakere fra ulike tradisjoner og geografiske områder. Den norske kirke må forsøke å etter hvert få med nye deltakere. Det understrekes samtidig at denne dialogens særpreg skal videreføres, noe som betyr at nye deltakere må kunne delta i felles stille meditasjon.
3. **Dialogens særpreg.** Dialogen mellom Buddhistforbundet og kristne (tilknyttet dialogsenteret Emmaus) har hatt som fokus å bli kjent med hverandres spiritualitet. Dette anses som unikt, med en stor verdi. Det å sitte sammen i stillhet og lære av hverandres meditasjonsteknikker er verdifullt for begge parter. Tidligere har det blitt arrangert felles retreatar som det nå vurderes å tas opp igjen.
4. **Neste møte.** Det anses som et mål å møtes tre ganger i året. Hvert møte skal inneholde meditasjon og samtale rundt et valgt tema. Neste møte blir mandag 6.februar, kl 19 – 21.30, hos Kirkelig dialogsenter (adr. Olaf Ryes plass 7). I tillegg til meditasjon blir *gudsbilder* tatt opp som samtaletema.

Årsmelding 2011

Kontaktgruppa for Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke

1. Møtehyppighet og deltakere

I løpet av 2011 møttes Kontaktgruppa for Islamsk Råd Norge (IRN) og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (MKR) 4 ganger. Gruppa har bestått av mer eller mindre faste medlemmer fra IRN og MKR, to faste deltakere fra Norges Kristne Råd og en fast deltaker fra Kirkens Nødhjelp.

Deltakere fra IRN

Senaid Kobilica, Mehtab Afsar, Faruk Terzic, Asghar Ali, Khalid Hussain, Bushra Ishaq, Mohammed Amarzguioui, Ghulam Abbas, Ambreen Pervez, Asjad Mahmood

Deltakere fra MKR

Berit Hagen Agøy, Anne Hege Grung, Jan Opsal, Knut Kittelsaa, Sunniva Gylver, Olav Dag Hauge, Line Marie Onsrud

Deltakere fra Norges Kristne Råd

Ørnulf Steen, Nora Stene Preston

Deltaker fra Kirkens Nødhjelp

Arne Sæverås

Sven Thore Kloster fra Mellomkirkelig råds sekretariat har vært Kontaktgruppas sekretær.

2. Saksoversikt for 2011

- Sak 01/11: Godkjenning av protokoll og dagsorden 02.03.11
- Sak 02/11: Bekymring for økende vold mot religiøse minoriteter i Pakistan
- Sak 03/11: Ekstremisme
- Sak 04/11: Integreringspolitikk og religion
- Sak 05/11: Godkjenning av protokoll og dagsorden 08.06.11
- Sak 06/11: Ecumenical Peace Convocation Jamaica
- Sak 06/11: Antisemittisme og rasisme i Osloskolen
- Sak 07/11: Fellesuttalelse mot religiøs ekstremisme
- Sak 08/11: Godkjenning av protokoll og dagsorden 14.09.11
- Sak 09/11: Kristen-muslimsk dialog i Norge post 22/7
- Sak 10/11: Fellesuttalelse mot religiøs ekstremisme
- Sak 11/11: Trosfrihet på asylmottak
- Sak 12/11: Godkjenning av protokoll og dagsorden 02.11.11
- Sak 13/11: Trosfrihet på asylmottak
- Sak 14/11: Fellesuttalelse mot religiøs ekstremisme

Kontaktgruppa bestemte at den ønsker å vie mer oppmerksomhet mot interreligiøst bidrag i fredsarbeid i årene framover.

Trosfrihet på asylmottak

I 2011 ble det meldt om noen hendelser på ulike asylmottak hvor konvertitter fra islam til kristendom hadde blitt utsatt for vold eller trakassering. Både MKR, IRN og enkeltmedlemmer i kontaktgruppa engasjerte seg i sakene bl.a. gjennom kontakt med lokale imamer og lokale prester/biskoper. Kontaktgruppa har vært tydelige på at 1) mishandling er en kriminell handling, og derfor en politisak, 2) ledelsen på asylmottak er ansvarlige for beboernes sikkerhet, og 3) det kan virke som om det er et holdningsproblem knyttet til religionsfrihet ved enkelte asylmottak i landet – dette må utfordres av både den lokale kirke moske og sentralt ved IRN og MKR.

IRN og MKR hadde et felles møte med UDI den 27. oktober 2011 for å drøfte trosfriheten ved norske asylmottak. Felleserklæringen om trosfrihet og retten til å konvertere ble presentert, og UDI sa at de ville bruke denne videre i sitt arbeid. I tillegg gav UDI uttrykk for at de ønsket å bedre kontakten med lokale tros- og livssynssamfunn som er lokalisert i nærmiljøet rundt mottakene. Dette for å bygge beredskap i tilfelle det oppstår religiøse konflikter på mottak, men også for å bedre informasjonen om lokal religiøs aktivitet og tilbud til beboerne ved mottak.

UDI vil også vurdere å utarbeide nytt infomateriale om trosfrihet i det generelle informasjonsmaterialet ved norske mottak, samt vurdere å lage interne retningslinjer for bruken av bønnerommene på mottakene. Rommene for "kontemplasjon og tro" er i dag åpne for alle, men siden man enkelte steder har erfart spenninger knyttet til eierforhold og bruk av rommene, vurderer altså UDI retningslinjer for disse. UDI gav uttrykk for at de ønsket å holde kontakten med MKR og IRN om disse sakene framover.

Vedlegg:

Fellesuttalelse mot religiøs ekstremisme

Plattform for Det norske Dalit Solidaritetsnettverket

Formål

Det norske Dalit Solidaritetsnettverket (DSN-Norge) har som overordnet formål å påvirke slik at norsk politikk kan bidra til avskaffelse av kastediskriminering. DSN-Norge vil samarbeide med International Dalit Solidarity Network (IDSN), andre nasjonale Dalit Solidaritetsnettverk og andre relevante partnere, deriblant NGO-forum for menneskerettigheter. DSN-Norge ønsker i tillegg å bidra til å skape offentlig debatt rundt kastediskrimineringsproblematikken.

Funksjon

Legge til rette for et samarbeid mellom norske organisasjoner for å:

- Bidra til økt kunnskap om kastediskriminering blant nettverkets organisasjoner spesielt og den norske opinion generelt.
- Dialog med norske myndigheter, gjennom direkte henvendelser og via media.
- Dialog med norsk næringsliv

Politiske krav mot norske myndigheter:

- Jobbe for at "the draft UN Principles and Guidelines" adopteres av FNs Menneskerettighetsråd.
- Addressere kastediskriminering i relevante FN-prosesser, inkludert UPR, konvesjonskomiteer og spesial prosedyrene.
- At kaste-problematikk blir tatt opp i politiske samtaler og i menneskerettigheter dialoger med kasterammede land.
- Fremme "the Ambedkar Principles" i internasjonale fora, spesielt gjennom UN Global Compact and ILO, og inkludere kaste-problematikken i CSR-arbeidet.

Organisering og mandat

Nettverket DSN-Norge utgjøres av organisasjonene som slutter seg til denne plattformen. DSN-Norge vil ha et årlig møte i januar, der organisasjonene velger:

- Leder fra en av organisasjonene
- Arbeidsutvalg (3-5 organisasjoner, inkludert leder)
- Redaktøransvar for nettsidene www.dalit.no

Leder vil på det samme møtet legge fram en aktivitetsplan for nettverkets arbeid for det inneværende året. Arbeidsutvalget vil ha ansvar for gjennomføringen av aktivitetsplanen. Arbeidsutvalget kan foreta endringer i aktivitetsplanen i løpet av året.

Arbeidsutvalget har ansvar for å kalle inn organisasjonene til det årlige møtet innen 15. desember året før (per e-post).

Referanser:

KM 4/07, KM 05/08 og KR 66/11

Saksdokumenter:

Dok.dato	Tittel	Dok.ID
11.01.2012	SoB rapport for perioden januar 2009-2011	72553
03.02.2012	KM_4_1_2_12_SoB_framdriftsplan_2012-2015.docx	74057

Skaperverk og bærekraft - revidert prosjektplan

Sammendrag

Den norske kirke (Dnk) har i mange år vært opptatt av sammenhengen mellom klima, miljø, forbruk og rettferd. For å styrke og intensivere arbeid på dette saksfeltet vedtok Kirkemøtet 2007 at det skulle settes i gang en bærekraftreform som skulle berøre all

kirkelig virksomhet. Kirkemøtet 2008 fikk seg forelagt en beskrivelse av gjennomføringen av bærekraftreformen, foreslått i rammen av et økumenisk samarbeidsprosjekt med Kirkens Nødhjelp og Norges Kristne Råd som sentrale samarbeidsparter.

Dette er utgangspunktet for samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB). Sakspapiret og den vedlagte rapporten for prosjektet i perioden januar 2009 til september 2011 gir en beskrivelse av arbeidet og en evaluering ved prosjektets parter. Gjennom prosjektet har kirkene vært tydelige og synlige og fått til fremgang på noen områder, men det står mye igjen, målt både mot utfordringenes størrelse og prosjektets eget ambisjonsnivå.

De samarbeidende partene i prosjektet har en klar vilje til å holde fast ved prosjektets omfattende målsetting. Samtidig erkjenner man å måtte spisse samarbeidet fremover rundt noen få områder der klimarettferdighet er hovedfokus i fellessatsingen.

Men bærekraftig utvikling omfatter mer enn klimarettferdighet og det er nødvendig at andre aspekter av bærekraft-arbeidet ivaretas på andre måter enn gjennom det økumeniske prosjektet. Dette vil derfor også være en utfordring for Dnks eget arbeide.

En revidert plan for det felles prosjektet SoB vil bli forelagt Kirkemøtet til orientering.

Sakspapiret nevner aktuelle endringer i kirke og samfunn som bakgrunn for veivalg videre, og peker på viktige oppgaver for Dnk fremover.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

Kirkemøtet er glad for det arbeidet som er utført gjennom samarbeidsprosjektet SoB, og at samarbeidsrelasjonene mellom Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke gjennom dette er blitt styrket. Når det gjelder det videre arbeid med samarbeidsprosjektet vil Kirkemøtet fremheve:

- Kirkemøtet tar rapporten for arbeidet 2009 - september 2011 og forslag til fornyet fremdriftsplan for prosjektet til orientering.
- Kirkemøtet tar til etterretning at samarbeidsprosjektet i arbeidet fremover vil fastholde prosjektets visjon og hovedmål, samtidig som samarbeidet fremover skal konsentrere seg om områdene temafokus klimarettferdighet, dialogarena og teologisk refleksjon og spiritualitet.
- Kirkemøtet mener at arbeidet for en ambisiøs og rettferdig klimaavtale må prioriteres svært høyt både i kirke og samfunn.
- Kirkemøtet utfordrer norske politikere til å fortsette sitt arbeid for en klimaavtale internasjonalt, men også i større grad til å arbeide for betydelige utslippskutt hjemme. Føringerne i regjeringens varslede klimamelding vil her være svært viktig.

- Kirkemøtet oppfordrer regjeringen til å bidra med midler til arbeid for klima og miljø, også arbeid av institusjoner/organisasjoner som primært ikke er definert med dette som formål.
- Kirkemøtet utfordrer menigheter og ansatte på alle plan i Dnk til å engasjere seg i kampen for klimarettferdighet, både gjennom konkrete handlinger og deltakelse i aksjoner. Det bør søkes allianser og bredt samarbeid.

For Dnks egen del vil Kirkemøtet i tillegg fremheve:

- Kirkemøtet vil minne om utgangspunktet for arbeidet: å sette i gang en bærekraftreform som skulle berøre og involvere hele kirkens virksomhet. KM er glad for at mange av utfordringene som i 2007 og 2008 ble rettet til sentralkirkelige organer, bispedømmer, menigheter og kirkelige fellesråd er blitt fulgt opp av mange. Utfordringene står ved lag, og trenger videre oppfølging, både gjennom engasjementet i samarbeidsprosjektet og gjennom tiltak i Dnks egen virksomhet.
- Samarbeidsprosjektets fokus på klimarettferdighet må engasjere hele Dnk. Både lokalmenighetene, bispedømmene og sentralkirkelige organer er utfordret.
- Kirkemøtet oppfordrer samtidig sentralkirkelige organer til å ivareta andre aspekter som er viktig for en bærekraftig utvikling. Viktige utfordringer er blant annet biomangfold, bærekraftig økonomi og matsikkerhet.
- Kirkemøtet er glad for samarbeidet mellom de sentralkirkelige råd og bispedømmerådene med fokus på lokalmenighetene. Kirkemøtet håper at det planlagte felles prosjektet mellom Kirkerådet, KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesserorganisasjon og Norges Kirkevergelag om miljøfyrtårnsertifisering og grønne menigheter kan gi et løft for arbeidet lokalt.
- Kirkemøtet vil fremheve at det fortsatt må arbeides for:
 - o forankring av temafeltet skaperverk og bærekraft i kirkens arbeidsområder, reformer og prosesser.
 - o utvikling og distribusjon av materiell for menighetene og offentligheten.
 - o opplæring og kunnskapsformidling i kirken.
 - o etablering av tematisk samarbeid med kirkelige organisasjoner og utdanningsinstitusjoner.

Saksorientering

1. Bakgrunn

Skaperverk og bærekraft: Et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn (SoB) er et økumenisk samarbeidsprosjekt som drives av Kirkens Nødhjelp (KN), Norges Kristne Råd (NKR) og Den norske kirke (Dnk) i fellesskap. Deltakerne rapporterer til sine styrende organer gjennom sine respektive årsmeldinger.

Vær en stemme i vår tid som taler rett om de store spørsmål. Gi folk håp. Man menneskene til ydmykhet. Bruk deres store nettverk.

Bistands- og utviklingsminister Erik Solheim til Kirkemøtet 2007

Kirkemøtet 2007

Initiativet til prosjektet går tilbake til vedtaket i Kirkemøtet, sak KM 4/07 *Truet liv. Troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd*. Denne saken oppsummerer Dnks arbeid på dette saksfeltet og gir en teologisk begrunnelse for kirkens engasjement. I sitt vedtak utfordrer Kirkemøtet både de sentralkirkelige rådene og bispedømmerådene, menighetene og de kirkelige fellestrådene, enkeltmennesker samt regjeringen og Stortinget.

I vedtaket utfordrer Kirkemøtet de sentralkirkelige rådene og bispedømmerådene til umiddelbart å iverksette en bærekraftreform som berører all kirkelig virksomhet frem mot reformasjonsjubileet i 2017. Kirkerådet ble bedt om å utarbeide et forslag til realisering av denne reformen til Kirkemøtet 2008.

Kirkemøtet 2008

Kirkemøtet 2008 fikk seg derfor forelagt en beskrivelse av gjennomføringen av bærekraftreformen, foreslått i rammen av et økumenisk samarbeidsprosjekt med KN og NKR som sentrale samarbeidsparter. Begge disse organisasjonene deltok i utformingen av forslaget, som også ble behandlet og vedtatt av deres styrer kort tid før Kirkemøtet.

Kirkemøtets vedtak i 2008 slutter seg til utfordringene og målsettingene fra 2007 og iverksettingen av SoB som et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn.

Vedtaket fra Kirkemøtet 2008 gir en begrunnelse og en overordnet retning for dette valget:

I og gjennom et økumenisk fellesskap vil Den norske kirke:

- være en sentral pådriver for og bidragsyter til bærekraftige samfunn lokalt, nasjonalt og globalt
- bidra til å sikre en internasjonal, forpliktende, rettferdig og ambisiøs klimaavtale og en bred kirkelig og folkelig oppslutning om dette
- demonstrere et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd
- skape håp og fremtidstro med ord og handling

Kirkemøtet 2008 vedtok også at Kirkemøtet 2011 skulle få seg forelagt et forslag til revidert prosjektplan. Siden Kirkemøtet ble flyttet fra høsten til våren ble behandlingen senhøstes 2011 utsatt til Kirkemøtet 2012.

Styringsgruppens myndighet og behandling på Kirkemøtet 2012

Etter at det er inngått et samarbeid, er det prosjektets styringsgruppe (se nedenfor under 3. Rapportering, Oppstart) som i fellesskap må foreta en felles evaluering og vedta en revidert prosjektplan.

For styringsgruppen ble det utarbeidet en rapport for prosjektet i perioden januar 2009 til september 2011. Rapporten følger vedlagt, og stoff fra den er innarbeidet i delene om rapportering og evaluering nedenfor i denne saksorienteringen.

Styringsgruppen vil vedta den reviderte prosjektplanen på sitt møte 25. januar 2012. Denne reviderte planen forelegges Kirkemøtet 2012 til orientering.

Kirkemøtet 2012 skal gi innspill til Dnks eget arbeid på feltet fremover.

Kirkens oppgave er å bevare helligheten. Duft av hellighet beskytter jorden, ellers forvandles den til råvare. Når jorden og dens liv forvandles til råvare, reiser den seg mot menneskene i historiens største slaveopprør.

Martin Lønnebo, biskop emeritus til Kirkemøtet 2007

2. Kriseforståelse, forvalteransvar og djerpe målsettinger

Som nevnt ovenfor, har tema relatert til miljø, klima, forbruk og rettferd hatt en fremtredende plass på Kirkemøtets dagsorden i mange år. Denne type tema er blitt behandlet både i 1989, 1996, 2001, 2003, 2007 og 2008 og dessuten en rekke ganger i Bispemøtet.

Gjennomgående bærer alle debatter, uttalelser og vedtak preg av en felles kriseforståelse. Det gis også en teologisk begrunnelse for kirkens forpliktelse og engasjement som kan beskrives gjennom ordene skapertro og forvalteransvar.

Allerede Bispemøtet 1969 vedtok en uttalelse om forbruk og miljø under overskriften Forurensing av natur og folkeliv. Her ble konkrete miljøproblemer nevnt som:

[...] taler til ansvarsbevisstheten hos den enkelte. Men samtidig dreier det seg om et samfunnsproblem av foruroligende omfang. Det vil bare kunne løses gjennom betydelige løft fra fellesskapets side. Skal utfordringen møtes effektivt, vil det innebære en oppbremsing i vår velstandsvekst. Dette er imidlertid et offer vi som folk- og som sivilisasjon- er nødt til å ta på oss. Vår tro på Gud som skaper gir mennesket en hellig forpliktelse til å ta vare på hans skaperverk. Og det grunnleggende bud «Du skal ikke stjele» forbyr oss å bruke opp ressurser som med rette tilhører barn og barnebarn.

Herfra går det en direkte linje til vedtaket fra Bispemøtet i 2007 som, med overskriften «Det haster, det koster, det nytter», oppsummerer utfordringen for kirke og samfunn overfor klimakrisen, overforbruk av ressurser, urettferdig fordeling og andre miljøproblemer.

Klimautfordringen ble også behandlet av Bispemøtet høsten 2011. Foran klimatoppmøtet COP 17 i Durban i november, gir Bispemøtet uttrykk for sine forventninger til Norges posisjon. I en pressemelding kreves det at politikerne må videreføre Kyoto-protokollen, forbedre den og skjerpe målene. Norge må videre legge penger på bordet til klimatilpasning og klimakutt i fattige land og foreslå en prosess som bidrar til at andre rike land gjør det samme. Det er nødvendig å redusere verdens samlede klimagassutslipp. Rike land som Norge må gjøre betydelige kutt hjemme og reise en debatt om bruk av nye fossile funn, fremholder Bispemøtet.

Allerede i uttalelsen *Vern om livet* fra Kirkemøtet 1989 sies det: «Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at ekspertenes dystreste spådommer om tidspunkt for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktig. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko.»

Utfordringenes alvor og kirkenes forvalteransvar overfor Gud som Skaper er bakgrunnen for alle konkrete målsettinger og utfordringer som man retter mot egen virksomhet og andre beslutningstakere, ikke minst ansvarlige politiske organer.

Dette er også bakgrunnen for utforming av målsetting og innhold i samarbeidsprosjektet SoB som ble vedtatt av Kirkemøtet og av styrene i KN og NKR i slutten av 2008.

La barnebarnets øyne være dine skriftespeil.

Martin Lønnebo, biskop emeritus på Kirkemøtet 2007

3. Rapportering

I samarbeidsprosjektets *Rapport for perioden januar 2009 – september 2011* redegjøres det for arbeidet med utformingen av milepælsplaner og arbeidet med større enkelttiltak og for kontinuerlige pågående prosesser og områder for løpende arbeid.

Fremstillingen nedenfor oppsummerer noen vesentlige punkter og aspekter fra rapporten.

Oppstart

Som nevnt ovenfor, var det allerede tett kontakt mellom de samarbeidende parter Dnk, KN og NKR under utarbeidelsen av prosjektbeskrivelsen i løpet av 2008. I denne beskrivelsen ble det også fastslått at generalsekretærene i KN, NKR og Mellomkirkelig råd, samt Kirkerådets direktør skulle utgjøre styringsgruppen. Senere ble styringsgruppen utvidet med en representant for Bispemøtet og ytterligere en representant for NKR. Sekretærfunksjonen ble ivarettatt ved stillingen som seniorrådgiver for miljø- og samfunnsspørsmål i Kirkerådet.

Kirkerådet utlyste allerede sommeren 2008 en stilling som prosjektkoordinator med tilsetting høst 2008, finansiert ved OVF-midler. Kirkerådet har lagt ned en betydelig arbeidsinnsats for å få til en ekstern finansiering av satsingen bl.a. gjennom søknader til Miljøverndepartementet.

Arbeidet i 2009 var i stor grad relatert til en rekke store hendelser.

Lansering med eksepsjonell medieoppmerksomhet

Prosjektet ble lansert med en markering ved Trefoldighetskirken og Stortinget samt to ulike avisinnlegg i henholdsvis Dagbladet (16. februar) og Dagen Magazinet (18. februar). Her oppfordrer man politikerne til et 5-års oljememoratorium/tenkepause. Selve lanseringen ga eksepsjonelt mye medieoppmerksomhet og førte til offentlig debatt både om oljeutvinning og klima og om kirkenes politiske rolle. Styringsgruppens vurdering er at det i all hovedsak var en vellykket lansering som lyktes i å løfte frem klimautfordringene ved oljeutvinning og å markere kirkene som aktører på miljøfeltet. Samtidig har lanseringen ført til debatt om hvor konkret kirken kan og bør uttale seg i kontroversielle politiske spørsmål. Lanseringen tydeliggjorde dermed også behovet for tilstrekkelig informasjon og beredskap intern i de deltakende organisasjonene.

Konferansen «Tro til forandring»

Konferansen «Tro til forandring – sammen tar vi ansvar for skaperverket» ble arrangert av NKR i samarbeid med Menighetsfakultetet og KN m.fl. 21.-24. mai 2009. Ca. 200 voksne og 50 barn deltok på konferansen. På programmet sto bl.a. urfremføringen av en miljømusikal, storsamlinger, en rekke seminarer, kveldskonserter og en TV-overført gudstjeneste fra kirkeruinene i Maridalen. NKR oppsummerer sitt overordnede inntrykk slik:

Vi lyktes med å skape en møteplass med fokus på kirkelig miljø- og klimaengasjement, og å begrunne dette engasjementet i vår tro. Vi lyktes i noen grad med å skape en større synlighet rundt disse spørsmålene i kirkelige miljøer. Konferansen fungerte som et steg på veien til København og et mer langsiktig kirkelig klimafokus.

5.- 6. november 2011 ble det arrangert en oppfølgingskonferanse på Diakonhjemmet i Oslo. Også her sto klimarettferdighet i fokus.

Klimaseilasen til COP 15 hadde TV-sendt åpningsarrangement i Den Norske Opera & Ballett. Biskopene i Den norske kirke var med på klimaseilasen og sang Kyrie i åpningsshowet. Grimstad TenSing ledet 1200 deltakere i sang ved ankomst.

Klimaseilas til COP 15

12.-14. desember arrangerte KN i samarbeid med Framtiden i våre hender og Cicerosenter for klimaforskning en klimaseilas fra Oslo til COP 15-møtet i København. Dette arrangementet ble et hovedtiltak i samarbeidsprosjektet. Med 1200 deltakere var dette den største norske mobiliseringen i forbindelse med FNs klimatoppmøte. Mange kirkeledere og medlemmer av forskjellige kirkesamfunn var blant deltakerne, inklusive nær alle biskopene i Dnk. I tillegg kom god deltakelse fra bispedømmene. Denne kirkelige mobiliseringen ved selve klimaseilasen, med overrekking av underskrifter ved erkebiskop Desmond Tutu og en stor økumenisk gudstjeneste i domkirken i København, viste at kirkene absolutt var på banen og gjorde en betydelig innsats.

ARC – pris og samarbeid om pilegrimsbyer

Dnk mottok i slutten av 2009 en pris av Alliance of Religions and Conservation og FNs utviklingsprogram for sin langvarige satsing på miljø, klima og bærekraft. Vedtakene fra KM 2007 og KM 2008 ble gjengitt i boken *Many heavens, one earth* som eksempel på et trossamfunns bidrag til å verne om livet på jorden.

Prisen ble overrakt Kirkerådets direktør og preses i Bispemøtet av prins Philip av Storbritannia og generalsekretær i FN Ban Ki-moon i Windsor. I oppfølgingen ble Dnk invitert inn i et pilotprosjekt som har som målsetting å danne et internasjonalt nettverk av grønne pilegrimsbyer med Trondheim som naturlig medlemsby i Norge. Det ble også avholdt en konferanse høst 2011 i Pisa med norsk deltagelse.

Jeg forstår at folk i Nord-Norge sier at «det skal bo folk i husan», men dette ønsker også menneskene på Fidji, Tuvalu og Kiribati.

Fei Tevi, generalsekretær for Pacific Conference of Churches, på klimadagene i Sortland 2010

Konferanser om oljeutvinning i 2009 og 2010 og regionale klimaseminarer

«Den siste olje?» var høsten 2009 tittelen på en dialogkonferanse som tok for seg oljeboring i Norge og etikk. På oppdrag fra Kirkerådet ble konferansen arrangert i Bergen av Bjørgvin bispedømmeråd. Målgruppen var politikere, olje- og energibransjen, forskere, miljøvernere, ansatte og frivillige kirkefolk, partene i arbeidslivet og mediefolk.

Som oppfølging arrangerte Kirkerådet i samarbeid med KN høsten 2010 konferanse og klimadag på Sortland med temaet «Lofoten, Vesterålen og Senja – Norges nye oljeregion, eller pioner for fornybare alternativer?» Også her deltok representanter fra oljeindustrien, bedrifter, folkebevegelser og miljøvernorganisasjoner, samt generalsekretæren i Pacific Conference of Churches, som begrunnet kirkenes klimaengasjement med vektlegging av perspektiver fra land i sør.

I samarbeid mellom de regionale ressursgruppene og KN ble det høsten 2010 gjennomført regionale klimaseminarer med bl.a. politikere og kirkeledere i de fleste bispedømmene.

Forberedelse av COP 17

Også i forkant av FNs klimamøte COP 17 i Durban i slutten av november og i desember 2011 ble det mobilisert bredt. Et særlig fokus i 2011 er et bredt anlagt tverr-religiøst samarbeid med kirker og trossamfunn særlig i det sørlige Afrika. Fra norsk side var man med på å samle inn underskrifter gjennom menigheter og organisasjoner. En klimakaravane med ungdommer fra KFUM-KFUK og Changemaker reiste en måned gjennom land i det sørlige Afrika sammen med afrikanske ungdommer for å bevisstgjøre og samle inn underskrifter. Organisasjonen Diakonia, som Dnk har støttet i mange år, og KN spilte en nøkkelrolle i koordineringen av kampanjen «We have faith- act now for climate justice!» Alle de samarbeidende partene i SoB var godt representert i Durban. Også Islamsk Råd Norge var representert.

Løpende arbeid

Samtidig har det i hele perioden 2009 – 2011 pågått et kontinuerlig arbeid med verving, veiledning og besøk av grønne menigheter, kontakt med de regionale ressursgruppene for miljø og rettferd, utvikling av nettsiden grønnkirke.no og utsending av nyhetsbrev, utforming av høringsuttalelser og medie-utspill, gjennomføring av kampanjer og materiellutvikling, for eksempel i forbindelse med KNs fasteaksjon og Skaperverkets dag, nettverksbygging og utstrakt kontakt med andre samfunnsaktører.

Et eksempel på en stor breddemobilisering er menighetenes fasteaksjoner 2009 og 2010, organisert av KN og knyttet til tema klima. Storparten av de 35000 underskriftene som ble samlet inn i Norge i forkant av COP 17, var fra menigheter i Dnk. Et eksempel på materiell er ressurskatalogen *Globale perspektiver i trosopplæringen*, utarbeidet av Den norske kirkes nord/sør-informasjon (KUI), KFUM-KFUK Global og KN i fellesskap, med mye stoff til temaene klima, miljø, forbruk og rettferd.

Også gjennom sin aktive deltakelse i organene til det internasjonale kirkefellesskapet har Dnk og SoB støttet arbeidet med miljøspørsmål. Dette gjelder både for arbeidet i Kirkenes Verdensråd, Det Lutherske Verdensforbund (LVF), Konferansen av Europeiske Kirker og European Christian Environmental Network. Eksempelvis har LVF, med støtte fra Dnk, tatt arbeid med klimaforandringer, som en viktig sak, inn i sin nylig vedtatte strategiplan for 2012-2017.

Grønne menigheter

«Vår grønne menighet» er et handlingsark som ble utviklet av Dnk i samarbeid med Grønn Hverdag (tidligere Miljøheimvernet) allerede i slutten av 1990-årene. Handlingsarket skal være et enkelt verktøy som gjør det mulig for en menighet å omsette det globale miljø- og rettferdsengasjementet til konkrete tiltak i sin menighet og sitt lokalsamfunn (for mer informasjon, se www.gronnkirke.no/index.cfm?id=238177).

Antallet grønne menigheter har økt fra 79 ved begynnelsen av 2009 til ca. 230 innen oktober 2011. Det arbeides nå videre med hvordan menigheter som er blitt grønne, kan følges opp på en god måte. Kirkerådet, KA og Norges Kirkevergelag har i 2011 startet samarbeid om utdanning av egne kirkelige internkonsulenter i prostiene for miljøfyrtårnsertifisering av kirkelige fellelråd. Kurset skal etter planen arrangeres for første gang våren 2012.

Menneskets liv er felt inn i jordens liv. Dette er urfolksperspektivet i denne saken. I klimakrisens tidsalder skulle vi kanskje se at det er ved å bøye oss ydmykt mot jorda at vi strekker oss mest mot himmelen.

Tore Johnsen, leder av Samisk Kirkeråd på Kirkemøtet 2007

4. Evaluering fra prosjektets parter

SoB-prosjektets *Rapport for perioden januar 2009 – september 2011* oppsummerer det som er gjort i den aktuelle perioden, partenes evaluering av prosjektet og det en har oppnådd så langt. Denne rapporten gir dermed også et utgangspunkt for arbeidet med en revidert prosjektplan.

Prosjektets visjon er blant annet uttrykt på følgende måte:

Gjennom dette samarbeidet vil kirkene:

- være sentrale pådrivere for og bidragsytere til bærekraftige samfunn lokalt, nasjonalt og globalt
- bidra til å sikre en forpliktende, rettferdig og ambisiøs internasjonal klimaavtale og en bred kirkelig og folkelig oppslutning om dette
- demonstrere et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd
- skape håp og fremtidstro med ord og handling

Innspill fra samarbeidspartene

I forbindelse med midtveisevalueringen sendte sekretariatet for prosjektet våren 2011 et brev til alle parter med ønske om innspill til midtveisevaluering og fornyet fremdriftsplan. I tillegg sendte Kirkerådet et liknende brev til alle bispedømmerådene og gjennomførte en spørreundersøkelse blant menigheter i Dnk. I brevet ble samarbeidspartene utfordret til å svare på følgende spørsmål:

1. Hva har skjedd som en oppfølging av samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft i deres organisasjon?
2. Har bevissthets- og aktivitetsnivået rundt disse spørsmålene økt som følge av prosjektsamarbeidet? Har prosjektet ført til en merverdi for dere?
3. Hva er deres eget arbeid med relevans for samarbeidsprosjektet?
4. Hva ser dere som viktigste utfordringer og oppgaver i de kommende årene for samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft?

Nedenfor følger et sammendrag av tilbakemeldingene, med særlig vekt på Dnk.

Oppfølging

Alle parter melder at de gjennom prosjektsamarbeidet har vært aktive deltagere i mediedebatten. Alle parter har i fellesskap vært aktive i det kirkelige arbeidet rundt klimaforhandlingene og i det regionale arbeidet for å sette fokus på klima. I tillegg har de samarbeidet om nettverksmøter, materiell, nettsider, nyhetsbrev og grønne menigheter. Partene har også fulgt opp arbeidet med tiltak i egen organisasjon.

Prosjektets merverdi – økt bevissthets- og aktivitetsnivå

Flere parter oppgir offentlig synlighet og større politisk påvirkning som en klar merverdieffekt av prosjektet. Tettere samarbeid mellom partene både sentralt og regionalt har også vært en positiv effekt av SoB-prosjektet. NKR fremhever større lokaløkonomisk samarbeid. KN vektlegger betydningen av den teologiske og kirkelige forankringen, som legger grunnlag for involvering av det kirkelige topplererskap i påvirkningsarbeidet i Norge. KN sier: «Prosjektet har gitt en ny plattform for Kirkens Nødhjelps samtale med våre oppdragsgivere om forståelsen av kirkenes bidrag inn i den samfunnspolitiske samtale og påvirkning av beslutningstakere i politikk og næringsliv.»

Samisk Kirkeråd nevner flere konkrete tiltak som knytter urfolksspørsmål og spørsmål om miljø, klima og bærekraft sammen. Her nevnes undertegnelsen av Interfaith Climate Manifesto i Uppsala i november 2008, samarbeid med Sametinget i Norge og Samiska rådet i Svenska kyrkan om forvaltning av åndelige verdier i dagens Sápmi, deltakelse på Parliament of the Worlds Religions konferanse om urfolk og klimaendringer og samarbeid med Mellomkirkelig råd om arbeid mot Statoils involvering i oljesandproduksjon i Canada.

Mellomkirkelig råd sier at prosjektet har bidratt til at klima- og miljøspørsmål har fått høyere prioritet i Mellomkirkelig råd og en sterkere og bredere offentlig synliggjøring av det kirkelige miljøengasjementet, noe som bidrar til å oppfylle Mellomkirkelig råds mandat.

Som nevnt formidler Mellomkirkelig råd temaene i prosjektet i internasjonal kirkelig sammenheng og gjennom KUI. I tillegg bringer Mellomkirkelig råd og KUI internasjonale erfaringer innen klima og miljø til norsk sammenheng.

Kirkerådet understreker at man hele tiden har vært opptatt av å ivareta det helhetlige og omfattende perspektivet i prosjektet, som ligger i begrepet «bærekraft», og som

gjenspeiler seg i prosjektets visjon og omfattende målformulering. I tillegg er lokalmenighetenes og bispedømmenes erfaringer viktige for Kirkerådet.

Å være prosjektsekretariat – en krevende utfordring

Å etablere og drifte arbeidet med prosjektet har vært en krevende oppgave for sekretariatet. Forventningene har til dels vært sprikende, og både i prosjektsamarbeidet og for egen del har Kirkerådet måttet bruke tid på å avklare forståelsen av prosjektets hovedfokus og organiseringen av arbeidet. Dessuten har det til tider vært vanskelig å finne gode rutiner for å formulere felles uttalelser i offentligheten raskt nok. Det har også vist seg å være utfordrende på forhånd å ha planlagt et arbeidsfelt forholdsvis detaljert, mens feltet hele veien har vært i løpende utvikling. Det har vært viktig å være åpen for henvendelser og initiativ fra andre samfunnsaktører.

Dnk har bidratt med mye til prosjektet. Det meste av innholdet i nettsiden grønnkirke.no har vært utviklet under kirken.no/miljo. Også nettverket av regionale aktører har vokst rundt og er knyttet til bispedømmerådenes sekretariater. At man av økumeniske hensyn har forsøkt å tone ned Dnks rolle kan ha bidratt til noe usikkerhet lokalt og regionalt i Dnk.

Siden 2002 har Kirkerådet arbeidet for en finansiering av Dnks engasjement for miljø, forbruk og rettferd, særlig overfor Miljøverndepartementet og Kirke departementet. Ved siden av midler til det nasjonale arbeidet har midler til opprettelsen av regionale stillinger og driftsmidler vært sentralt. I perioden 2005 til 2007 mottok Dnk henholdsvis kr 500 000, 500 000 og 1 000 000. Det var i 2007 at Dnk, på oppdrag av Miljøverndepartementet, deltok i markeringen av FNs Verdens miljøvern dag i Tromsø med en miljøgudstjeneste med økumenisk og internasjonalt preg. Gudstjenesten ble TV-overført, og mye arbeid, med blant annet materiell til alle menighetene, var bygget rundt denne begivenheten. En vesentlig del av de tildelte midlene i denne perioden ble fordelt til aktiviteter i bispedømmene. I årene 2008 til 2010 ble det bevilget rundt kr 100 000 pr. år til klimarelaterte prosjekter fra Miljøverndepartementets program Klimaløftet. Også disse midlene ble i stor grad brukt til aktiviteter regionalt. I 2011 mottok Dnk, som også søkte på vegne av SoB, ingen støtte.

Til tross for mye arbeid med søknader har det altså ikke lyktes å få annet enn begrenset offentlig støtte. Kirkerådet har i flere år, blant annet også overfor regjeringen og Stortingets miljøkomité, påpekt behovet for støtte til institusjoner/organisasjoner som ikke er definert som miljøvernorganisasjoner, men som likevel prioriterer arbeid med miljøspørsmål. Prosjektkoordinatorstillingen og driftsmidler til satsingen har derfor de første tre årene blitt finansiert av Kirkerådets OVF-tildeling. KN, NKR og Kirkerådet har imidlertid blitt enige om å dele på finansieringen av en ny 4-årig prosjektkoordinatorstilling fra 2012. KN vil bidra med kr 250 000 årlig. NKR har med visse forbehold vedtatt å bidra med maksimalt kr 60 000 pr. år. Når det gjelder Dnks bidrag, se nedenfor under 7. Økonomiske og administrative konsekvenser.

Erfaringer i bispedømmene

Bispedømmenes svar tyder ikke på at SoB har ført til et løft for arbeidet i bispedømmene.

De fleste registrerer at «miljø- og klimasaken» går i motbakke og har fått stor konkurranse om oppmerksomhet av mange andre viktige tema i kirken, som bl.a. gudstjeneste- og demokratireform. Likevel er feltet etablert hos de fleste med saksansvarlig på bispedømmekontoret og egen ressursgruppe. Nesten alle bispedømmer skriver at det er helt avgjørende for arbeidet i fremtiden, at det forankres solid i alle kirkens kjerneoppgaver, reformprosesser og planarbeid, samt at det tydelig prioriteres og flagges av ledelsen.

Bruk av konseptet «grønne menigheter» har vært i gang før samarbeidsprosjektet ble lansert og er i dag blitt et sentralt element i de fleste bispedømmenes arbeid med miljøspørsmål, selv om det er store lokale forskjeller i bevissthets- og aktivitetsnivå rundt dette.

Flere bispedømmer peker på at det omfattende nettverket av ansatte og frivillige i Dnk byr på store utfordringer når det gjelder kontinuerlig å arbeide med informasjon og kommunikasjon.

Flere bispedømmer understreker dessuten at det er viktig at kirken fortsetter å engasjere seg i de store politiske og globale spørsmålene, som for eksempel å være pådriver for en forpliktende, rettferdig og ambisiøs internasjonal klimaavtale. Her har særlig samarbeidet med KN om regionale klimaseminarer blitt opplevd som positivt.

Det var store forhåpninger regionalt om at samarbeidet rundt SoB ville føre til at den økonomiske støtten for kirkens miljøarbeid ble sikret og økt, også lokalt og regionalt. Istedenfor er denne støtten blitt nesten helt borte. Dette oppleves demotiverende.

Spørreundersøkelsen blant menighetene i Dnk

For første gang gjennomførte Kirkerådet våren 2011 en enkel spørreundersøkelse om menighetens kjennskap, bevissthet og aktiviteter rundt miljø og SoB blant sine menigheter. Spørreundersøkelsen bekrefter i stor grad bispedømmenes svar. Det foreligger en oppsummering av denne spørreundersøkelsen. Fremstillingen nedenfor oppsummerer svarene.

230 av 700 e-postmottakere svarte på undersøkelsen. Blant disse er det en veldig tydelig forskjell både på kjennskap, bevissthet og aktiviteter mellom menigheter som har en diakon eller diakonimedarbeider, og de som ikke har det.

Omtrent en tredjedel av alle menighetene som svarte, er grønne menigheter. Her er det store forskjeller mellom bispedømmene. Omtrent 60 % kjenner til nettsiden www.gronnkirke.no.

Det er tydelig at integreringen av temaet i gudstjenestefeiringen er stor. Over halvparten av menighetene feirer Skaperverkets dag. Noen bispedømmer utmerker seg positiv, som Hamar, Tunsberg og Sør-Hålogaland, med verdier mellom 70 % og 80 %. Over to tredeler av menighetene oppgir at de feirer regelmessig friluftsgudstjenester, og et stort flertall (over 80 %) har integrert temaet i menighetenes forbønn.

Litt over halvparten av menighetene har en diakoniplan hvor temaet er integrert. Samarbeid med KN om fasteaksjonen er vanlig og en viktig del av arbeidet hos de aller fleste. Derimot er samarbeid med andre menigheter, bispedømmene, lokale lag og foreninger og lokale beslutningstakere ikke spesielt sterkt utviklet.

Mangel på arbeidsressurser og nedprioritering i konkurranse med andre oppgaver er de viktigste hindringsfaktorene, og det gis tilbakemelding om at arbeidet med alle store reformer tar mye av oppmerksomheten. Det er viktig at noen i menigheten «tar tak» i saken. Det er et ønske om at bispedømmerådet/ Kirkerådet gir hjelp, støtte og påtrykk.

Gjennomslag i Dnks øvrige arbeidsområder

Allerede i årene før etableringen av SoB hadde man i Kirkerådet et bevisst fokus på å integrere perspektivene fra feltet miljø, forbruk og rettferd i alt arbeid i regi av Dnk, ikke minst i alle pågående plan- og reformprosesser. De er tydelig til stedet i Dnks visjonsdokument og kommunikasjonsplattform. Samtidig har det stor betydning at diakonibegrepet ble omformulert i forbindelse med at Kirkemøtet 2007 vedtok ny plan for diakoni. Nå defineres diakoni som «en tjenende kirke som viser omsorg gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, kamp for rettferdighet og vern om skaperverket». Gjennom vektleggingen av diakonien i ny plan for trosopplæring er anliggendet også ivaretatt her. En god del av prosjektene i forsøksperioden hadde fokus på elementer fra miljø og bærekraft. Også ved arbeidet med gudstjenestereformen har man bevisst tatt med perspektivene fra SoB, både i innledningen til Gudstjenestepermen, i tekstene til arbeid med forbønnen, i den nye tekstboken og i veiledningen til gudstjenesteordningen. Her er spesielt feiringen av Skaperverkets dag nevnt flere steder, og det er opprettet egen tekstrekke for Skaperverket. I arbeidet med å utvikle ny salmebok er skaperverket et hovedtema blant de mange tusen salmene som er kommet inn i forbindelse med dette arbeidet.

At perspektivene fra forbruk, rettferd og SoB så tydelig er til stede på alle disse områdene, er på sikt kanskje det mest avgjørende for å befeste en forståelse av at vern av skaperverket er en sentral og integrert del av kirkens liv og vårt forvalteransvar.

Måloppnåelse

Alle tilbakemeldingene fra de samarbeidende partene bidrar til et mangfoldig bilde av arbeidet med SoB. Hvordan forholder dette seg til den opprinnelige visjonen? Det er vanskelig å måle i hvilken grad man har oppnådd målene. Som nevnt ovenfor, har arbeidet ikke minst vært preget av å være i en pågående prosess der utfordringene endres underveis. En viktig faktor i spørsmålet om måloppnåelse gjelder også økonomiske ressurser. Prosjektets store ambisjon har ikke vært i samsvar med ressursene som har vært knappe. Siden det ikke har vært mulig å fremskaffe annet enn svært begrenset ekstern finansiering, har heller ikke arbeidet kunnet bli så omfattende som en hadde håpet. Ikke minst har det vært en vesentlig mangel at en ikke har hatt flere midler til å fordele til det regionale nivået.

Som en oppsummering av evalueringen, kan følgende «dobbelhet» påpekes: Gleder over mange gode tiltak med synlighet og gjennomslagskraft og samtidig grunn til uro og skuffelse over voksende motstand og større likegyldighet blant folk flest og blant ulike aktører. Det er likevel grunn til å holde fast på at det har skjedd mye positivt: SoB har uten tvil bidratt til å holde bevissthetsnivået oppe om alvoret i og betydningen av klima-, miljø- og rettferdsutfordringene, både i kirkesamfunnene og i samfunnet for øvrig.

Politikere må stilles til ansvar. Men det samme må vi - som medborgere og som kristne. Det er flom i Asia og tørke i Afrika nå. Vi må gjøre noe.

Philip Koimmet fra Changemaker i Kenya på konferansen Tro til forandring november 2011

5. Endringer i kirke og samfunn fra 2007 til 2012

For å se sammenhengen mellom målsettingen fra SoB fra 2007 og 2008 og måloppnåelsen i siste del av 2011, må man ta i betraktning at det i samme tidsrom har skjedd store endringer i samfunnets bevissthet om disse problemområdene.

I 2007 var oppmerksomheten om alvoret i klimakrisen svært høy i store deler av befolkningen, både i Norge og internasjonalt. Tildeling av Nobelprisen til Al Gore og FNs klimapanel dette året understreker dette. Dette preger også Kirkemøtets behandling og vedtak i saken *Truet liv. Troens svar*, selv om denne bevissthetsnivået, som nevnt ovenfor, ikke var ny for kirken.

Selv om ingenting tyder på at krisene er mindre alvorlige i dag, er oppmerksomheten i befolkningen om dette generelt blitt mye mindre. Det er relevant å spørre om denne trenden også gjelder i kirken og om aktører i miljøbevegelsen som nå etterlyser mer tydelighet fra kirken, har rett i sin analyse.¹

Mer ekstremvær

Høsten 2011 meldes det om 7 millioner mennesker som er berørt av flom i Pakistan, og 13 millioner mennesker som er berørt av tørkekatastrofen ved Afrikas Horn. Menneskeskapte klimaendringer har allerede bidratt til mer ekstremvær, og det er så godt som sikkert at vi vil oppleve flere og mer langvarige hetebølger i tiårene som kommer, mer ekstremnedbør og tropiske orkaner kan bli kraftigere. Dette er blant konklusjonene i en omfattende spesialrapport om klimaendringer og ekstremvær fra FNs klimapanel, som legges frem senere i november 2011².

Rekordhøye klimagassutslipp

Det internasjonale energibyrået (IEA) har anslått at de globale klimagassutslippene i 2010 var de høyeste noensinne. Utslippene gikk ned fra 2008 til 2009 pga. økonomisk nedgang, men økningen fra 2009 til 2010 var den største i historien, og utslippene endte

¹ Jfr. leserinnlegg «En taus kirke» av FiVH-leder Arild Hermstad i Verdidebatt.no 11.10.2011.

² Se <http://www.nationen.no/2011/11/06/nyheter/klima/klimaendring/ekstremvar/klimapanel/7032129/>

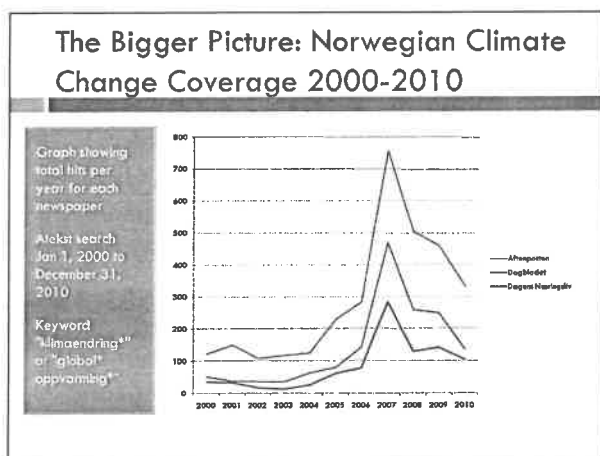
derfor på et rekordhøyt nivå (se <http://www.reuters.com/article/2011/05/30/us-iea-co-idUSTRE74T4K220110530>).

Også i Norge økte utslippene fra 2009 til 2010 (se <http://ssb.no/klimagassn/>). Statsbudsjettet for 2012 inneholder nye prognoser for utviklingen fremover. Disse viser at det fortsatt ligger an til en videre økning i utslippene frem til 2020, hvis det ikke innføres nye tiltak.

Om alle land gjennomfører de målene de satte i forbindelse med København-toppmøtet, vil de globale utslippene vokse mindre enn forventet, men de vil fortsatt vokse kraftig frem til 2020. Det er stor avstand til nødvendige utslippskutt for å nå 2-gradersmålet. Med dagens utslippsløfter ligger verdenssamfunnet an til en oppvarming på ca. 3,2 grader ifølge et europeisk forskerteam (se <http://www.climateactiontracker.org/>).

Media mindre opptatt av klima og miljø

At oppmerksomheten rundt klima er blitt betydelig mindre de siste årene ble også tydelig på et seminar om medias presentasjon av klimautfordringer i regi av Cicero, senter for klimaforskning, i februar 2011.

Her la forskere fra Bedriftsøkonomisk Institutt i Oslo frem en analyse av oppslag i forskjellige medier i Norge det siste tiåret.

Omtale av klimarelaterte saker økte sterkt etter 2004 og nådde en topp i 2007 (Al Gore, FN's klimapanel), for så å synke igjen. En liten topp kom i

forbindelse med klimatoppmøtet i København i 2009, men så sank oppmerksomheten tilbake til nivået fra begynnelsen av 2000-tallet. Tilsvarende tendens gjaldt for en britisk undersøkelse som ble gjort i samme tidsrom.

Analyse av miljøbølgene i Norge

Dagens Næringslivs bilag D2 foretar 7. januar 2011 i artikkelen «En behagelig sannhet» en omfattende analyse av miljøengasjementet og «miljøbølgene» i Norge siden 1980-årene. Samfunnsforsker Ottar Hellevik, som leder verdiundersøkelsen Norsk Monitor, blir sitert innledningsvis: «Det som overrasker oss mest, er at nordmenns miljøbekymring har avtatt så brått fra toppen i 2007. Nordmenns frykt for drivhuseffekt og klimaendringer er gått ned, den er nå faktisk nesten like lav som i årene før Al Gore og FN's klimapanel løftet klimakrisen øverst på agendaen.»

Dette til tross for at 2010 ble målt som det varmeste året i nyere historie, at isdekket i Arktis smeltet faretruende mye, at det var store skogbranner i Russland og flom i Pakistan.

Artikkelen i Dagens Næringsliv drøfter dessuten begrepet «bærekraft», som også er helt sentralt i samarbeidsprosjektet og i Dnks arbeid med miljø, forbruk og rettferd. Begrepet ble opprinnelig lansert 1987 av Brundtland-rapporten *Vår felles framtid*. Tidligere miljøvernminister 1990-1997, Thorbjørn Berntsen sier:

«Brundtlandrapporten satte to store spørsmål på vår dagsorden. Det første var forbruksmønsteret vårt, det andre energibruken. Det var et voldsomt trøkk på de tingene den gang». – Og i dag? Berntsen: «Vel, nå sitter vi jo med fasiten: I et kvart århundre har vi gjort det stikk motsatte av hva som ble sagt.»

Artikkelen konkretiserer forbruksveksten for klær, møbler, flyreiser, bilbruk og hyttebygging. Forskningsleder Hege Westskog ved Cicero sier at klimaproblemet i Norge skyldes at nordmenn tjener for mye, og at forbruket stadig vokser. Hun sier at utvikling av ny klimavennlig teknologi ikke makter å kompensere økte utslipp fra forbruksveksten. Artikkelen konkluderer med at klimaengasjementet i Norges befolkning stuper, og at den andre norske klimabølgen er død.

I følge tall fra Carbon Footprint of Nations³ og FNs Global Environmental Outlook må ressursforbruket i industrialiserte land ned til en tiendedel av dagens for å frigjøre ressurser til u-landenes behov. Norges totale utslipp fra produksjon og forbruk er beregnet til 14 tonn pr. person – omtrent 14 ganger mer enn nivået menneskeheten må ned til for å begrense global oppvarming til to grader. De siste 20 år har nordmenns privatforbruk vokst med 70 %. Forskere ved NTNU har beregnet at en dobling gir 80 % vekst i CO₂-utslipp.

Norsk oljeutvinning, klimautfordringer og forventninger til COP 17

Selv om mange i miljøbevegelsen i mars 2011 feiret at det ikke ble åpnet for konsekvensutredning av Lofoten og Vesterålen, åpnet regjeringen i mars 2011, i forbindelse med årets konsesjonsrunde, store områder i nord for økt leteaktivitet etter olje med målsetting om en rask utbygging av drivverdige funn.

Da det høsten 2011 ble meldt om store nye oljefunn i Nordsjøen, var det få i debatten som fulgte, som pekte på konsekvenser og sammenhenger med klimaproblemene som verden står overfor.

På FNs klimatoppmøte i Durban, Sør-Afrika, som startet i slutten av november 2011, står bl.a. arbeidet med finansieringen av klimatiltak og en videreføring og oppfølging av Kyoto-protokollen sentralt på dagsordenen. Det er dessverre helt åpent om man vil komme videre i noen av disse spørsmålene.

Bærekraftig utvikling krever fortsatt fokus på sammenhenger

Det er dessverre ingen ting som tyder på at verken klimakrise, trusler mot mange viktige biotoper og tap av biologisk mangfold er avtagende. Heller tvert i mot. Det eksisterer i tillegg en rekke andre store utfordringer og problemområder som det må jobbes intenst

³ <http://carbonfootprintofnations.com/index.php>

med i årene fremover. Forskere fremhever en rekke kritiske grenser («planetary boundaries») ⁴ som må respekteres for å unngå katastrofer. Her nevnes det ved siden av klimaendringer, et skadet ozonlag, arealbruksendringer, tilgang til ferskvann, tap av biomangfold, havforsuring, overgjødning, aerosoler/luftforurensing og kjemisk forurensing.

I tillegg kommer menneskerelaterte problemer som befolkningsvekst, tilgang til mat, flukt fra land til by, væpnede konflikter og flukt/migrasjon.

Dessverre påvirker og forsterker de fleste av disse problemene hverandre. Dessuten kan det se ut som om man i søken etter løsninger for å tilfredsstille grunnleggende menneskelige behov eller etter å bøte på miljøproblemer på et område også vurderer tiltak som kan ha store usikkerhetsmomenter i seg, og som kan få alvorlige konsekvenser på andre områder ved feil og ulykker. Ikke sjelden er disse knyttet til nye teknologiske fremskritt (for eksempel bio- og genteknologi, geo-engineering, biodrivstoff, karbonfangst og -lagring m.m.).

Dette gjør det maktpåliggende at samfunnet evner å legge det helhetsperspektivet som ligger i begrepet bærekraftig utvikling, til grunn for samfunnsutviklingen.

På vei mot Rio+20

I juni 2012 skal FN avholde et nytt toppmøte om bærekraftig utvikling i Rio de Janeiro i Brasil – 20 år etter den såkalte Earth Summit eller Rio Summit i 1992. Den gang resulterte møtet i dokumenter som Rio-deklarasjonen om miljø og utvikling, Konvensjon om biologisk mangfold og Rammekonvensjon om klimaforandring. Den siste har senere ledet frem til det vi kjenner som Kyoto-protokollen. Det var også her begrepet «sustainability» ble lagt til grunn for Agenda 21, en handlingsplan for det 21. århundre.

Som en oppfølging av Rio-møtet i 1992 etablerte mange norske medlemsorganisasjoner i 1993 ForUM (Forum for utvikling og miljø), deriblant Mellomkirkelig råd og KN. Begge er fortsatt aktive i dette nettverket. ForUM betegner seg i dag som «miljø- utviklings- og fredsorganisasjonenes politiske tankesmie, som søker innflytelse gjennom koordinert påvirkningsarbeid» ⁵.

Forum for utvikling og miljø leverte i oktober 2011 et innspill til Utenriksdepartementet vedrørende Norges posisjon på den planlagte FN-konferansen om bærekraftig utvikling 3.-5. juni 2012 i Rio de Janeiro. Både Kirkerådet og KN har deltatt i denne prosessen og støtter posisjonen. Her erkjenner man at verdens regjeringer, institusjoner og beslutningstakere ikke har maktet å løse menneskehetens viktigste kriser, og at den rådende økonomien og politikken er hovedårsaken til sosial og økologisk ubalanse.

ForUM er derfor glad for at Rio+20 i stor grad vil fokusere på utviklingen av en grønn og bærekraftig økonomi: En økonomi som vektlegger livskvalitet i sterkere grad, er kritisk til fortsatt vekst i forbruket og en ensidig tro på teknologi og effektivitet som løsning på

⁴ Se www.stockholmresilience.org

⁵ Se www.forumfor.no

alle problemer. Målet er en økonomi for tilstrekkelighet (economy of sufficiency) for alle. Når det gjelder de store temaområdene er det meste sagt allerede på konferansen i Rio i 1992. Innsiktene er ikke nye, men problemene og krisene er mer akutte og krever at verdenssamfunnet faktisk implementerer det som allerede er uttalt.

Oppfølgingen av Rio+20-prosessen, både gjennom Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og KN, vil kunne være en del av det videre arbeid med SoB. Også de internasjonale kirkelige organene, som LVF, har dette på sin agenda.

Først når noen klarer å beskrive et miljøvennlig samfunn som vi gleder oss til å leve i, kommer ting til å skje og da kan det skje fort.

Meteorolog Siri Kalvig siterer Jon Bing på Kirkemøtet 2007

6. utfordringer fremover og veivalg for prosjektet

Gjennom evalueringsarbeidet og tilbakemeldingene som det er redegjort for ovenfor, erkjenner samarbeidspartene at man gjennom prosjektets virksomhet har fått til fremgang på noen områder, mens det står mye igjen på andre, sett i forhold til utfordringenes størrelse og eget ambisjonsnivå. Styringsgruppen sier i sin evaluering at den vil holde fast ved prosjektets omfattende målsetting, men erkjenner samtidig å måtte spisse det konkrete samarbeidet. Hovedtema for samarbeidstiltakene skal være klimarettferdighet og mobilisering med vektlegging av Norges internasjonale forpliktelser. Her er målsettingen å

- styrke nettverksarbeidet
- styrke det teologiske arbeidet på miljø- og klimaområdet
- styrke det felles media- og politisk påvirkningsarbeidet

Bærekraft er mer enn klimarettferdighet

Det ligger en spenning i prosjektets omfattende målsetting som finnes i bærekraft-begrepet, holdt sammen med den valgte spissing av samarbeidet fremover: Den omfattende planen som prosjektet hittil har tatt utgangspunkt i, vil bli redusert til områder og tiltak for felles innsats og fokus.

Dette gjør det nødvendig at andre aspekter og områder i bærekraft-arbeidet ivaretas av de enkelte partene, som for eksempel Dnk, og synliggjøres i deres egne arbeidsplaner og rapporteres utenfor prosjektet.

Oppsummerende kan en si at SoB-prosjektets midtveiseevaluering har synliggjort behovet for og ført til et klart skille mellom prosjektets felles tiltak og partenes egen satsing på miljø og bærekraft. Videreføring av det økumeniske prosjektet innebærer på den ene siden en spissing og en viss deling av kostnadene. Ved tiltak i egen regi blir på den andre siden Dnks profil, engasjement og handlingsrom tydeligere, også blant annet når det gjelder uttalelser i aktuelle miljøpolitiske spørsmål.

Bredere perspektiver

Hva må vektlegges for å ivareta Dnks visjon om en bærekraft-reform for hele kirkens virksomhet? Hvilke temaer skal det arbeides med? Hvordan kan perspektiver fra klima, miljø, forbruk og rettferd integreres i pågående prosesser i Dnk? Hvordan kan det skapes engasjement og begeistring?

En bevisstgjøring rundt dette vil kunne tydeliggjøre hva de enkelte aktørene i Dnk kan gjøre i sine sammenhenger, både sentralt, regionalt og lokalt.

Bispemøtet og hver enkelt biskop har en viktig rolle med kontinuerlig å fronte kirkens ansvar og engasjement både i det offentlige rom og overfor medarbeidere og menigheter.

Mellomkirkelig råd utfordres til å intensivere sitt arbeid med å formidle Dnks engasjement og erfaring i internasjonal kirkelig sammenheng og samtidig bringe internasjonale erfaringer innen klima og miljø til norsk sammenheng. Med utgangspunkt i klimaendringenes globale karakter vil det være naturlig at Mellomkirkelig råd er sentral i prosjektsamarbeidet om klimarettferdighet. En viktig sak i prosjektsamarbeidet vil være oppfølgingen av regjeringens klimamelding, som sannsynligvis vil foreligge våren 2012.

Det vil være naturlig at Samisk kirkeråd følger opp sitt engasjement i disse spørsmålene særlig på områder som berører urfolk, slik det kommer til uttrykk gjennom Samisk kirkeråds engasjement mot Statoils engasjement i tjæresandutvinningen i Canada. Den tydelige miljø- og klimaprofilen på de planlagte Samiske kirkedager 2013 med hovedtema «Hellig jord. Hellig ord» viser at man ønsker å se arrangementet i sammenheng med bærekraftreformen.

Dnk har en stor organisasjon med mange ansatte, eiendommer, bygninger og ressurser. Kirkerådet bør derfor etablere et tett samarbeid med OVF om de etiske aspektene som gjelder miljø ved forvaltning av finanskapital, prestegårder, landbruks- og skogbrukseiendommer.

Å etablere et samarbeid med kirkelige utdanningsinstitusjoner som sørger for at temafeltet blir en integrert del i kirkelige utdanningsløp, er en annen utfordring for Kirkerådet som sentral aktør. Det samme er et overordnet ansvar for å sikre en løpende oppdatering på mange fagfelt og en fagutvikling som kan komme hele kirken til gode.

At perspektivene fra temaområdet skaperverk og bærekraft, som vist ovenfor, er synlig i alle sentrale dokumenter og reformer i Dnk i de senere årene, åpner for store muligheter til oppfølging, konkretisering og samarbeid på tvers av tradisjonelle sektorer. Dette er aktuelt for utviklingen av gode tiltak i lokal trosopplæring og bør være sentralt i arbeidet med lokale diakoniplaner. At gudstjenestereformen har et tydelig fokus på vern av skaperverket, bl.a. gjennom egne teksttrekker for skaperverket og for rettferdighet og fred, gir store muligheter for å løfte temaområdet tydelig frem i gudstjenesten og forkynnelsen. Gjennom dette vil Dnk også fremover kunne legge vekt på å formulere og formidle sine særegne bidrag i dette arbeidet: Formidling av håpsperspektivet og ikke-materielle

verdier som nåde, tillit, hvile, stillhet, tilhørighet, fellesskap, glede m.m., og et språk som taler til hjertene.

Kommunikasjon, informasjon, opplæring

Det er avgjørende at et økende antall av kirkens ansatte, frivillige medarbeidere og øvrige medlemmer kan få kunnskap og handlingsalternativer slik at de kan identifisere seg med og la seg inspirere av kirkens engasjement i disse spørsmålene.

Kirkemøtet 2008 vedtok at kirkens misjons- og ungdomsorganisasjoner, utdanningsinstitusjoner og andre samfunnsaktører skulle inviteres med i et bredt samarbeid om prosjektets hovedmål. Dette er påbegynt, men har potensial for videreutvikling. Dessuten er god utadrettet informasjon om kirkens engasjement nødvendig.

Nettverksbygging og tilrettelegging for lokal aktivitet

For Kirkerådets del vil samarbeid med bispedømmene om tilrettelegging for lokal aktivitet og engasjement i menighetene fortsatt være et hovedfokus. Her vil det planlagte samarbeid mellom Kirkerådet, KA og Norges Kirkevergelag om miljøfyrtårnsertifisering av kirkelige fellestråd og grønne menigheter være et hovedanliggende. Dette gir bedre mulighet for å samarbeide om bl.a. grønn kirkegårdsdrift og energiøkonomisering av kirkebyggene.

Viktige temaområder

I arbeidet frem mot den kommende FN-konferansen om bærekraftig utvikling Rio+20 nevnes sentrale temaområder for arbeidet, bl.a. rettferdig fordeling, grønn økonomi og grønn finanssektor, energibruk (inkl. klima) og landbruk og matsikkerhet. På flere av områdene har Dnk vært aktiv i mange år, andre er nye. Det vil også være viktig å engasjere seg i spørsmål om grønn økonomi og bærekraftig matproduksjon. Til dette vil videreutvikling av samarbeidet med norske miljøorganisasjoner og andre samfunnsaktører være viktig.

For å gi arbeidet fremover nødvendig styrke, kreves det at kirkens beslutningstakere engasjerer seg i satsingen. Engasjementet kan ikke bare bæres av ildsjelene.

7. Økonomiske/administrative konsekvenser

En iverksetting og videreutvikling av det arbeidet som er beskrevet, forutsetter at det felles SoB-prosjektet ivaretas av en egen prosjektkoordinator. Lønn med driftsmidler til dette vil binde opp midler fra OVF med en årlig ramme på vel kr 500 000 for Kirkerådets del.

Når det gjelder Kirkerådets egen satsing blir denne ivaretatt ved en fast seniorrådgiverstilling som lønnes over Kirkerådets driftsbudsjett. Driftsmidler til denne stillingen, kr 100 000, inkluderer midler til kurs og regionale samlinger. Også disse driftsmidlene må tas av OVF-tildelingen.

Referanser: MKR 08/2011, MKR/AU 21/10, SKR 26/11, KR 48/11, MKR42/11, KR 63/11

Saksdokumenter:

KM 7.1.1/12	Strategiplan for SMM 2011 – 14
KM 7.1.2/12	Edinburgh 2010: <i>Felleserklæringen "Et felles kall" ("A Common Call")</i>
KM 7.1.3/12	Lausanne III 2010: <i>Cape Town-erklæringen (Commitment)</i>
KM 7.1.4/12	Edinburgh Oslo 2010: <i>Misjon til Forandring</i>
KM 7.1.5/12	MKR og Islamsk Råd Norge: <i>Felleserklæringen om konvertering (2007)</i>
KM 7.1.6/12	Oslokoalisjonen for Tros- og livssynsfrihet: <i>'Recommended Ground Rules for Missionary Activities' (2009)</i>
KM 7.1.7/12	WCC, Pontifical Council for Interreligious Dialogue and World Evangelical Alliance: <i>Christian Witness in a Multi-Religious World Recommendations for Conduct (2011)</i>

Misjon til forandring - utfordringene fra Edinburgh 2010

Sammendrag

Kirkemøtet behandlet misjon som egen sak sist i 2005 og klargjorde den gangen den grunnleggende teologiske begrunnelsen for misjon i Den norske kirke. Et sentralt poeng var å se sammenhengen mellom misjonsoppdraget og kirkens identitet som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Kirkemøtet anerkjente viktigheten av samarbeidet med misjonsorganisasjonene og slo fast at misjon er hele kirkens sak, og at alle menigheter i vår kirke skal være *misjonerende menigheter*. Kirkemøtet understreket sammenhengene mellom misjon, økumenikk og diakoni (*helhetlig/holistisk misjonsforståelse*). På mange måter var møtet i 2005 et vendepunkt i Den norske kirkes misjonsforståelse.

Når misjon nå igjen kommer opp på Kirkemøtet i 2012, er det for å bekrefte den teologiske grunnlagstenkningen om misjon som lå til grunn i 2005. Men det er nok enda et stykke igjen før denne holistiske misjonsforståelsen har nådd ut i lokalmenighetene. Det er innledningsvis viktig å understreke at det ikke er noe i saken i år som rokker ved

grunnlagstenkningen fra 2005, og man har derfor ikke funnet det nødvendig å ha med noen utfyllende gjentakelse av misjonsteologien fra 2005 i det foreliggende sakspapiret.¹

Utviklingen det siste tiåret har både forsterket tendenser Kirkemøtet pekte på alt i 2005, men også gitt nye impulser og utfordringer. I 2010 feiret hele den verdensvide kirke hundreårsjubileet for misjonskonferansen i Edinburgh i 1910, en hendelse som ble utgangspunktet både for den moderne misjonsbevegelse og for den økumeniske bevegelse. Edinburgh 2010 ble en klar bekreftelse fra den verdensvide kirken om at man står sammen i oppdraget om å lede mennesker til Kristus gjennom dåp og opplæring.

I forbindelse med Edinburgh 2010 ble den økumeniske misjonskonferansen *Tro til forandring* arrangert i Oslo. Her møttes en stor bredde av norske kirke- og misjonsfolk, misjonsforskere og folk med praktisk misjonserfaring fra ulike deler av verden. En gruppe fra kirker i sør var invitert til å evaluere norsk misjonsvirksomhet, og deres utfordringer til Den norske kirke går som en rød tråd gjennom denne KM-saken.

Kirkemøtet i 2012 inviteres til en oppdatering om nasjonal og internasjonal misjonstenkning og praksis, og til å fatte vedtak som svarer på nye utfordringer. Kirkemøtebehandlingen vil forhåpentligvis bidra til å inspirere til fornyet og forsterket misjonsengasjement i menighetene i Den norske kirke. Ettersom kirkens fremste oppdrag er å forkynne evangeliet om Jesus Kristus til frelse for alle mennesker, må vi til enhver tid spørre oss selv om hvorledes vi best mulig forvalter dette oppdraget. Og hvem er «vi» som forvalter oppdraget?

Del 1 i saksutredningen tar utgangspunkt i Kirkemøtets behandling av misjon i 2005 og Ungdommens Kirkemøtes (UKM) misjonssak i 2010. Videre presenteres Samarbeid Menighet og Misjon (SMM). SMM har nå fungert syv år lenger enn sist KM diskuterte dette samarbeidet, og det er grunn til å foreta en oppdatering. Denne delen er ment å gi en kort oppsummering av den grunnleggende teologiske tenkningen for Den norske kirkes misjonsvirksomhet, og av hvorledes misjonsarbeidet er organisert i dag.

Del 2 redegjør for noen viktige utviklingstrekk som danner *bakgrunnen* for ny internasjonal og økumenisk misjonstenkning og praksis. Kristenhetens tallmessige forskyvning - fra nord og vest til sør og øst - har forsterket seg de senere tiår og snudd opp ned på tradisjonelle oppfatninger om misjon. Det blir stadig tydeligere at misjon er hele den verdensvide kirkes felles oppdrag, og forestillingen om at «vi gir til dem» erstattes av at «vi deler».

Det har skjedd interessante endringer i det økumeniske landskapet. Et tydelig signal om dette var Edinburgh-markeringen i 2010. I forbindelse med denne møttes den økumeniske bevegelse, representert ved Kirkens Verdens råd, og den evangelikale bevegelse, representert ved Lausanne-bevegelsen, både i Edinburgh og Cape Town til felles hundreårsfeiring av 1910-konferansen og til rådslagning om dagens misjonsutfordringer. Tidligere tiders spenning mellom de evangelikales misjonsfokus og økumenikkens sosialetiske engasjement er i endring.

I 2011 ble den globale kirkes felles misjonsoppdrag på nytt tydeliggjort gjennom en fellesuttalelse fra Kirkens Verdensråd, Det interreligiøse rådet i Vatikanet og Den

¹ Kirkemøtedokumenter fra 2005 finnes på <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=3139>

evangeliske allianse - der de ble enige om kristne retningslinjer for god misjonsvirksomhet.

Det lutherske verdensforbund vedtok i juni 2011 en ny strategi for årene fram mot reformasjonsmarkeringen i 2017. LVFs vektlegging av sammenhengen mellom misjon og diakoni utfordrer misjonstenkningen i medlemskirkene, deriblant Den norske kirke.

Del 3 går nærmere inn på *innholdet* i ny misjonsteologi. Denne teologien har modnet fram som en konsekvens av samspillet mellom de forhold som det redegjøres for i del 2, men også i del 4. Avsnittet forklarer hva som menes med at misjon er Guds misjon - *Missio dei* - og hvorledes misjonsoppdraget i dag forvaltes av den globale kirke.

Del 4 tar for seg dagens multireligiøse kontekst og drøfter sammenhenger mellom misjon, menneskerettigheter og trosfrihet. På dette området har det skjedd mye nytt siden 2005. Sentralt i denne delen står de retningslinjene om «etisk misjon» som er arbeidet fram både i Norge og internasjonalt. Misjon og migrasjon og forholdet mellom misjon og religionsdialog drøftes også.

Del 5 handler om hvorledes Den norske kirkes identitet og utfordringer som en misjonerende folkekirke påvirkes av det flerkulturelle samfunnet og endringen av statkirkerelasjonen. Den norske kirkes samfunnsrolle og relasjon til staten er noe annerledes enn da KM diskuterte misjon i 2005 – og vil endres enda mer i årene framover.

Del 6 handler om misjon i menighetene og er en påminnelse om at menighetene gjennom de mange reformer som Kirkemøtet har vedtatt de senere år, også er gitt en verktøykasse til sitt misjonsoppdrag. Avsnittet viser hvorledes en forståelse av *helhetlig misjon* i lokalmenigheten angår alle dens arbeidsområder. Derfor kan arbeidet med lokale planer for trosopplæring, diakoni og kultur fungere som inspirasjonskilder til å tenne misjonsengasjementet i menighetene.

Til grunn for denne saken ligger en *helhetlig misjonsforståelse*. En slik misjonsforståelse fører lett til at misjon angår alt kirken driver med. Hva misjon faktisk er, blir dermed utydelig. Dette dokumentet vil ikke underbygge en slik utydeliggjøring. Men dokumentet tar ikke mål av seg til å belyse alle relevante sider ved misjon i Den norske kirke. Saken konsentreres om noen utvalgte problemstillinger knyttet til aktuelle utviklingstrekk i internasjonal misjonstenkning.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1. Den norske kirke er en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke som sammen med hele den verdensvide kirke skal forkynne evangeliet om Jesus Kristus i nærvær, handling og ord, lokalt og globalt. Misjon er hele den globale kirke sitt felles oppdrag, og er en dimensjon ved kirken sin virksomhet, ikke bare en konkret aktivitet, - men handler om hva det vil si å være kirke. Kirkens misjonsoppdrag forvaltes med glede og frimodighet, ydmykhet og respekt fordi utgangspunktet for all

misjon er Guds kjærlighet i Jesus Kristus. Vårt misjonsarbeid er en tjeneste i forvandlingens og forsoningens tegn som myndiggjør oss til å være Kristi etterfølgere.

Kirkemøtet registrerer med glede en økende erkjennelse av at misjon angår hele lokalmenighetens virke, og at Den norske kirke står sammen med den verdensvide kirken i et misjonsoppdrag hvor evangelisering og diakoni hører sammen.

Edinburgh 2010-markeringen synliggjorde tilnærminger mellom den evangelikale bevegelsen og den økumeniske bevegelse ved at begge tradisjoner tydeliggjorde at misjon handler om å forkynne evangeliet både i ord og gjerning. Kirkemøtet registrer også med glede en økende bevissthet i det globale økumeniske fellesskapet om sammenhenger mellom misjon, respekt for menneskerettigheter og vern om skaperverket. Alt dette inspirerer til fornyet misjonsengasjement i vår kirke og oppmuntrer oss til et videre perspektiv og nye samarbeidsrelasjoner i norsk misjonsarbeid.

Kirkemøtet utfordres av trossøsken i andre deler av verden som viser oss hvorledes disippelskap - et liv i etterfølgelse og forsoning - henger sammen med spiritualitet og åndelig fornyelse. Dette angår på en særlig måte oss som kirke og som kristne enkeltmennesker i et av verdens rikeste land. Vi utfordres alle til å leve i tråd med Guds vilje i vårt forvalteroppdrag, nestekjærlighet og i arbeid for rettferdig fred. Skal vårt vitnesbyrd bli troverdig, må også våre liv vise at vi er Kristi etterfølgere.

Kirkemøtet ser SMM som et godt og tjenlig redskap for misjonsarbeid i Den norske kirke. Men Kirkemøtet gleder seg også over andre misjonsorganisasjoner, diakonale organisasjoner og institusjoner og barne- og ungdomsorganisasjoner som bidrar til å realisere kirkens helhetlige misjonsoppdrag.

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene:

- a) Kirkemøtet utfordrer menighetene til å virkeliggjøre sammenhengene mellom misjon, diakoni og økumenikk, for å synliggjøre enheten i Kristus og det globale fellesskapet i tjenesten. Slik vi blir døpt på grunn av dåps-/misjonsbefalingen blir vi også døpt til selv å ta del i denne. Vi har som kristne en identitet som «personer som er sendt». Kirkemøtet ønsker å bekrefte dette anliggendet, og oppfordrer derfor til at menighetens helhetlige misjonsengasjement styrkes i forkynnelsen, synliggjøres i gudstjenester og i lokale planer for trosopplæring, diakoni og kultur.
- b) Kirkemøtet utfordrer menighetene til å konkretisere hvorledes dette kan realiseres i vårt samfunn, gjennom bl.a. å bli «grønne menigheter», be for den globale kirken i alle gudstjenester og øke ofringene til misjon og internasjonal diakoni betydelig. Kirken må også utfordre alle sine medlemmer til personlig givertjeneste og forbruksmønstre som bidrar til global rettferdighet og vern om skaperverket.

- c) Kirkemøtet ser det som naturlig at alle menigheter har minst én misjonsavtale i rammen av SMM eller andre misjonsorganisasjoner. Misjonsavtalene bør uttrykke fellesskapet i den verdensvide kirke og gjensidige relasjoner. Like naturlig er det at alle menigheter samtidig er engasjert i internasjonal diakoni gjennom Kirkens Nødhjelp eller andre diakonale organisasjoner.
- d) Misjon, diakoni og annet internasjonalt og økumenisk samarbeid bør beskrives i menighetenes rapportering, og bør etterspørres av biskoper og proster.

3. Kirkemøtet utfordrer bispedømmene:

- a) Kirkemøtet oppfordrer alle bispedømmer til å virkeliggjøre misjonsutfordringene i sitt strategiarbeid og videreutvikle SMM-samarbeidet.
- b) Kirkemøtet oppfordrer, i tråd med Strategiplan for samisk kirkeliv, SMM sentralt og misjonsrådgiiverne i de tre nordligste bispedømmer til, i samarbeid med Samisk kirkeråd, å arbeide for økt andel av urfolksrelaterte misjonsavtaler i Den norske kirke generelt og samisk kirkeliv spesielt.

4. Kirkemøtet utfordrer de sentralkirkelige råd:

- a) Kirkemøtet oppfordrer Mellomkirkelig råd til å lage ressurs- og studiemateriell som bringer impulsene fra Det lutherske verdensforbund og Edinburgh 2010-markeringen ut i menighetene. Dette må skje i samarbeid med misjonsorganisasjonene.
- b) Kirkemøtet oppfordrer Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd til å arbeide videre med forsoningsprosesser også i forhold til de sår norsk kirke- og misjon har vært med på å skape.
- c) Kirkemøtet ber Mellomkirkelig råd gjøre Oslokoalisjon for tros- og livssynssamfunn sine Recommended Ground Rules for Missionary Activities kjent i menighetene. Kirkemøtet forventer at all misjonsvirksomhet i Den norske kirke og i samarbeidende misjonsorganisasjoner, skjer i tråd med disse etiske retningslinjene.
- d) Kirkemøtet ber om at Bispemøtet og Mellomkirkelig råd jobber videre med både religionsteologiske og praktiske spørsmål om kirkens forhold til andre religioner og det flerreligiøse samfunnet.

5. Kirkemøtet utfordrer SMM-organisasjonene

Kirkemøtet oppfordrer misjonsorganisasjonene til et sterkere økumenisk engasjement. Kirkemøtet ser det som naturlig at når SMM-organisasjoner samarbeider med kirker som er medlemmer av internasjonale økumeniske organisasjoner som Den

norske kirke også er medlem av, så vil dette prege samarbeidet både hjemme og ute. Kirkemøtet vil særlig oppfordre SMM-organisasjonene til å delta i Nasjonalkomiteen for Det lutherske verdensforbund, men også bidra økonomisk, og på annen måte, til å styrke Den norske kirkes samarbeid med de internasjonale økumeniske organisasjonene i deres misjonsengasjement.

Saksorientering

Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler! Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.

(Matt 28, 18-20)

Slik vi blir døpt på grunn av dåps-/misjonsbefalingen blir vi også døpt til selv å ta del i denne. Vi har som kristne en identitet som «personer som er sendt». Jesus sendte alltid disiplene sine ut to og to. I et samfunn der individet står i sentrum kan det kristne fellesskapet, der vi lærer av hverandre og hører sammen, være en motvekt til individualisme og ensomhet. Vi døpes ikke bare inn i vår lokale menighet eller Den norske kirke, men inn i et verdensvidt fellesskap, hvor Jesus Kristus er den som knytter oss sammen. Kirker andre steder i verden vokser og vi trenger å ta del i deres erfaringer.

Misjon er i vårt norske samfunn noe som ofte møter motstand. Noe av motstanden bunner i evangeliets utfordrende karakter. Dette handler for eksempel om Jesu universelle og unike posisjon i forholdet mellom Gud og mennesker, jfr. Joh 14.6: «Jeg er veien sannheten og livet. Ingen kommer til Far uten ved meg». Mye av motstanden er derimot fordommer som bunner i liten kunnskap om hva misjon i dag egentlig er. Som kirke mener vi alle mennesker er skapt i Guds bilde, med samme verdi. Jesus utfordrer oss til å behandle mennesker vi møter med respekt. Misjon må være basert på et menneskesyn der vi møter hverandre med likeverd. Derfor, hvordan misjon blir praktisert og formidlet er folkeopplysning om misjon til kirke og samfunn.

(UKM-vedtak i sak 3/2010)

Ungdommens kirkemøte i 2010 uttrykte noe helt fundamentalt; alle døpte er kalt til misjon, vi tilhører et verdensvidt kirkefellesskap, evangeliet er utfordrende, fordommer og uvitenhet om misjon gir oss en pedagogisk utfordring, og alle mennesker skal møtes med respekt. Kort sagt er det disse tingene KM-saken i 2012 handler om.

Del 1 Innledning: Misjon i Den norske kirke

1.1 Kirkemøtet i 2005

I Den norske kirkes visjonsdokument heter det at kirken skal være en «bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke». På Kirkemøtet i 2005 var hovedtemaet *En misjonerende kirke* og møtet tydeliggjorde *hvorfor* kirken må drive med misjon;

Kirken bekjenner *den treenige Gud*. Gjennom sin bekjennelse vender kirken seg til denne Gud som i sitt vesen er *fellesskap og kjærlighet*. Hele skaperverket er gjenstand for Guds kjærlighet. At mennesket er skapt i Guds bilde (1 Mos 1,26-27) betyr at det er skapt til et personlig fellesskap med Gud. Menneskets eksistensielle spørsmål, dets lengsler og håp er utslag av at det er skapt i Guds bilde. Skaperen har

lagt «evigheten i menneskets hjerter» (Fork 3,11). Det er krefter nedlagt i mennesket som driver det til å søke ut over seg selv og utover det vi umiddelbart kan se og sanse. I dypet handler det om kjærlighetens krefter, lengselen etter å forenes med Gud. I sin kjærlighet søker Gud ut over seg selv. Derfor sender Faderen og Ånden Sønnen til verden. Etter at Sønnen har fullført sitt oppdrag, sender Faderen og Sønnen Ånden til verden.

Grunnlaget for sendelsen av kirken er Jesu død og oppstandelse. Herfra kommer budskapet om frelse og drivkraften til å rope det ut: «Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt» (Apg 4,20). Ved denne hendelsen forvandles kirken til en ny skapning i forsoningens og helbredelsens tjeneste. Korset speiler kjærlighetens mysterium i den treenige Gud. I sin kjærlighet til dem som har vendt Gud ryggen oppgir Faderen sin sønn for å åpne en vei til fellesskap. I kjærlighet hengir Sønnen seg til Faderens vilje og i kjærlighet gir han sitt liv for menneskene. Det er denne kjærligheten som er sterkere enn døden og som overvinner syndens krefter i verden. I sin sendelse kalles kirken til å speile den guddommelige kjærligheten.

Fortellingen om det store gjestebudet (Luk 14,15 ff.) gir konkrete bilder av en misjonerende kirke som er åpen for alle, en kirke som av kjærlig raushet deler og gir: «Gå ut på veiene og stiene og nød folk til å komme inn, så mitt hus kan bli fullt» (v. 23). *Misjon er å utvide fellesskapet, lokalt og globalt.* Samtidig rommer fortellingen erfaringen av at kjærligheten blir forsmådd. Det er en smerte i Guds hjerte som også kirken deler. Kirken deler i sin sendelse Jesu lidelser (jfr. Kol 1,24 ff) og må være beredt til å bære omkostninger.

(Fra sakspapiret til KM sak 5/05)

Et hovedpoeng på Kirkemøtet i 2005 var å vise hvorledes misjon er en *dimensjon* i alt kirken gjør. Misjonsoppdraget er relevant for alle aktiviteter i menigheten. Misjon er ikke bare noe noen i kirken gjør, men noe vi alle i kirken *er*: Sendt til verden med evangeliet om Jesus Kristus i nærvær, handling og ord, lokalt og globalt. Det er dette som ligger i begrepene *helhetlig (holistisk) misjon og misjonerende (misjonal) kirke*. Disse begrepene vil bli utdypet i del 3 i sakspapiret.

Misjonsoppdraget er å gjøre mennesker til Jesu disipler (Matt 28,18-20). I dokumentene til Kirkemøtet 2005 utdypes dette oppdraget på flere måter:

- Misjon er å være kirke i møte med menneskenes dypeste spørsmål, lengsler og håp.
- Misjon er å utvide fellesskapet, lokalt og globalt.
- Misjon uttrykker det å krysse grenser og dele evangeliet om Guds kjærlighet i Jesus Kristus.

Sett i dette perspektivet blir misjon ikke bestemte handlinger og aktiviteter som kirken kan velge å gjøre, eller la være å gjøre. Likesom det er Guds vesen å gå innenfra og ut, er det kirkens vesen å krysse grenser for å dele tro. Grensene som krysses, er geografiske, religiøse, kulturelle, sosiale og generasjonsbestemte, grenser som går gjennom kirken

selv. Det er først og fremst denne identitet som uttrykkes gjennom å være en misjonerende kirke. Det misjonerende er et dynamisk element som må komme til uttrykk som en dimensjon i alt kirken gjør. Kirken bekjenner sin tro på Gud ved å dele og tjene.

På Kirkemøtet i 2005 ble følgende understreket:

- misjon er å være sendt av den treenige Gud, Skaperen, Forløseren og Helliggjøreren
- misjon er hele kirkens sak, ikke bare et anliggende for særskilte organisasjoner
- misjon er alle kristnes ansvar, ikke bare en sak for yrkesmisjonærer
- misjon er en sak for alle kirker, ikke bare for kirkene i nord og vest
- misjon er noe kirken er, ikke bare noe den gjør gjennom avgrensede aktiviteter
- misjon har adresse til hele skaperverket, den er ikke bare sentrert om mennesket
- misjon er diakoni, ikke bare forkynnelse
- misjon er å formidle budskapet gjennom liturgi og ritualer, ikke bare ved ord
- alle er mottagere av misjon, ikke bare 'de ufrelste'
- misjon er at evangeliet møter og blir en del av kulturen (inkulturasjon), ikke å gi videre en fremmed kulturell pakke

Resultatet av Kirkemøtets behandling i 2005 var et vedtak som fokuserer både på glede og stolthet over misjonsoppdraget. Samtidig bekreftet man den viktige rollen misjonsorganisasjonene har spilt, og Kirkemøtet ville bygge videre på samarbeidet i regi av Samarbeidet Menighet og Misjon (SMM).

Saken i 2012 vil videreføre sentrale poeng i vedtaket fra 2005 og særlig peke på utviklingstrekk som er blitt forsterket de senere år. Det foregår en global prosess, hvor det *misjonale som dimensjon* og *misjon som identitet* styrkes i kirkenes selvforståelse. Dette spilles ut gjennom hele kirkens aktivitetsfelt.

Det henger igjen sammen med en økende bevissthet om at evangeliet kommer til oss utenfra. Vi er alle mottakere av Guds gave, evangeliet. Det er Gud som er subjekt for misjon. Derfor stilles alle mennesker prinsipielt på lik linje. Vi blir stilt under Guds tiltale som både avslører og oppreiser; og vi blir alle utfordret til et liv i etterfølgelse og tro. Derfor er all misjon Guds misjon, *Missio Dei*. En tydeliggjøring av dette styrker vår forståelse av å tilhøre en *global kirke* og svekker forestillinger om «vi» som sendere av evangeliet og «de andre» som mottakere. Dette må imidlertid ikke forstås som en nedtoning av kirkens særskilte ansvar i å være Jesu Kristi vitne, som kristne er vi både sendt med evangeliet og selv mottakere av det.

1.2.1 Ungdommens Kirkemøtet i 2010

Ungdommens Kirkemøtet (UKM) i 2010 satte misjon på dagsordenen med oppfordringen "Kom - Gå!". Bakgrunnen for at saken ble reist, var bl.a. at den nye planen for Trosopplæring (vedtatt på KM 09) understreker at «Barn og unge må få mulighet til å ta del i kirkens sendelse til verden ved å se og erfare at kirken og de selv er en del av et globalt fellesskap med et verdensvidt oppdrag».

UKM kom med disse to oppfordringene:

UKM oppfordrer alle til misjon. Dette må skje på en respektfull og likeverdig måte. Vi kan være tydelige på eget ståsted uten å presse oss på andre.

UKM oppfordrer menighetene og bispedømmene til å legge til rette for arenaer der man kan bli tryggere på egen tro og lære mer om misjon.

(UKM vedtak i sak 03/10)

UK peker på helt sentrale utfordringer, og de vil bli hentet fram igjen på relevante steder i sakspapiret, hvor de tema ungdommen peker på drøftes.

1.3 Samarbeid Menighet og Misjon (SMM)

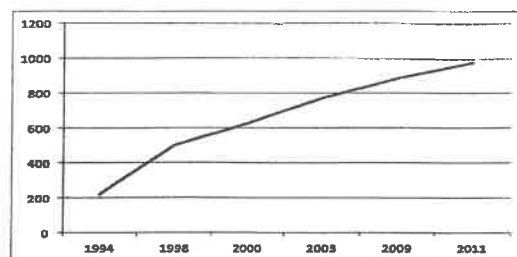
I 1994 vedtok Kirkemøtet å opprette SMM som et praktisk redskap for samarbeidet mellom Den norske kirke og misjonsorganisasjonene som ser seg selv som en del av kirkens misjonsarbeid.² SMM er et praktisk og gjensidig forpliktende samarbeid mellom Den norske kirke og de syv organisasjonene Det Norske Misjonsselskap, Den Norske Israelmisjon, Normisjon, Areopagos, Misjonsalliansen, HimalPartner og Stefanusalliansen. Disse organisasjonene representerer en bredde av norsk misjon i dag og samarbeider med søsterkirker i over 30 land om bl.a. utrusting av kirkelige medarbeidere, diakonalt arbeid, dialogarbeid, forsoningsarbeid og arbeid for forfulgte kristne. De vektlegger også gjensidigheten innenfor den verdensvide kirke og ønsker å bringe våre menigheter i kontakt med lærerike impulser fra våre samarbeidskirker.

Det overordnede målet med SMM er at misjon skal komme hjem til menighetene i tredobbel forstand:

- Menighetene skal gjennom SMM få hjelp til å organisere og integrere sitt globale engasjement for misjon på en overkommelig måte, og få dette engasjementet næret og styrket gjennom ansvarlige avtaler som både beriker og utfordrer hele menigheten.
- Misjonsavtalene er også viktige som plattform for de enkelte menighetslemmers globale og lokale misjonsengasjement gjennom SMM-organisasjonene.
- Menighetene skal gjennom SMM-samarbeidet oppleve en voksende erkjennelse av at å være menighet er å være misjonerende, dvs. «Vitne om Jesus Kristus, i nærvær, handling og ord, lokalt og globalt, sammen med den verdensvide kirke».

Siden Kirkemøtet i 2005 har SMM blitt videreutviklet og har nå bl.a. resultert i at ca. 970 av Den norske kirkes 1 280 menigheter har en eller flere SMM-misjonsavtaler (76 % av menighetene).

SMM har vært viktig for å alminneliggjøre misjon i menighetene. På bispedømmeplan er

² SMM har egen hjemmeside: <http://www.menighetogmisjon.no/>

det fortsatt SMM-samarbeid med misjonskonsulenter/rådgivere og regionale utvalg i nesten alle bispedømmer.

På nasjonalt plan samles rådet jevnlig med de seks misjonsorganisasjonenes generalsekretærer, direktør i Kirkerådet og Mellomkirkelig råds generalsekretær som faste medlemmer. SMM har nylig vedtatt en ny strategi for de neste årene, og samarbeidet drøftes kontinuerlig i SMMs nasjonale råd.

Økonomisk har misjonsrådgiverne og daglig leder i SMM blitt dekket 50/50 av Den norske kirke og organisasjonene. Bispedømmene har hatt kr 100 000 hver i OVF-midler øremerket dette. Dette beløpet har imidlertid ikke blitt oppjustert i forhold til prisstigning. Det er behov for at bispedømmene oppjusterer sine bidrag for å sikre kontinuiteten i disse stillingene. Menighetene bidro med kr 19,1 mill. i 2010 til SMM-

organisasjonene. 67 % av dette var gjennom misjonsavtaler. Gjennomsnittlig bidrag pr. misjonsavtale var ca. 14 000 kr. i 2010.³

1.4 Annet samarbeid

I tillegg til, eller i stedet for, SMM-avtaler har mange menigheter inngått samarbeidsavtaler med andre organisasjoner. Det er viktig å anerkjenne at det finnes mange flere misjonsorganisasjoner enn dem som er med i SMM, og mange menigheter samarbeider med disse på en utmerket måte. En stor organisasjon som Norsk Luthersk Misjons-sambandet er for eksempel ikke med i SMM. Organisasjoner som Kirkens Nødhjelp, KFUK-M, Strømmestiftelsen og flere andre er viktige for menighetenes internasjonale arbeid.

Mange menigheter støtter også lokalt forankrede enkeltprosjekter. Slikt lokalt engasjement er positivt, men representerer samtidig særskilte utfordringer. De er ofte knyttet til enkeltpersoners engasjement og kontakter i andre land og blir dermed sårbare for personendringer. De kan også mangle forutsigbarhet, langsiktig forpliktelse og tilstrekkelig teologisk og bistandsfaglig forankring. Mange av disse prosjektene har både en evangeliserende og en diakonal komponent. Kvalitetssikring av hvorvidt de lokale enkeltprosjektene er etisk forsvarlig misjon, er svært viktig. Hvis ikke, kan slike prosjekter gjøre mer skade enn gagn for samarbeidspartnerne ute. Det er alltid lurt av menighetene å rådføre seg med erfarne misjons- og bistandsorganisasjoner før en inngår slike enkeltstående prosjektavtaler. Menighetene har et godt redskap til å sikre kvaliteten ved å ta i bruk Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihets *Recommended Ground Rules for Missionary Activities* (beskrives nærmere i del 4).

³ Stefanusalliansen ble med i SMM i 2012 og er derfor ikke med i denne oversikten.

Samtidig er det en utfordring for de etablerte misjonsorganisasjonene å skape nærhet og eierskap til prosjektene i menighetene. Ofte dreier dette seg om å få kontakt og informasjon til fungere på en god måte. Informasjonsrutiner og kontaktpersoner både i organisasjonene og i menighetene blir her helt avgjørende. En måte å sikre større nærhet på er å inngå vennskapsrelasjoner med menigheter i andre land. Noen av disse er en utvidelse av samarbeid som har oppstått gjennom misjonsprosjekt. Kjernen i vennskapsarbeidet er gjensidig og likeverdig utveksling, gjennom post og kanskje over internett, og gjennom besøk. Gjennom personlig kontakt med mennesker i andre deler av verden skapes forståelse og respekt. Kjennskapet til andres levevis øker, og mange får hjelp til å sette et kritisk blikk på vår egen kultur. Mange steder inngår menighetens kontakt i et større lokalt samarbeid, der skolen holder kontakt med en skole, kommunen med vennskapskommunen, idrettslaget med idrettsgrupper på vennskapsstedet og så videre. Vennskapsmenigheter er et stort tema i seg selv som ikke utdypes i denne KM-saken, men som absolutt er en viktig del av menighetenes arbeid med misjon og globalt kirkesamarbeid. Slike vennskapsrelasjoner finnes både på bispedømmeplan og lokalt.⁴

1.5 Søsterkirker

På nasjonalt nivå har Den norske kirke inngått samarbeidsavtaler med tre kirker:

- Den evangelisk lutherske kirke i Brasil (IECLB)
- Den evangelisk lutherske kirke i det sørlige Afrika (ELCSA)
- Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land (ELCJHL)

De to første kirkene har bakgrunn i arbeidet til bl.a. Det Norske Misjonsselskap og Kirkens Nødhjelp. I Sør-Afrika har vi også en lang historie i forhold til ELCSA gjennom Mellomkirkelig råds og Kirkens Nødhjelps solidaritetsarbeid i kampen mot apartheid. For begge disse kirkene gjelder det at de nasjonale avtalene med Den norske kirke må sees som uttrykk for et ønske om å videreføre misjonsarbeidet til å bli et samarbeid mellom selvstendige og likeverdige kirker.

Samarbeidet med ELCJHL har sammenheng med Den norske kirkes engasjement i Midtøsten og samarbeidet med Det lutherske verdensforbund i regionen. Mellomkirkelig råd ivaretar kontakten med disse tre kirkene på nasjonalt plan, og de har alle fått noe økonomiske støtte gjennom OVF-midler i størrelsesordenen kr 250 000 pr. kirke pr. år. Pr. i dag støttes diakonalt utdanningsarbeid i Brasil, ledertrening i Sør-Afrika og et kvinneprosjekt i Midtøsten. Flere bispedømmer og menigheter har opprettet kontakt med disse søsterkirkene i rammen av de nasjonale kirkeavtalene. Mellomkirkelig råd vedtok i november 2011 å igangsette en evaluering av samarbeidet med søsterkirkene. En problemstilling vil være om man i større grad bør stimulere bispedømmer og menigheter til å samarbeide med og inngå misjonsavtaler med disse tre kirkene for å fylle de nasjonale samarbeidsavtalene med konkret innhold.

⁴ Den norske kirkes nord-sør-informasjon (KUI) har i samarbeid med SMM utgitt et nytt hefte *DU VERDEN!* - et veiledningshefte for vennskapssamarbeid i menigheter. Det kan lastes ned: http://www.kui.no/doc//vennkapssamarbeid/Vennskapssamarbeid_TRYKK.pdf

Del 2 Misjon i en verden i endring

2.1 Endringer i det globale kirkelige landskap

Det har i de siste årene skjedd en dramatisk endring hvor det kristne tyngdepunktet i verden har forskjøvet seg fra nord og vest til sør og øst. Tre fjerdedeler av verdens kristne befinner seg nå i det såkalt globale sør (Asia, Afrika og Sør-Amerika). Dette utfordrer våre tradisjonelle forestillinger om kristendom som vestlig kultur. Under Edinburgh-markeringen i 2010 ble det tydeliggjort at den globale kirke står sammen om misjonsoppdraget. Det tradisjonelle mønsteret hvor kun kirker i Vesten sender ut misjonærer til andre deler av verden, er for lengst historie. I dag drives misjon i alle himmelretninger med den globale kirke som aktør: «From everywhere to everyone». Dette gjør at de tradisjonelle innvendingene om at misjon kun er vestlig kulturimperialisme, ikke lenger er relevante. Et helt konkret eksempel på dette er misjonærpåret Maicon og Carolina Steuernagel som er sendt til oss fra vår lutherske samarbeidskirke i Brasil (IECLB). De arbeider nå med bl.a. trosopplæring i Drøbak menighet foruten et engasjement i Oslo International Church og NMS.

Alle våre menigheter merker den økende globaliseringen. Lokalsamfunnene består nå av mennesker med ulik kulturell og religiøs bakgrunn, og de elektroniske mediene bringer daglig hele verden inn i vår hverdag. *Aftenpostens* førstesideoppslag 1. feb. 2011 handlet om at fire av ti aktive kristne i Oslo har innvandrerbakgrunn, og at det hver uke gjennomføres gudstjenester på 35 språk. Dette synliggjør at også kirkene i Norge tilhører et globalt kirkefelleskap – ikke bare ved å være del av kirken «der ute», men ved at dens representanter nå bor midt i blant oss her hjemme. Mange menigheter opplever det som en berikelse å ha fått nye kristne innvandrere, samtidig som det reises en rekke nye problemstillinger om hvorvidt og hvorledes kristne innvandrere skal integreres i våre etablerte norske menigheter. Dette utfordrer også vårt nasjonale økumeniske samarbeid. Dette var tema da Kirkemøtet i 2008 behandlet saken *Kristne innvandrere og menighetene i Norge* (KM 07/09).

Hva betyr det faktum at de fleste kristne i dag bor utenfor Vesten, og at kirken nå vokser mest i Afrika og Asia, for vår tradisjonelle oppfatning av misjon som sendelse fra «oss» til «dem»? Hvorledes påvirker misjonsforståelsen i kirker og misjonsorganisasjoner i andre deler av verden vår teologi og praksis? Hva kan vi - som kirke i et av verdens rikeste og mest demokratiske land - lære av trossøsken som lever under helt andre forhold, om hva det vil si å være Kristi etterfølger?

2.2 Økumenisk tilnærming og nye spenninger

De siste tiårene har det internasjonale økumeniske landskapet gjennomgått store endringer, og denne tendensen er bare forsterket de siste årene. De historiske kirkenes monopol er borte, og kirkesamfunnene organisert gjennom Kirkenes Verdensråd representerer i dag mellom en fjerdedel og en tredjedel av verdens kristne. De historiske folkekirkenes posisjon er betydelig svekket, særlig i Vest-Europa, mens det skjer religiøse vekkelser i andre deler av Europa etter kommunismens fall. Samtidig er det en

økende forståelse for religionenes rolle som verdiformidlere, endrings- og påvirknings-agenter.

Evangelikale og pentekostale bevegelser har opplevd en sterk vekst i deler av verden. Det er et stort mangfold i disse gruppene, og de spiller derfor en tvetydig rolle. Noen steder fungerer de frigjørende for undertrykte grupper, andre steder har de vært med på å hemme kristnes oppgjør med autoritære regimer. Noen av disse gruppene er positive til samarbeid med etablerte kirker og søker for eksempel medlemskap i Kirkens Verdensråd. Men enkelte evangeliseringsgrupper opererer løsrevet og delvis i motsetning til de etablerte kirkene. Når slike grupper er finansiert av konservative kristne amerikanere og opererer i muslimsk-dominerte land, kan det skape problemer for de historiske kirkene. Dette har man erfart, for eksempel i Irak og i andre land i Midtøsten. Det er viktig at menigheter i Den norske kirke som støtter slike grupper og evangeliseringskampanjer, er klar over forholdene i det landet de opererer i, og hvilke konsekvenser aktivitetene får for dem som allerede er kristne der.

Det foregår nå en tilnærming mellom den økumeniske bevegelse, representert ved Kirkens Verdensråd, og den evangelikale bevegelse. Det kom ikke minst til uttrykk gjennom fellesmarkeringer av Edinburgh 2010. Men forestillinger som har bakgrunn i den historiske motsetningen mellom kirkeøkumenikk og allianseøkumenikk, er fortsatt levende i vår kirke. Men de bør oppdateres og realitetsorienteres. For vi ser nå at det sosialetiske anliggende som lenge har vært et kjennetegn ved den økumeniske bevegelse, langt på vei blir fanget opp og tatt på alvor av evangelikale bevegelser. Samtidig er temaer som misjon og evangelisering kommet tilbake med styrke i de historiske kirkene og i KV.

Det er opprettet løpende kontakt mellom Kirkens Verdensråd og World Evangelical Alliance og begge samarbeider med Den romersk-katolske kirken. Det faktum at KVs nye generalsekretær, Olav Fykse Tveit, holdt en av åpningstalene ved den tredje Lausanne-konferansen i Cape Town 2010, og at lederen for World Evangelical Alliance deltok med en hilsen på KVs siste sentralkomitémøte i februar 2011, er konkrete tegn på denne tilnærmingen.

Et annet trekk er nye motsetninger som utfordrer kirkens enhetsarbeid. De er knyttet til sosialetiske spørsmål, i særlig grad samlivsetikk. Men disse motsetningene finnes kanskje mer innenfor de enkelte kirker enn mellom ulike konfesjoner. Dette utfordrer også relasjonene til norsk misjons samarbeidskirker. Men det er viktig å være klar over at det - i likhet med i vår kirke – også foregår *interne* debatter om samlivsetikk i våre samarbeidskirker, for eksempel i Afrika.

2.3 Er misjon intoleranse i et pluralistisk samfunn?

De senere år ser vi tydeligere at den flerreligiøse konteksten misjonen forholder seg til, ikke bare finnes i tradisjonelle misjonsland, men også i Europa og vårt eget land. Den norske kirke reformeres og folkekirkebegrepet utfordres når nye relasjoner mellom stat og kirke utmeisles. Alt dette aktualiserer sammenhengene mellom misjon, vår identitet som folkekirke og majoritetsreligion, religionsdialog og menneskerettigheter. De senere

årene har det vært et økende fokus på hvorledes misjon kan drives på en respektfull måte som ivaretar religionsfriheten. Siden Kirkemøtet i 2005 er det kommet flere relevante uttalelser og retningslinjer for «etisk misjon». Disse kommer vi tilbake til i del 4.

2.4 Luthersk misjonsforståelse - LVF

Den norske kirke tilhører et verdensvidt luthersk kirkefelleskap gjennom medlemskapet i Det lutherske verdensforbund (LVF) som representerer ca. 70 millioner lutheranere over store deler av verden. Misjonsorganisasjonene har en lang tradisjon for et nært samarbeid med LVF, også fordi mange av de samarbeidende kirkene ute er medlemmer i LVF.

Disse organisasjonene er invitert til å delta i Den norske nasjonalkomiteen for LVF sammen med Den Evangelisk Lutherske Frikirke som også er LVF-medlem, og Kirkens Nødhjelp som er en av LVFs viktigste samarbeidspartnere i Norge. Det er fint om SMM-organisasjonene kan bidra til å styrke LVF-tilknytningen hos sine samarbeidskirker ute.

En rød tråd i LVFs misjonstenkning er sammenhengen mellom misjon og diakoni. Dette tydeliggjøres gjennom tre nøkkelbegreper:

- Forvandling (transformation)
- Forsoning (reconciliation)
- Myndiggjøring (empowerment)

Både misjonsdokumentet *Mission in Context* og diakonidokument *Diakonia in Context*, som begge nå er oversatt til norsk, er bygd opp omkring disse tre begrepene.

Misjon er tydelig i LVFs strategi for årene 2012 og fram til reformasjonsmarkeringen i 2017. LVFs overordnede visjon er: «Liberated by God's grace, a communion in Christ living and working together for a just, peaceful, and reconciled world. »

Strategiplanen tydeliggjør misjonsforståelsen i LVF:

Mission is taken to mean participation in God's mission and holistic mission as encompassing proclamation and service (diakonia) and advocacy.

(. . .) Mission as proclamation in each Christian telling and interpreting the Good News and God's love in their context as a way to discover God's saving action and meaningful presence in the world.

Member churches understand that being evangelical is to proclaim and share the Gospel.

Mission as service highlights the diaconal dimension of a faith active in love, working for the empowerment and liberation of people who are marginalized and in need.

Mission as advocacy for justice denotes the church's action for public arena affirming the dignity of human life and promoting justice in the economic, social,

and ecological spheres. Advocacy for justice, besides diakonia, must also belong to preaching and teaching – as seen in Jesus' message and ministry.

There is increased common understanding across the communion of holistic mission as encompassing proclamation, diakonia, and advocacy.⁵

Denne forståelsen av misjon og diakoni er lett å kjenne igjen både i Kirkemøtets misjonsvedtak fra 2005 og i Plan for diakoni i Den norske kirke. En helhetlig (holistisk) misjonsforståelse innebærer at menigheten i sitt vesen er en misjonerende menighet. Samtidig understrekes den nære og nødvendige sammenhengen mellom misjon - forstått som evangelisering - og diakoni. Begge deler hører med til kirkens misjonsoppdrag.

Det som er utfordringen for Kirkemøtet nå, er hvorledes vi rotfester en slik misjonsforståelse i våre lokale menigheter.

2.5 Edinburgh 2010

Bak den internasjonale markeringen *Edinburgh 2010* stod et råd med deltakelse fra så å si alle kristne tradisjoner og konfesjoner. Kirkens Verdensråd spilte en sentral rolle, sammen med den evangelikale bevegelse. Hundreårsmarkeringen ble en anledning til å trekke opp nye linjer for misjon og økumenikk i det 21. århundre, og denne gangen avspeilte representasjonen fra kristne i sør at tyngdepunktet i den globale kirke har flyttet seg siden 1910. Det har vært konferanser og studieprosesser i flere land i tillegg til hovedmarkeringen i Edinburgh. Her var det begrenset deltakelse. Fra norsk side deltok biskop Ole Christian Kvarme. Møtet vedtok uttalelsen *A Common Call*.

Lausannebevegelsen arrangerte i tillegg en stor konferanse, Lausanne III, i Cape Town i Sør-Afrika med over 4 000 delegater fra ca. 200 land. Her deltok en stor delegasjon av norske kirke- og misjonsledere, organisert av Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME). Dette møtet resulterte i *The Cape Town Commitment*. Begge dokumentene er vedlagt i norsk oversettelse.⁶

Feiringene av hundreårsjubileet for misjonsmøtet i Edinburgh ga anledning til en kritisk og begeistret markering av kirkens globale karakter. Feiringen hadde flere elementer:

- Glede over at den globale kirke står sammen om misjonsoppdraget. Det er en økende erkjennelse og bevissthet om at lokale menigheter alltid er en del av den globale kirke.
- Takknemlighet for evangeliet som en gave som kom til oss utenfra, og over at noen bar budskapet til våre breddegrader.

⁵ LVFs strategi kan lastes ned fra <http://www.lutheranworld.org/lwf/>

⁶ Kvarme har oppsummert Edinburgh-konferansen i *Epokeskifte i misjonen: Edinburgh 2010*, art. i Luthersk Kirketidende 15/2010.

Norsk oppsummering av Cape Town-konferansen finnes i R. Ekenes, T. Engelsviken, K. Jørgensen og Rolf Kjøde (red): *Misjon til forandring – refleksjoner og visjoner fra Lausanne III*, Hermon, 2011.

- Fortsatt utfordring til å dele evangeliet som godt nytt med mennesker over hele verden, og utfordring til enkeltmennesker og menigheter om å være redskaper i den prosessen.
På den andre siden ble også tvetydigheten i misjonsvirksomheten påpekt. Også her, som i all menneskelig aktivitet, blandes motiver og rett og urett:
 - Misjon har gjennom sin historie blitt fristet til å inngå kompromisser og samarbeid med makthavere, med den fare for undertrykkelse og urett som ligger i det.
 - Sensitiviteten for andres kulturelle ytringer har ofte vært mangelfull.
 - Misjon og makt kan på samme måte som kirke og makt koples sammen på en etisk problematisk måte, og det har skjedd en rekke ganger.

Edinburgh 2010 har bidratt til å sette misjon på dagsordenen. Men mer enn det: Den satte ikke misjon på dagsordenen som en ekstern handling utført av noen andre, men som en del av selve kjernevirksomheten vi som kirke står midt oppe i.

2.6 Den norske Edinburgh-markeringen

Den norske markeringen søkte å la linjene fra den evangelikale og økumeniske bevegelse løpe sammen i en felles konferanse *Misjon til forandring* i Storsalen i Oslo. Bak arrangementet sto Norges Kristne Råd, NORME, SMM, Areopagos, Egede Instituttet og Mellomkirkelig råd. Konferansen var fulltegnet med nærmere 300 delegater som representerte et meget bredt spekter av kirker og organisasjoner.

Hovedfokuset var en evaluering av norsk misjon og kirkens rolle i denne. Til dette hadde man invitert et team av misjonsforskere og praktikere fra våre samarbeidskirker i sør, det såkalte *sør-teamet*.⁷ Tanken bak denne evalueringen var å snu perspektivet: I 1910 var det fra Vesten til resten, og så å si ingen fra Afrika, Asia og Latin-Amerika var representert på Edinburgh-konferansen. I dag er det nettopp i disse områdene at kirkene vokser, og hvor tre fjerdedeler av verdens kristenhet befinner seg. Derfor ønsket man å lytte til hva disse hadde å si, for sammen å nå dypere ned og videre ut. En del opplevde at det ble for mye fokus på norsk kirkeliv i stedet for på misjonsarbeidet ute. Samtidig bør kanskje det faktum at sør-teamet valgte denne vektleggingen, få oss til å reflektere litt over sammenhengen mellom kirke og misjon i vår nye globale situasjon. Teamet rettet fokus nettopp mot en integrert relasjon mellom kirke og misjon. Rapporten fra konferansen er vedlagt.

I tillegg til denne konferansen har utvalget for Edinburgh-markeringen i Norge også bidratt med en studie hvor unge misjonsteologer reflekterer over misjon i vår tid.⁸

⁷ Hovedfokus for den hjemlige feiringen var en sør-evaluering av misjon og kirkens rolle i misjon i Norge. Vi inviterte et team fra sør til å begynne en prosess for en slik evaluering. Dette teamet var satt sammen av personer som kjenner vår situasjon, og har bred erfaring innen misjon. Teamet hadde økumenisk bredde med representanter fra pinsebevegelsen, luthersk tradisjon og den ortodokse kirke, og omfattet personer fra Madagaskar (Dr. Peri Rasolondraibe), Hong Kong (Biskop Nicholas Tai), Korea (Dr. Julie Ma) og Hellas (Dr. Anastasia Fasiliado).

⁸ 11 unge misjonsteologer bidrar med artikler til en antologi som utgis i den internasjonale Edinburgh 2010-serien i 2011.

2.7 Gammelt oppdrag i ny tid – hvordan kommunisere misjon i dag?

Mange har fortsatt lett for å tenke at Vesten er den kristne del av verden, og mye foreldet tenkning om misjon som enveiskommunikasjon fra «oss» til «dem der ute» henger igjen. Misjon forbindes også med kulturimperialisme og paternalisme, noe som fører til at begrepet «misjon» får en negativ klang som virker hemmende på misjonsengasjementet. Ikke minst ser vi slike holdninger hos en del medlemmer i vår kirke som selv står litt på avstand fra den misjonsvirksomheten som menigheten er engasjert i. Mer kunnskap om og kjennskap til hvorledes misjonsoppdraget faktisk forvaltes i Den norske kirke i vår tid, kan forhåpentligvis fjerne enkeltes fordommer og forlegenhet i møte med misjon. Vi trenger å legge et nytt innhold i det gamle begrepet «misjon» og å kommuniserer tydelig og riktig, både i ord og gjerning, hva misjon faktisk handler om i dag.

Misjon i kirken dør ut i løpet av en generasjon om ikke kirkens ungdom engasjeres i misjon. Derfor er det også helt essensielt at ungdom får forme hvorledes vi kommuniserer om misjon i menighetene, og hvorledes misjonsoppdraget skal videreføres av nye generasjoner. Ungdommens kirkemøte sa det slik:

Vi er alle sendt av Gud og vi lever i Guds nåde med våre feil og mangler. Slik vi er, kan vi være med å dele Guds budskap. Troen på Jesus Kristus uttrykkes forskjellig. Uansett trosuttrykk må misjon forankres i vår spiritualitet og åndelighet. Hvis det ikke skjer blir misjon noe "ytre", noe som ligger utenfor den enkelte. Konsekvensen av dette er at misjon enten oppfattes som en "sak" vi kan velge å forholde oss til, eller at misjon oppfattes som en "plikt" noe vi egentlig "burde engasjere oss i." Det første ender opp med at misjon bare blir for de spesielt interesserte. Det andre ender opp i lammelse og dårlig samvittighet. Begge deler er ødeleggende. Spiritualitet og misjon må med andre ord holdes sammen.

(UKM-vedtak sak 3/2010)

Når evangeliet skal formidles videre, må hele mennesket tas i bruk: Ordet forkynnes på så mange måter, ikke bare som tradisjonell skrift og tale, men i billedkunst, musikk, dans, teater, film, sosiale medier m.m. Spiritualitet, frihet og kreativitet i uttrykksformer må tas i bruk for å kommunisere hva misjon dreier seg om i dagens verden. Erfaringer med religionsdialog og samtaler og samvirke på tvers av kulturer gir oss kommunikasjons-erfaringer som kan tas i bruk også når vi formidler vår tro til andre. UKM viser at kirkens ungdom er klar til å bringe misjonsoppdraget videre, men de peker også på sin selvsgatte rett til å være med på å utforme hvorledes oppdraget skal forvaltes.

Trosopplæringsreformen og kirkens satsing på kultur åpner for nytenkning i menighetens misjonsengasjement. SMM-organisasjonene driver i samarbeid med lokalmenighetene allerede et mangfoldig arbeid i menighetene. Utfordringen er å gjøre dette mer allment kjent, slik at gamle forestillinger og fordommer om at misjonsengasjementet er gammeldags og stivnet, kan avkrefte. Som UKM sier "Misjon er å dele evangeliet med andre mennesker på de måter vi kan". Mange kan mye - om de slippes til i menighetene.

Ungdom er viktige ressurser til hvorledes misjonsoppdraget kan kommuniseres til dagens unge og til neste generasjon. De kjenner språk- og uttrykksformer som fungerer i dagens

ungdomsmiljøer, og som kan tenne nye for misjon. Derfor er det avgjørende viktig at misjon ikke bare er et tema i trosopplæringen, men at ungdommens misjonsengasjement får utfolde seg også i gudstjenestelivet, diakoniarbeidet og menighetens kulturliv. Mange unge er engasjert i solidaritetsarbeid, miljøspørsmål og politikk, og de har opplevd andre kulturer bl.a. gjennom reiser og utenlandsstudier. Mange tilbringer store deler av dagen på nett – med hele verden. Den kompetansen de opparbeider seg gjennom dette, er en svært viktig ressurs i menighetens misjonsarbeid. Ungdommen må få være med å legge premisser for menighetenes misjonsforståelse og engasjement. Deres evne til å stille nye spørsmål til tradisjonell praksis, deres pågangsmot og kreativitet må få utfolde seg om misjonsoppdraget ikke skal stanse opp med den generasjonen som nå nærmer seg alderdommen.

Del 3 Nyere misjonsteologi og praksis utfordrer Den norske kirke

Alle nevnte forhold har ført til endringer i internasjonal misjonsteologi, noe som gir Den norske kirke nye utfordringer. De fleste av disse er ikke nye i den forstand at de ikke var merkbare også da Kirkemøtet sist drøftet misjon i 2005, og mye av det som beskrives under finnes allerede i KM-saken fra 2005. Men det som har skjedd siden den gang, er at enkelte utviklingstrekk er blitt sterkere og således tydeligere. Noen bruker begrepet «paradigmeskifte» om det som har skjedd i internasjonal misjon de senere tiår.⁹

Kort sagt, som vi alt har nevnt flere ganger, dreier dette seg om at misjon tidligere stort sett ble betraktet som vestlige misjonsorganisasjoners virksomhet i andre deler i verden. I dag ser vi en dypere erkjennelse av at misjon er hele den globale kirkes felles oppdrag, og at misjon er en *dimensjon* ved kirkens virksomhet. Misjon er ikke bare konkrete aktiviteter, men handler om hva det vil si å være en kirke som har fått i oppdrag å forvalte og videreformidle evangeliet i ord og handling lokalt og globalt. Vi skal nå utdype noe mer enkelte trekk ved denne misjonsforståelsen.

3.1 Guds misjon - *Missio Dei*

Begrepet *Missio Dei* ble løftet fram så tidlig som på konferansen til Det internasjonale misjonsråd i 1952 i Willingen, Tyskland. Vi skal ikke gå inn på alle sidene ved tenkningen her, men ta med oss poenget at misjon først og sist er den treenige Guds prosjekt, og ikke menneskers. *Cape Town Commitment* starter også med å presisere at misjon har sitt utgangspunkt i Gud og hans kjærlighet:

Vi elsker fordi Gud elsket oss først. Guds misjon strømmer ut fra Guds kjærlighet. Guds folks misjon strømmer ut fra vår kjærlighet til Gud og til alt Gud elsker.

(CTC, del I 1.)

Gud sendte sin Sønn, og den korsfestede og oppstandne sendte så sine disipler idet han gav dem Den hellige ånd (jfr. Joh 20,21-22). På denne måten fikk kirken et globalt oppdrag hvor målet er Guds rike. Fra en side sett er dette selvfølgelig, men på den annen side er dette perspektivet både frigjørende og nødvendig for å sette saken i rett

⁹ David J. Bosch, 1991, *Transforming Mission 1991*, Orbis Books: Denne boka er et sentralt bidrag til å forstå dette paradigmeskiftet.

perspektiv. Det faktum at det dreier seg om *Guds* misjon og ikke vår, er bl.a. viktig for ikke å forveksle sann kristen misjon med kulturimperialisme. Alle kulturer og mennesker står på lik linje under vår felles Skaper og Frelser. Alle kulturer har både «gudvilledede» elementer og sider som trenger Guds korleksjon (jfr. 1 Mos 1,26, Rom 3,9ff og 10,12.) På bakgrunn av dette og ut ifra dagens situasjon hvor kristne fellesskap finnes i så å si hele verden, blir misjon naturlig et felles oppdrag for hele den verdensvide kirke - ikke «fra Vesten til resten» men «fra alle steder og til alle».

Som troens fellesskap er vi kalt til misjon fra alle steder til alle steder. Det er med glede vi hører kallet til å berike hverandre i vårt vitnesbyrd i ord og gjerning - på gater, marker, i kontorer, hjem og skole, idet vi tilbyr forsoning, viser kjærlighet, demonstrerer nåde og taler sant.

(*A Common Call*, pkt.7).

3.2 Holistisk/helhetlig misjon

Misjon står som tidligere nevnt, tydelig på dagsordenen også i de økumeniske organisasjoner, og det er i dag stor enighet om en helhetlig eller holistisk misjonsforståelse. Misjon handler om Guds sendelse til verden. Guds sendelse var nettopp Ordet som ble kjødt. Gud kom til oss ikke bare som ord, men som et helt menneske i kjøtt og blod. På samme måte sendes vi som kirke til verden både med Guds livgivende ord gjennom forkynnelse og med praktisk nestekjærlighet gjennom diakoni. Disse to sidene ved Guds misjon må ikke spilles ut mot hverandre, men snarere understøtte og bekrefte hverandre som to sider av samme sak. Denne sammenhengen kommer også tydelig fram i LVF-strategiens misjonsforståelse.

Lausannebevegelsens *Cape Town Commitment* bruker andre ord, men formidler likevel en helhetlig misjonsforståelse. Her brukes ord som «Bygge Kristi fred i vår splittede og falne verden» (II B.), og det presiseres at «Forsoning med Gud kan ikke skilles fra forsoning med hverandre». *Bygge Kristi fred* konkretiseres som bl.a. det å kjempe for og med fattige og undertrykte, mennesker med funksjonshemming, de som lider av hiv/aids, og hele Guds lidende skaperverk. Et annet hovedbegrep er «Å leve ut Kristi kjærlighet blant mennesker med en annen tro».

En slik helhetlig forståelse finner vi også igjen i SMM-organisasjonenes samarbeid med søsterkirker i over 30 land i alle verdensdeler. Her inngår diakonale prosjekter, ledertrening, undervisning, gudstjenestefeiring med mer, i den samme kristne sammenhengen. Skillet mellom forkynnelse og diakoni er på mange måter en vestlig konstruksjon som er fremmed for våre partnere i andre deler av verden.

Helhetlig misjon vil naturlig også inkludere hele Guds skaperverk slik det sies i fellesuttalelsen fra Edinburgh 2010:

Vi kjenner Helligånden som blåser over verden hvor han vil, som gjenoppretter broen til skapelsen og som bringer autentisk liv. Han kaller oss til å bli et medlidende og helende fellesskap hvor unge aktivt deltar i misjon og hvor kvinner og menn deler makt og ansvar likt, hvor det er en ny brann for rettferdighet, fred og for

beskyttelse av miljøet, og hvor en fornyet liturgi gjenspeiler skaperens og skapelsens skjønnhet,

(*A Common Call*, pkt. 3).

Til grunn for alt dette ligger en sammenfattet forståelse av Bibelens budskap som det vil bli for omfattende å utlegge her. Et godt eksempel på helhetlig misjon er imidlertid Jesu programord for sin gjerning i Lukas 4,18-19:

Herrens Ånd er over meg
for han har salvet meg
til å forkynne et gledesbudskap for fattige.
Han har sendt meg
for å kunngjøre at fanger skal få frihet
og blinde få synet igjen,
for å sette undertrykte fri
og rope ut et nådens år for Herren.

3.3. Enhet i Guds misjon – misjon og økumenikk

Vi utfordres til å by hverandre velkommen i all vår forskjellighet, til å bekrefte at vi i dåpen blir gjort til lemmer på Kristi ene legeme, og til å erkjenne vårt behov for gjensidighet, partnerskap, samarbeid og til å skape nettverk i misjon slik at verden kan komme til tro

(*A Common Call*, pkt. 8) jfr. 1 Kor 12,12ff.

Generalsekretær i KV, Olav Fykse Tveit, sa i sin hilsen ved åpningen av Lausanne III i Cape Town: «The needs of the world is too big for a divided church. » Med dette inviterte han de evangelikale til et tettere samarbeid med den økumeniske bevegelsen, og den gode mottakelsen hans tale fikk, er et tegn på positive tilnærminger. *Cape Town Commitment* understreket samme poeng som Fykse Tveit, men med litt andre ord: «En splittet kirke har intet budskap til en splittet verden. » Mens «når vi lever i enhet og samarbeider i partnerskap, demonstrerer vi korsets overnaturlige, motkulturelle kraft». (*Cape Town Commitment*, II F, jfr. 1 Kor.12,24-27). Enhetens grunnlag uttrykkes i Det nye testamente ved at Kristus på korset forener hedninger og jøder (jfr. Ef 2,12ff og Gal 3,28). Oppsummert kan vi slå fast at det nå er stor grad av enighet om at misjon er den globale kirkes felles oppdrag.

Også her hjemme ble norsk kirke og misjon utfordret av sørteamet til å arbeide for større enhet. Sør-teamet minnet oss om Joh 17,21: «Må de alle være ett, slik du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg.» Teamet merket seg det flotte mangfoldet av kristne kirker og organisasjoner i Norge, men også potensialet for mer samarbeid og samordning i stedet for konkurranse. De fremhevet også nødvendigheten av å lære fra andre kristne grupper/kirker og deres misjonsengasjement. «Å dele er ikke bare å gi, men også å motta», er en holdning som har blitt gjentatt fra mange hold.

En av de viktigste og mest konkrete utfordringene sørteamet gav til misjonsorganisasjonene, var at indrekirkelig splittelse og mangel på samarbeid og koordinering tas med til samarbeidslandene. Dette er noe både kirken og organisasjonene bør merke seg, også sett i lys av arbeidet med KM-saken *Å være evangelisk-luthersk kirke i dag*. I hvilken grad bør det for eksempel være et mål å starte eller opprettholde egne lutherske menigheter der det allerede eksisterer andre kirker?

Det er også bred enighet internasjonalt, både evangelikale og økumeniske sammenhenger, om at kirken må holde fram «the uniqueness of Christ» - Kristi enestående rolle. Det vil imidlertid være noe ulike oppfatninger om hvor absolutt man skal forstå «the uniqueness of Christ». Noen vil hevde at det ikke kan finnes noen annen frelsesvei uansett. Andre vil holde muligheten åpen for at Gud i sin allmakt også kan ha andre veier til seg. Det vil likevel være betydelig enighet om at den eneste veien til Gud vi som *kirke* kan peke på, er Kristus.¹⁰ Dette er også på linje med det som står i Mellomkirkelig råds retningslinjer for religionsdialog: «Vi kjenner ingen annen vei til frelse enn Jesus Kristus, men vi kan heller ikke sette grenser for Guds frelsende gjerning.»

3.4 Misjon som forsoning

Kirkemøtet erkjenner at mange mennesker både i Norge og i andre land bærer sår fra deres møte med kirkens misjonsvirksomhet. Kirken har bidratt til å binde mennesker i stedet for å sette dem fri, fratatt dem deres myndighet og selvrespekt og deltatt i undertrykkelse av lokale kulturer. Som del av et skadet skaperverk, lengter vi etter helbredelse, forsoning, rettferdighet og fellesskap. Forsonet med Gud utfordres kirken til å skape forsoning. Dette gjelder både forsoning mellom enkeltmennesker og mellom grupper som bærer på sår. Samenes, kvenenes og taternes historie er en særlig utfordring for kirken. Kirkemøtet støtter samisk kirkelivs arbeid med forholdet mellom evangelium og kultur og oppfordrer til fortsatt arbeid med dette. Kirkemøtet vil oppfordre misjonsorganisasjonene og de læstadianske forsamlingene til å ta del i denne tenkningen og disse erfaringene.

(Utdrag av vedtak i KM-sak 5/05.¹¹)

Misjon som forsoning var et sentralt tema i KM-saken i 2005, og som nevnt er forsoning også et sentralt begrep i LVFs misjonsteologi. Også under Edinburghmarkeringene, ikke minst på Cape Town-konferansen, var det fokus på misjon som forsoning. Forsoning brukt i sammenheng med misjon er et tvetydig begrep som handler om ulike ting.

- På den ene side handler det om at misjon er forkynnelse av forsoningen i Kristus, det vil si at det handler om frelsesforståelse og relasjonen mellom den treenige Gud, menneskene og skaperverket.

¹⁰ Jfr. uttalelsen fra KV's misjonskonferanse i San Antonio 1989

¹¹ Hele vedtaket finnes på kirken.no

- På den annen side brukes forsoning også om relasjonen mellom misjonærene og de kirker og land de representerer, og de som var (og er) objekter for vestlig misjonsvirksomhet. Her dreier det seg ofte om å lege sår skapt av ulike maktrelasjoner mellom nord og sør, mellom misjonærene og lokale kristne. Dette vikles ofte inn i generelle problemstillinger knyttet til imperialisme og paternalisme. Hos oss er dette også relevant i forbindelse med de sår fornorskingspolitikken skapte i forhold til samer, kvener og tatere.

Her skal vi begrense oss til problemstillinger som ble reist av sør-teamet under Edinburgh-konferansen i Oslo. I forhold til den sammensatte misjonshistorien hevdet teamet fra sør at misjonærene også stod sammen med de kolonialiserte og konfronterte kolonimakten. De mente likevel at negativ bagasje bør løftes fram og bearbejdes, slik at vi kan legge det bak oss og gå videre sammen. Det ble i den forbindelse reist spørsmål ved om «de helliges samfunn», fellesskapet av de troende, også innebærer at vi kan ta del i et ansvar for ugjerninger utført av andre.

Dette handler også om prosesser som fremmer forsoning mellom mennesker av ulike religion, mellom ulike kirkesamfunn og mellom mennesket og skaperverket. Helt konkret utfordret teamet norske kristne til å reflektere over behovet for å ta initiativ til en global forsoningsprosess etter århundrer med slavehandel og rasisme. Sør-teamet utfordret gjennom å påstå at en samlet norsk kirke bør ha ambisjoner om å påvirke den norske stat slik at denne blir en aktør som bidrar til forsoning og tilgivelse for tidligere kolonimaktens overgrep i det globale sør. Teamet minnet oss således om at historiske overgrep mot det globale sør må helbredes og tilgis.

Teamet oppfordret norske misjonsorganisasjoner til å videreutvikle den partnerskaps-tenkningen og praksisen de allerede er i gang med. En av de store utfordringene her er imidlertid hvordan man i praksis får til et gjensidig partnerskap når partnerne fra Vesten fortsatt er de som bevilger hoveddelen av pengene, og som må stå ansvarlig overfor ulike givere. Norsk misjon og kirkesamarbeid står i en mellomposisjon: Vi representerer et senderland fra den bedrestilte del av verden (som også kan identifiseres med Vesten), og samtidig samarbeider vi med kirker i den del av verden som lider under skjevfordelingen. Fordi misjon knytter seg til begge disse sider, trenger vi en refleksjon på hvordan vi forholder oss til den skjevfordelingen som er satt i system.

Den store utfordringen om initiativ i forhold til forsoning reiser mange spørsmål, som berører ulike sammenhenger av bl.a. historisk, politisk og teologisk art. Hvordan kan vi ta sør-teamets utfordring om forsoning på alvor, men samtidig unngå ufruktbar selvbebreidelse og unødvendig tidsbruk på fortidens feil? Utfordringen om forsoning og heling av sår var også et tema da misjon var oppe som hovedsak på KM2005, men da med samene, kvenene og taternes historie særlig i fokus. Kanskje kan noen av erfaringene fra dette arbeidet brukes i denne sammenheng? Samisk kirkeråd har også mye erfaring med forsoningsproblematikk, både gjennom arbeid med relasjonene mellom samer og nordmenn, men også gjennom å være med i internasjonale forsoningsprosjekter knyttet til urfolk og etniske minoriteter i ulike deler av verden.

Det er krevende å arbeide med forsoningsprosesser, også fordi språket er så avgjørende. Forsoning og tilgivelse er dype teologiske begreper som vi ikke skal bruke på en lettvinnt måte.

Ground Rules for Mission Activities kan også leses som et svar på ønske om forsoning. Retningslinjene er laget ut fra erfaringer med misjonsvirksomhet som har begått overgrep og etterlatt seg sår. Det er å håpe at dersom misjon drives ut fra slike etiske retningslinjer, minimaliserer man sjansene for å begå samme feil som misjonen har gjort opp gjennom historien - noen ganger i vanvare og uvitenhet.

3.5 Misjon og diakoni

Sør-teamet gav uttrykk for at norsk misjon har en betydelig historikk med helhetlig misjonsvirksomhet uttrykt i både evangelieproklamasjon og diakoni. Norsk misjon har utviklet en stor grad av forståelse for misjon som partnerskap og har understreket betydningen av felles eierskap lokalt og globalt. Nasjonale kirker har dermed ikke bare representert passive mottakere, men har som oftest selv blitt aktive deltakere i misjon. Vektleggingen av evangeliet som frigjørende og sosialt virkekræftig har fremmet menneskeverd for marginaliserte grupper. Norsk misjon har også i stor grad en integrert forståelse av diakoni som noe som har egenverdi, og ikke bare er et middel for å kunne forkynne evangeliet etc. Diakoni blir sett på som noe mer og dypere enn veldedighet. Diakonens rolle forstås bl.a. som en endringsagent som utfordrer etablerte maktstrukturer og søker endring av menneskers livsvilkår (mottakerbasert og myndiggjørende 'empowering').

Misjon og diakoni må holdes sammen samtidig som spenningen mellom det karitative og det forkynnende ikke opphører. Det er mange overlappende perspektiver i misjon, internasjonal diakoni og religionsdialog. Samarbeidet med innvandrermenighetene og arbeidet med å inkludere nye kristne landsmenn i våre menigheter henger også nøye sammen med vårt misjonsarbeid.

En stor og viktig del av SMM-organisasjonenes arbeid er internasjonal diakoni. Mye av dette er NORAD-finansier og samordnes av Digni (tidl. Bistandsnemnda). Menighetene har et særskilt ansvar for å støtte misjonsorganisasjonenes diakonale arbeid som en integrert del av deres misjonsoppdrag. Misjons- og bistandsprosjekter blir også nevnt i *Plan for diakoni* som en kanal for lokalmenigheters diakonale engasjement internasjonalt. Fasteaksjonen til Kirkens Nødhjelp er også et naturlig og godt redskap for menighetenes internasjonale diakoni.

LVF har lang tradisjon for å reflektere teologisk over sammenhengen mellom misjon og diakoni. Ikke minst har Kjell Nordstokke gjort en banebrytende innsats for å utvikle nyere diakonal tenkning innen LVF. Dokumentene fra *LVF Diakoni i Kontekst* og *Misjon i kontekst* er nyttig ressurser når menigheten skal holde sammen misjon og diakoni, og det er viktig at disse gjøres kjent i menighetene.

Kirkens Nødhjelp er en av vår kirkes viktigste aktør i internasjonal diakoni. Gjennom KN deltar Den norske kirke i et økumenisk samarbeid både her hjemme og ute. KN

samarbeider nært både med KV og LVF og bringer gjennom dette viktige globale og økumeniske impulser både fra og til Den norske kirke. Det samme gjør misjonsorganisasjonene gjennom deres omfattende bistandsarbeid. Diskusjonene om forholdet mellom misjon, bistand og utvikling har pågått i årtier. Nylig initierte utviklingsminister Erik Solheim et prosjekt om denne tematikken. Prosjektet som ledes av Oslosenteret for fred og menneskerettigheter, arrangerte et folkemøte om misjon og utvikling i Stavanger i oktober 2011.

3.6 Kall til etterfølgelse: Disippelskap og spiritualitet

Dersom vårt Kristusvitnesbyrd skal bli troverdig, må våre liv være i samsvar med våre ord. Dette utfordres vi til fra fattigere trossøsken som stiller spørsmål ved norske kristnes materielle levestandard i en verden hvor så mange lider nød. Misjon og disippelskap (vårt liv som kristne) er derfor to sider av samme sak.

Tradisjonelt har det – veldig forenklet og som vi har vært inne på før – vært en tendens til at den økumeniske bevegelse (KV, LVF m.fl.) har hatt en sterk sosialetisk profil, mens allianseøkumenikken har vært mer opptatt av evangelisering. Under Edinburgh 2010 ble en utvikling som har pågått over de senere år, tydeliggjort;

Vi hører Jesu kall til å gjøre alle mennesker til disipler – fattige, rike, marginaliserte, de som er oversett, mektige, uføre, unge og gamle.

(A Common Call, pkt. 7)

Lausanne III konferansen uttalte:

Vi tar til oss hele Bibelens vitnesbyrd når den viser oss Guds vilje både for systemisk økonomisk rettferdighet og for personlig medfølelse, respekt og gavmildhet mot de fattige og trengende. Vi er glade for at denne omfattende bibelske lære er blitt mer integrert i vår misjonsstrategi og praksis, slik det var for den første kristne kirke og apostelen Paulus.

(Cape Town Commitment, pkt. XX). Jfr. 2Kor.9

«Å kalle Kristi kirke tilbake til ydmykhet, integritet og enkelhet».

(Cape Town Commitment, IIE).

Et av temaene som gikk igjen fra begge tradisjoner gjennom hele Edinburgh-markeringen, var integritet: Sammenhengen mellom liv og lære. Det faktum at levde liv i oppriktig Kristus-etterfølgelse er det sterkeste vitnesbyrd. Et annet ord for dette er *disippelskap*. Fokuset på disippelskap er i ferd med å gjenvinnes i kirker verden over. Hvis vi tenker på vår egen trosopplæringsreform, så er det vel nettopp noe av dette vi ønsker å fornye også der, selv om vi bruker andre ord. Begrepet *disippelskap* får fram at kristendom ikke dreier seg om teori, men om en måte å leve på. Dette er ikke noen motsetning til våre lutherske «frelst ved troen og nåden alene», men det formidler et enkelt helhetssyn på det kristne livet. Dette er kanskje et nødvendig korrektiv til vår vestlige, ofte akademiske og intellektuelle tilnærming. Disippelskap handler om å leve, lære og tjene sammen med vår Herre slik de første disiplene gjorde: «Å vandre med Herren».

Med utgangspunkt i integritet utfordret sør-teamet oss særlig på forholdet mellom forbruk og spiritualitet. «Spiritualitet og rikdom er alltid et ulykkelig ekteskap og er en utfordring både til Kina og Norge. Rike norske kirker bør være mer oppmerksomme på verdens behov», lød det usminket fra Nicholas Thai, den lutherske biskopen i Hong Kong.

Sør-teamets hovedpoeng var å utfordre oss til å se sammenhengen mellom spiritualitet og disippelskap. De undret seg om vår materielle rikdom hadde sløvet vår åndelighet slik at vi ikke så hva som var Guds vilje. De understreket at vi alle er kalt til et levende og dynamisk disippelskap; å gjenoppdage fromhetsmønstre som er frigjørende i vår tid og i vår kontekst, med vekt på bønn, disiplin og forvaltning.

Dette utfordrer hele vår norske livsstil. Det aktualiserer også en diskusjon om offerpraksisen i menighetene. Hvor stor andel av menighetens ofringer går til det lokale arbeidet sammenliknet med internasjonal diakoni, søsterkirker og misjonsorganisasjoner? Det er en betydelig utfordring for en folkekirke i et av verdens rikeste land når gjennomsnittlig offergave pr. deltaker på gudstjenestene i 2009 var 21 kr. (Ofringene økte riktignok med 8 % i 2010). Det har samtidig vært en flott økning av antall misjonsavtaler gjennom SMM de senere år. Ca. 950 av landets 1 300 menigheter har en slik avtale. Mange enkeltpersoner gir også betydelige beløp gjennom fast giverordning.

I denne sammenheng er det spennende å se at enkelte menigheter har begynt å øremerke en bestemt prosentandel av menighetens budsjett til misjonsarbeidet. Dette viser at man ser på misjon som nettopp en integrert del av hele menighetens virksomhet, og ikke som noe ekstraordinært. På den annen side er det viktig at menighetens misjonsprosjekt (eller flere) blir en synlig del av menigheten hvor man også fokuserer på den inspirasjon og de perspektiver misjonsprosjektene kan tilføre ulike sider av menighetens liv.

Sør-teamet stilte spørsmål om det kanskje er lettere for minoritetskirker å være en motkultur enn tilfellet er for en majoritetskirke som Den norske kirke. Det gjelder blant annet kallet til å være et korrektiv til forbrukersamfunnet, også via et kontemplativt liv. Men teamet pekte også på kristne motkulturer i den norske historie: Blant annet ble den haugianske bevegelsen trukket frem som en grasrotbevegelse som initierte endring og fornyelse nedenfra. Endringen skyldtes åndelig kraft, ikke makt og innflytelse i menneskelig forstand, ble det sagt.

Del 4: Misjon i en flerkulturell kontekst

4.1 Identitet i et flerkulturelt samfunn

I dag bor de fleste av vår kirkes medlemmer i flerkulturelle lokalsamfunn. Vi har naboer, skole- og studiekamerater, kollegaer og venner som tilhører andre religioner enn den kristne. Vi forholder oss til en globalisert virkelighet både i fritid og utdanning, og mange er svært reisevante og beveger seg i ulike kulturer.

Kirken er ikke alene om å drive misjon, det gjør også andre tros- og livssynssamfunn. Det er helt legitimt å fortelle andre mennesker om ens egen overbevisning så fremt dette skjer i respekt for andres tro. Misjon må sees i sammenheng med religions- og ytringsfriheten. Derfor henger misjonsarbeidet så nært sammen med arbeidet for å sikre disse friheter og å arbeide - ikke bare for forfulgte kristne - men for alle som forfølges for sin tros skyld. Ved å synliggjøre disse sammenhengene kan man imøtegå gamle fordommer om at misjon handler om å påtvinge andre vårt livssyn uten respekt for deres kultur og tro.

Barn og unge møter et RLE-fag på skolen som presenterer alle verdensreligionene på en saklig og likeverdig måte. Skolen setter etiske spørsmål og livssynene inn i en historisk og kulturell sammenheng, men skal ikke påvirke elevenes egne livssynsvalg. Gjennom troslæringsreformen har Stortinget overlatt til det enkelte trossamfunn å fortolke og forkynne for sine medlemmer. Kirken skal gi barn og unge opplæring og hjelp til å tolke og forholde seg til andre religioner. Livstolkning og livsmestring i dag handler ikke minst om å finne sin egen identitet i et mangfold av ulike livssyn. Dette er sentrale tema også i KM-saken *Myndig tru – mangfaldige fellesskap, Kyrkje med aldersgruppa 18-30 år*.

4.2 Misjon og migrasjon

Kirken har vokst ved misjonsarbeid, men like mye gjennom mennesker som har flyttet på seg, og tatt troen med seg da de flyttet. Vi utfordres i vår kirke i dag av migrasjon, på flere måter:

- Behov for respektfull dialog med mennesker av annen tro i vår nærhet, slik at vi både kan snakke sant om hvem vi er og lytte for å lære.
- Behov for å arbeide med integrering av kristne søsken i vårt store fellesskap, og for å finne ordninger som skaper fellesskap, samtidig som det respekterer ulikheter.

«Den første misjonæren var aldri først!» hevdet den svenske misjonsteologen Bengt Sundkler. Dette sa han både som et uttrykk for en teologisk overbevisning, og som et uttrykk for sin erfaring gjennom historiske studier av kristendommens framvekst, særlig i Afrika: Det hadde alltid vært en handelsreisende eller en vandrer som hadde båret med seg sin tro, og praktisert den.

I dagens situasjon spiller migrasjon en stor rolle. Migranter utfordrer den lokale og den globale kirke gjennom sine roller som endringsagenter, som trossøsken – og de utfordrer kirken til etisk og teologisk refleksjon og moralsk handling i møte med etnisk og religiøs mangfold: Ikke minst utfordres de historiske kirkenes nasjonalkirkelige identitet.

Mangelen på kontakt/samarbeid med de mange migrantmenighetene i Norge (særlig i Oslo og de store byene) ble også bemerket av teamet fra sør. De så dette som et potensial til fornyelse hvis de får bidra med sin egenart inn i Den norske kirke. Dette går rett inn i KM-saken fra 2009 om inkludering av innvandrere i våre menigheter og oppfølgingen av denne. Flere migrantmenigheter har i dag en visjon om også å inspirere til fornyelse i menigheter i Norge. Migrantmenigheter søker kontakt og spør etter hjelp til å utruste sine medlemmer til misjon i Norge. Her har vi som majoritetskirke en utfordring. Vi har mye

å lære av andre kirker i Norge, selv om det også er viktig at møtet med migrantmenigheter er preget av kritisk dialog slik at vi gjensidig kan forbedre hverandre.¹²

Selv om misjonsvirksomhet som regel alltid har foregått i flerreligiøse sammenhenger, har økningen i det religiøse og kulturelle mangfoldet i Norge de siste tiårene også ført til at kirken har fått nye perspektiver på sin misjonerende virksomhet. Religionsmøtet på hjemlige marker har for det første ført til en økt bevissthet om at misjon må sees i sammenheng med religionsfrihet og etikk, og for det andre har man erfart et økende engasjement for religionsdialog og sett dette som uttrykk for en misjonal og diakonal identitet. Det er ikke tilfeldig at da Ungdommens Kirkemøte behandlet saken om misjon i 2010, oppfordret de til at «[Misjon] må skje på en respektfull og likeverdig måte. Vi kan være tydelige på eget ståsted uten å presse oss på andre».

4.3 Misjon, etikk og menneskerettigheter

Den norske kirke, særlig ved Bispemøtet og Mellomkirkelig råd, har i en årrekke engasjert seg i menneskerettighetsspørsmål. I 1998 var Mellomkirkelig råd med på å stifte Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet, og i 2005 ble Oslokoalisjonens prosjekt *Misjon og menneskerettigheter* startet opp. Prosjektet resulterte i 2009 i dokumentet *Recommended Ground Rules for Missionary Activities* – et dokument som søker å stimulere til etisk refleksjon rundt ulike sider ved misjonsvirksomhet. Prosjektet tar utgangspunkt i at religionsfriheten og ytringsfriheten innebærer en rett til å misjonere og fortelle om sin tro, men at det innenfor disse menneskerettslige rammene er behov for en kontinuerlig etisk diskusjon og vurdering av hvordan misjonsvirksomheten blir utført. Flere misjonsorganisasjoner og Mellomkirkelig råd var sentrale aktører i utarbeidelsen av disse anbefalingene for etisk misjon.

Dokumentet har fått mye oppmerksomhet internasjonalt da det er ett av få slike dokumenter som er interreligiøse og menneskerettighetsbaserte. Både kristne, muslimer, buddhister og ateister erkjenner at de driver misjon, og står sammen om retten til å drive misjon. Spørsmålet er ikke *om* man skal drive misjon, men *hvordan*. At misjon, etikk og trosfrihet må sees i sammenheng, henger ikke bare sammen med at retten til å fortelle om sin tro er en menneskerett, men også med at friheten til å kunne tro på det en vil, innebærer fravær av uetisk misjon som f.eks. manipulering, lokking eller tvang.

I Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd Norge sin *Felleserklæringen om trosfrihet og konvertering* fra 2007 heter det bl.a.:

Når vi misjonerer og informerer om vår egen tro, må dette skje innenfor etisk akseptable rammer, det vil si uten noen form for maktbruk eller manipulasjon. Skal trosfriheten ivaretas, er det viktig at all konvertering skjer på fritt grunnlag.

(*Felleserklæringen MKR – IRN, 2007*)

Etisk akseptabel misjon er ikke bare et menneskerettslig anliggende, men også et viktig teologisk anliggende for Den norske kirke og det internasjonale økumeniske fellesskapet. I juni 2011 lanserte Kirkenes Verdensråd, Det pavelige råd for interreligiøs dialog og

¹² Sakspapir og vedtak i KM-sak07/09 *Kristne innvandrere og menighetene i Norge* finnes på kirken.no

World Evangelical Alliance et felles dokument: *Christian Witness in a Multi-Religious World, Recommendations for Conduct*. Dokumentet søker, på samme måten som Oslokoalisjonens dokument, å drøfte og stimulere til etisk troverdig misjonsvirksomhet: «Sharing the gospel belongs to the very being of the church. (...) at the same time, it is necessary to do so according to Gospel principles. »

Det er stor bevissthet om menneskerettigheter og etisk misjon i de fleste norske misjonsorganisasjoner i dag. Mange av dem har også utviklet egne retningslinjer for etisk misjon. NORME, som er den største økumeniske paraplyorganisasjonen for norske misjonsorganisasjoner, var for eksempel tidlig ute med egne *Codes of Conduct* og deltok i prosessen med å utarbeide de tverreligiøse *Ground Rules for Missionary Activities*. Like fullt rapporteres det stadig vekk om det som må kunne karakteriseres som uetisk misjon i dag. Dette gjelder særlig i fattige land hvor maktforholdene mellom vestlige misjonærer/organisasjoner og fattige folk blir merkbart asymmetriske. Maktovergrep og brudd på menneskerettigheter og/eller etiske normer går ikke bare ut over dem det misjoneres overfor. En del land som har opplevd etiske overtramp fra misjonærer, har brukt dette som begrunnelse for å innføre antikonverteringsregler og andre restriksjoner på trosfriheten. Selv om slike begrunnelser aldri kan rettferdiggjøre innstramminger på trosfriheten, har misjonsorganisasjoner verden over et ansvar for å utføre sin misjon på en mest mulig redelig og medmenneskelig måte. At misjon som handling er i samsvar med grunnleggende menneskerettigheter som tros- og ytringsfriheten, er viktig å kommunisere til mennesker, media og offentligheter som tidvis synes å ha et foreldet og stereotyp bilde av hva misjon er.

4.4 Forfulgte kristne

Arbeidet med etiske retningslinjer for misjon og engasjementet for forfulgte kristne og forfulgte religiøse minoriteter henger derfor sammen: Begge tar utgangspunkt i at trosfriheten er en grunnleggende menneskerettighet. Trosfriheten innebærer at det er en grunnleggende rettighet å kunne leve ut sin tro offentlig, fortelle om sin tro og forandre tro. Åpen kristen misjonsvirksomhet er i mange land i dag enten forbudt ved lov, eller i praksis nesten umulig. Dette gjelder i en del muslimske land, men også for eksempel i Israel. Forfølelse av religiøse minoriteter er tiltagende i verden i dag, noe som gir grunn til alvorlig bekymring, forsterket engasjement og ettertanke. Kristne utgjør den største gruppen som forfølges på grunn av sin tro i dag, og det er grunn til dyp uro over dette. Det dreier seg om alt fra at kristne utsettes for vold og drap, til ulike former for diskriminering og sjikane.

Arbeidet for trosfrihet og for forfulgte kristne henger naturlig sammen med misjonsoppdraget. Mange menigheter har et stort engasjement for forfulgte kristne og religiøse minoriteter bl.a. gjennom sine forbønner og sine misjonsavtaler. *Søndag for de forfulgte* markeres, og fakkeltog finner sted på ulike steder i landet. Som kirke i et av verdens rikeste land har vi et stort ansvar for å bidra til at kristne trossøsken og andre religiøse minoriteter ikke lider i andre deler av verden. Dette engasjementet må styrkes uten at det fører til anklager eller stigmatisering av religiøse minoriteter i Norge.

Mellomkirkelig råd og Den norske kirke sentralt samarbeider bl.a. med Kirkenes Verdensråd, Det lutherske verdensforbund, søsterkirker og Norges Kristne Råd i arbeidet for å styrke tros- og livssynsfriheten internasjonalt. Men Mellomkirkelig råd samarbeider også med norske myndigheter, Islamsk Råd Norge og andre tros- og livssynssamfunn i Norge, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet, Amnesty International, Det norske menneskerettighetsfond, misjonsorganisasjonene og andre organisasjoner i dette arbeidet. Rådet arbeider også for å sikre trosfriheten til asylsøkere og konvertitter som søker om opphold på grunn av religiøs forfølgelse. Rådet har også, sammen med Norges Kristne Råd, utarbeidet anbefalinger for dåp av asylsøkere. Alt dette inngår i et større arbeid for tros- og livssynsfriheten, ikke bare når kristne rammes, men også i forhold til andre troende og ulike minoritetsgrupper.

4.5 Misjon og religionsdialog

De siste tiårene (og særlig *det siste*) har man erfart en stor økning i engasjementet for religionsdialog i Den norske kirke. På grasrotnivå erfarer man at stadig flere menigheter engasjerer seg i ulike typer dialoger og praktisk, interreligiøst samarbeid, mens det på regionalt og nasjonalt plan bygges ut en mer og mer profesjonell dialog-struktur med interreligiøse råd, sentra og kontaktgrupper. Kirkelig dialogsenter i Oslo og Arcopagos driver et foregangsarbeid på dette området. Mellomkirkelig råd samarbeider nært med Samarbeidsrådet for Tros- og livssynssamfunn, Islamsk Råd Norge og Det Mosaiske Trossamfund.

Man hører av og til at dialog og misjon blir framstilt som to uforenelige størrelser. Det er en gammeldags karikering som både gjør urett mot misjon og dialog. Faktisk er både de økumeniske organisasjonene og de fleste misjonsorganisasjonene opptatt av å vektlegge dialog i dag. Det er ulike misjons- og religionsteologiske syn innen Den norske kirke. Man har fra offisielt kirkelig hold sett verdien av interreligiøs dialog – ikke som motsetning til – men nettopp som del av Guds misjon. I *Hovedprinsipper for Mellomkirkelig råds interreligiøse relasjoner* fra 2008 står det:

Dialog og misjon er ikke praksiser og tilnæringsmåter som gjensidig utelukker hverandre. Dialog er noe vi gjør som misjonerende kirke. I dialogen deler vi vår tro og virkelighetsforståelse. Men religionsdialog er ikke arena for forkynnelse med omvendelse som sikte.

Evangeliet kaller oss til å bli kjent med, omgås og tjene våre naboer. Som misjonerende kirke forstår vi oss som sendt til våre naboer som medmennesker. Flerreligiøse møter er muligheter for alle troende til ærlig å dele vitnesbyrd og lære noe nytt om hverandre, til å klargjøre enigheter og uenigheter og til å oppdage likheter og forskjeller.

Dialog er verken naivisme eller relativisme, men en utfordrende og sannhetssøkende øvelse – slik alle gode samtaler og relasjoner er. I dialogen lærer en nettopp at en må kjenne seg selv og sin egen tro for å lære å kjenne andre. Dialogen blir både et tillitsfullt rom hvor kritikk lettere kan lyttes til, og samtidig et rom hvor man er åpen for å lære noe

av den andre. På den måten blir ikke religionsdialog noe vi som misjonar kirke kun gjør for å bygge gode lokalsamfunn, forebygge konflikter og stimulere sosial, kulturell og politisk integrering, men også noe vi gjør for å lære mer om oss selv og egen tro, og for å bli beriket av andre perspektiver. Religionsdialogen gir dessuten både muligheten og utfordringen til å kommunisere vår tro på en forståelig måte til annerledes troende.

Misjonsorganisasjonene har lang erfaring i å drive dialogarbeid i flerreligiøse sammenhenger i utlandet. Nå som Norge har blitt et flerreligiøst samfunn, og religionsmøtene er vanlige i både by og bygd, kan både misjonsorganisasjoner og misjonærer utgjøre en verdifull kompetanse for menigheter som engasjerer seg i interreligiøs dialog eller interreligiøs, diakonalt samarbeid.

Del 5 Folkekirke og misjon

Vi døpes ikke bare inn i vår lokale menighet eller Den norske kirke, men inn i et verdensvidt fellesskap hvor Jesus Kristus er den som knytter oss sammen. Ungdommens Kirkemøte minte oss om sammenhengen mellom dåp og misjon. Gjennom dåpen blir vi en del av fellesskapet av troende i vår lokale menighet – men også i den globale kirke. Sammen med trossøsken verden over er dåpen også innledningen til et liv i tjeneste og etterfølgelse – og misjon.

Den norske kirke identifiseres som en *misjonerende* folkekirke. Hva betyr det i 2012? Koplingen folkekirke og misjon er både viktig og krevende. Den er viktig fordi dåpen er inngangen til medlemskap i vår folkekirke. Dåpsbefalingen (Matt 28,18-20) som lyder ved døpefonten i landets kirker, er også *misjonsbefaling*. Dåpen og trosopplæring henger derfor nøye sammen. Men *rekkefølge* og *verktøy* er stadig i endring. I vår tid døpes for eksempel stadig flere ungdommer etter en periode med opplæring i forbindelse med konfirmasjonen. Dåpen har noe grensesprengende ved seg. Guds radikale nåde skjenkes gjennom ordene og sakramentene og er det konstituerende for vår lutherske folkekirke. Impulser fra misjonsbevegelsen har utfordret det som kan sees på som et statisk kirkesyn. Misjon er med å beskrive den nødvendige *bevegelsen* i kirken. Kirken kan ikke bare være åpen og inkluderende, men må også være oppsøkende og villig til å gå over grenser. Det er Guds radikale nåde som er startpunktet, og som utfordrer kirken til å møte mennesker på samme radikale måte. Dypest sett er det den treenige Gud som beveger mennesker. Konkret skjer dette gjennom forkynnelse, invitasjon til dåp og nattverd og diakoniens handlinger. Men Ånden blåser dit den vil og virker også grenseoverskridende - utenfor det etablerte og i det etablerte: Som folkekirke tror vi at Ånden skaper tro og tilhørighet gjennom en bevisst tilstedeværelse overalt i landet, og med en tilgjengelighet for alle som ønsker det. Som folkekirke ønsker Den norske kirke å møte mennesker i alle livssituasjoner og delta i lokalsamfunnets liv og hendelser. Som misjonerende folkekirke utfordres hele tiden tendensen til status quo. Evangeliet har en innebygd kraft til å krysse grenser, til å utfordre til tro og etterfølgelse. Derfor er det misjonale aspektet viktig for folkekirken.

Koplingen misjon og folkekirke er krevende, fordi ordene fanger, og konteksten er i stadig forandring. Det er ulike forståelser av disse begrepene innad i kirken. Misjon er

ikke hva det var for et tiår - eller en generasjon siden. Begrepene vi bruker, er med på å tolke innholdet. For mange er misjon fremdeles noe man forbinder med noe konserverende og trangt. Men som vi har sett tidligere, er misjon noe som er i stadig utvikling. Mens tradisjonelle misjonsforeninger sliter i motbakke, gir nye metoder og trender nytt liv til en livsviktig bevegelse i kirken og i verden. Det vi har fått overgitt som kirke, kan vi ikke ha for oss selv, det må deles.

Begrepet *folkekirke* trenger også et kritisk blikk og en nytolkning i vår tid. En gradvis løsrivelse fra staten er en radikal forandring i forhold til de tette bånd det tradisjonelt har vært, men utgjør ikke nødvendigvis noen trussel for folkekirken. De siste tiårene har videre stått i globaliseringens tegn. Migrasjon og flerkultur er blitt nye kjennetegn også ved det norske. Å være norsk i dag er slett ikke likelydende med å være lutheraner og lys i huden. I alle kommuner bor mennesker med annen etnisk opprinnelse og religion. Særlig i byene er den flerkulturelle trenden tydelig. Flere migranter fra det globale sør er i dag misjonærer i Norge og utfordrer det etablerte. En stor del av Den norske kirkes medlemmer bor eller reiser stadig vekk til utlandet. Dette er også med på å utfordre begrepet folkekirke. Fra å være ett folk med samme konfesjon, er vi i dag et mangfoldig folk, med ulike konfesjoner, religioner og livssyn. En viss utgave av folkekirketanken som gjør folket og kirken til sammenfallende størrelser, er derfor problematisk. Det frister til en blanding av folk, nasjonalitet og religiøs identitet som ikke stemmer med virkeligheten, og som kan ha skjebnesvangre konsekvenser hvis det blir misbrukt. Den tar heller ikke på alvor kirken som *fellesskapet av de troende* (jfr. CA 7). Dåpen setter ikke bare den enkelte inn i en ny relasjon til Gud, men også til andre mennesker.

I dagene etter de tragiske hendelsene 22. juli 2011 så vi igjen hvor viktige kirkene er som en fellesarena for nordmenn i sorg. Svært mange søkte sammen i kirkene, og det var et utstrakt samarbeid og opplevelse av fellesskap også på tvers av religiøse skillelinjer. For kirken var det viktig å finne en god balanse mellom tydelighet på eget ståsted på den ene siden og respekt for annerledes troende på den andre siden. Erfaringene fra 22. juli kan bidra til vår selvkritiske gjennomtenking av hvordan vi i vår retorikk og praksis kopler sammen ordene «folk» og «kirke», «misjon» og «tro», og hvilke bilder vi direkte og indirekte formidler av oss selv og de andre. Misjon som en identitet ved folkekirken kan, rett forstått, motvirke fiendebilder og styrke åpenhet og samtale. Ærlighet og tydelighet om tro og tilhørighet i møte med mennesker kan skape trygghet og åpne opp for et større fellesskap når krisen rammer.

En overveldende mengde av kondolanser og forbønn fra hele verden ble også formidlet gjennom misjons-, vennskaps- og kirke-relasjoner i dagene etter terrorangrepet. I forlengelsen av dette ligger det også et ønske om at vår identitet i større grad kan være knyttet til den globale kirke i stedet for til den norske stat.

Folkekirkens misjonale identitet utfordrer den pågående prosessen med stat-kirke-reformen. Misjonsidentiteten kan hjelpe oss til å være en sunn folkekirke i dagens multikulturelle Norge: En kirke som lar seg utfordre av det flerkulturelle møtet, som er tydelig på sin globale identitet og sitt verdensvide oppdrag, og som inviterer alle til å ta del i dette. Vi trenger en dynamisk misjonsforståelse og en dynamisk folkekirke-

forståelse. Og vi trenger at disse størrelsene i fremtiden kan være koplet sammen og skape synergier. I dette er SMM et tjenlig redskap, og er med på å konkretisere menighetens misjonsansvar. Men Guds misjon er alltid større, og utfordrer hele kirken til å ta ansvar. «Alle har noe å bidra med ved å gi og motta» (jfr. KM i 2005). Dåp er ikke en statisk innlemmelse i folkekirken, men uløselig knyttet til aktiv trosopplæring og misjonsutfordringen. Folkekirkenes åpenhet og unike kontaktflate koplet med den misjonale bevegelses uredde utfordring til tro og disippelskap, er et viktig tospann som vår kirke må stimulere til også i fortsettelsen

Del 6 Misjon og kirkelig reformarbeid – menighetenes misjonsverktøy

6.1 Hvem eier misjonen i menigheten?

Et hovedperspektiv i denne saksutredningen har vært å vise at som følge av et holistisk/helhetlig misjonssyn, må misjon integreres i hele kirkens og alt menighetens arbeid. Misjon er ikke bare en liten sektor for de særskilt interesserte, men et hovedperspektiv ved alt kirken gjør. Misjon er det utadrettede perspektivet som springer ut av at verken evangeliet eller kirken er til for seg selv. Faren ved en så omfattende forståelse av misjon er naturligvis at når alt blir misjon, blir ingenting misjon. Det er derfor viktig å holde fast på at misjon på samme tid både er kirkens hovedoppdrag og et særskilt aspekt ved dette oppdraget; at evangeliet berører nye mennesker og kulturer. Det blir også viktig at menighetene knytter an til helt konkrete misjonsprosjekter slik at dette ikke bare blir fagre ord, men materialiserer seg i forvandlede liv lokalt og globalt.

Kirkens reformarbeid blir ut fra denne forståelsen et uttrykk for dens misjonale identitet: Målet med reformene er dypest sett å kommunisere evangeliet slik at flere mennesker kan bli berørt og ta det til seg som noe som forandrer deres liv. Planene er ment som verktøy-kasser til menighetenes arbeid med gudstjeneste, trosopplæring, diakoni, kunst og kultur – som alt sammen støtter opp under menighetens misjonsoppdrag. Evangeliet formidles og bringes videre til nye mennesker på mange måter. Lokalt utformede gudstjenester og planer skal hjelpe menighetene til å finne veiene evangeliet kan ta i lokalsamfunnene – og videre ut i verden.

6.2 Gudstjenestereformen

Sendelsen til misjon har sitt sentrum i gudstjenesten. Her møter vi Guds Ord og nåde som utruker oss til misjonsoppdraget og til et liv i tjeneste for vår neste. Fra gudstjenesten går vi ut i hverdagslivet – kalt til tjeneste: «Gå i fred - tjen Herren med glede!» jfr. også muligheten for å forsterke sendelsesaspektet i den nye liturgien ved bruk av for eksempel. Joh 20.21 «Fred være med dere! Som Far har sendt meg sender jeg dere!» eller Joh 15.16 «Dere har ikke utvalgt meg men jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut å bære frukt, en frukt som varer.»

Samtidig er gudstjenesten i seg selv også misjon. Det er her vi møter evangeliet om frelsen i Kristus. Her møtes også den lokale og den globale kirke – i samme tro og samme oppdrag. Liturgier, forkynnelse, bønner, tekster og salmer fra våre samarbeidskirker bør

tas i bruk i gudstjenesten, både fordi de er med på å utvide vår forståelse, men også fordi de minner oss om det misjonsoppdraget vi deler.

Det er lett å løfte frem misjonsperspektivet i så å si alle ledd i gudstjenesten: bønner, bruk av lysgloben/misjongsgloben, salmer, preken, kunngjøringer (info om menighetens misjonsprosjekt), nattverden (brødet deles) og ikke minst ved bevisstgjøring av sendelsen. Det finnes mye ressursmaterieell til bruk i gudstjenestearbeid/verksted.¹³

Det finnes også flere tilknytningspunkter i den nye liturgien som synliggjør misjon i gudstjenesten. Like etter dåpshandlingen sier liturgen:

Kjære menighet. Gjennom dåpen setter Gud oss inn i sin verdensvide kirke og gir oss del i Jesu kall og oppdrag. La oss stå sammen i vitnesbyrd og tjeneste, inntil dagen kommer da alt det skapte skal bli forløst ved vår frelser, Jesus Kristus.

Dette er en flott bevisstgjøring om sammenhengen mellom dåp og misjon.

6.3 Trosopplæring

For å videreføre misjonsoppdraget til kommende generasjoner er det avgjørende viktig at misjon blir en integrert del av trosopplæringen. Dette er også med på å gi barn og unge den rikdommen som ligger i kontakten med den globale kirke. I den nye planen for trosopplæring, *Gud gir, vi deler* (som for øvrig er en god definisjon på misjon) heter det:

Barn og unge må få mulighet til å ta del i kirkens sendelse til verden ved å se og erfare at kirken og de selv er en del av et globalt fellesskap med et verdensvidt oppdrag.

I trosopplæringen holdes det folkekirkelige og det misjonale sammen. Trosopplæringen springer ut av misjonsbefalingen både i forhold til «å gå ut» (breddeperspektivet) og i disippelgjøring – «lær dem å holde alt det jeg har befalt dere». Men det er et stort ubrukt potensiale i å løfte frem misjon som tema i trosopplæringen. Her vil bruk av SMMs ressurshefter og ikke minst samarbeid med misjonsorganisasjonenes barne- og ungdomsarbeid (NMSU, ACTA, Return to Sender etc.) kunne både lette og berike menighetenes trosopplæring.

6.4 Misjon og diakoni

Flere steder tidligere i sakspapiret er sammenhengen mellom misjon og diakoni understreket, og det skal ikke gjenstas. Her skal det bare minnes om at lokale planer for diakoni er et godt redskap for å synliggjøre menighetenes misjonsoppdrag, tilhørighet til den verdensvide kirken og sammenhengene mellom misjon, diakoni og økumenikk. Utfordringene til disippelskap og forsoning bør konkretiseres i lokale diakoniplaner.

¹³ SMMs nettside www.menighetogmisjon.no og www.kui.no.

6.5 Kunst og kultur

Kunst og kultur og misjon hører sammen både ved at det muliggjør et kulturelt mangfold både i forvaltningen av misjonsoppdraget, og i det vi får tilbake fra det verdensvide kirkefelleskapet. Kultur og misjon møtes bl.a. i ønske om å formidle det grense-sprengende evangeliet. Misjonsorganisasjonene er også i nærkontakt med en rekke ulike kulturer gjennom sitt globale nettverk. Det ligger derfor mange muligheter i skjæringspunktet kultur og misjon, og bispedømmenes rådgivere på begge disse områdene er viktige nøkkelpersoner for menigheter/prostier som ser potensialet her. Faglig sett er dette også veldig spennende bl.a. fordi det å se evangeliet gjennom andre kulturers øyne, vil berike vår egen forståelse. Inn under dette vil ulike former for kirkemusikk også representere mange muligheter.

Praktisk kan man få til spennende koblinger her hvor eksempelvis en menighet som har misjonsprosjekt i Brasil, kobler dette opp mot sambadans i barnekoret hvor de samtidig lærer noe vesentlig om livet i Sør-Amerika og gjennom dette får økt kunnskap og engasjement for misjon. Temakvelder etc. med diskusjon om forholdet kultur, kirke og misjon vil også kunne stimulere til engasjement nettopp ved også å våge å drøfte kritiske blikk på misjon.

Økonomiske/administrative konsekvenser

På sentralkirkelig hold vil oppfølgingen av vedtaket kunne gjøres innenfor det ordinære arbeidet i Mellomkirkelig råd og SMM, med unntak av økte ressurser til materiell-utvikling til menighetene.

Relevante dokumenter og litteratur i tillegg til dem som følger som vedlegg til saken

R. Ekenes, T. Engelsviken, K. Jørgensen og Rolf Kjøde (red): *Misjon til forandring – refleksjoner og visjoner fra Lausanne III*, Hermon, 2011

Ole Chr. Kvarme: *Rapport fra Edinburgh 2010*

Kjetil Aano: *Ei sann og misjonal luthersk kyrkje* i Kirke nå – Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke, S. Dietrich, T. Skar Dokka og H. Hegstad (red), Tapir 2010

LVF: *Mission in Context*, 2004, <http://www.menighetogmisjon.no>

LVF: *Diakoni i Kontekst*, norsk utgave, 2010, <http://www.menighetogmisjon.no>

LVF: *Strategy 2012–17*, <http://www.lutheranworld.org/lwf/>

Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap: *Temanummer om Edinburgh 2010*

NR.1-2 2011 Årgang 65

Temanummer om misjon og bistand

NR.1-2 2010

NMSU: "Misjon" 2011

SJØMANNSKIRKEN – ØKUMENISK RAPPORT 2011

SJØMANNSKIRKENS GRUNNLAG

SJØMANNSKIRKEN - Norsk kirke i utlandet er en frivillig og selvstendig organisasjon med mandat fra Kirkemøtet å representere Den norske kirke overfor nordmenn i utlandet og på norsk kontinentalsokkel. Sjømannskirken er i sitt arbeid forpliktet på Bibelen, Den norske kirkes bekjennelsesskrifter, liturgier og ordninger. Formålet er å fremme Guds rike.

Sjømannskirken har ikke et økumenisk mandat ut over det som ligger implisitt i å være luthersk kirke for nordmenn og i utlandet. (Jmf Harald Hegstad sitt seminarforedrag på kirkemøtet i Tønsberg 7.april 2011; «Å være luthersk er å være økumenisk».) Dette ansvaret søker en å ivareta gjennom samarbeid med lokale menigheter, kristne organisasjoner og kirkesamfunn.

Der det er naturlig, og eventuelt i samarbeid med andre, kan arbeidet også rettes mot øvrige nordiske lands statsborgere og utenlandske sjøfolk på norske skip. Dette arbeidet har også et økumenisk aspekt.

Alt i alt er Sjømannskirkens økumeniske arbeid og relasjoner, i likhet med den øvrige virksomheten, forankret i den praktiske og konkrete kirke- og arbeidshverdag og i møter med mennesker på sosiale, kulturelle og kirkelige arenaer.

Sjømannskirken er en minoritetskirke, i noen områder en konfesjonell minoritet (Europa og Amerika), i andre områder en religiøs minoritet (Asia). Denne posisjonen gir nyttige erfaringer. *De lutherske kirkene representerer et mindretall i denne sammenhengen, og som norsk luthersk kirke blir opplevelsen av å være i mindretall veldig tydelig. Kanskje gir det også motivasjon til å vende blikket mot det de andre representerer – en nyttig økumenisk erfaring å hente hjem til den norske kirke. (New York)*

Alle tillitsvalgte i Sjømannskirken er forpliktet på organisasjonens formål. Medlemmer av hovedstyret må være medlemmer av Den norske kirke eller annet luthersk kirkesamfunn. Inntil en tredel av kirkeråd eller kretsstyre i Norge kan ha annen kirketilhørighet enn den lutherske. I motsetning til menighetsrådet i Den norske kirke, har kirkerådet formelt sett kun en rådgivende funksjon overfor daglig leder av virksomheten, og da særlig i økonomiske og praktiske spørsmål. Lanzarote beskriver dette mangfoldet slik:

Også kyrkjerådet er sett saman av menneske frå ulike kristne kyrkjesamfunn, og det opplevast naturleg og fungerer godt. Ulik bakgrunn gjev gjerne ulik synsvinkel på ting, og det kan vere svært positivt.

SJØMANSKIRKEN SOM FELLESKIRKELIG ARENA FOR NORDMENN

Med nordmenn, og ikke bare Den norske kirkes medlemmer, som målgruppe, er det viktig at også Sjømannskirkens gudstjenester og andre samlinger om ord og sakrament oppleves som åpne og inkluderende for alle. Rapportene tyder på at så er tilfelle.

På sjømannskyrkja på Lanzarote kjem der jamnleg menneske frå ulike kyrkjesamfunn til gudstjenester og anna fellesskap. Dette kjennest naturleg, og er eigentleg sjeldan noko "tema".

Spaniakirkene beskriver generelt et gudstjenesteliv med oppslutning fra hele bredden av kristenliv og kirkeliv i Norge.

Vi opplever stadig at Sjømannskyrkja er eit økumenisk fellesskap. Hit kjem menneske frå ulike kyrkjer og trussamfunn, og til saman blir vi eit berikande fellesskap av kristne menneske og kristne kyrkjer. Her på kyrkja er det lite fokus på det som skil oss i teologi, kyrkjepolitikk og meiningar, sjølv om vi merkar at skildnadane er der. I kafeteriaen og på terrassen møtest folk til sosialt og kulturelt fellesskap. I gudstjenestene og andre oppbyggjelege arrangement møtest vi til åndeleg fellesskap på tvers av våre personlege vaner, tradisjonar og preferanser. Mange får i løpet av året ei sterk oppleving av det åndelege fellesskapet i gudstjenestene som vi har i den katolske kyrkja. (Gran Canaria)

Nordmenn i utlandet kan bli grenseløse. Det kan ha mange negative sider. I kirkelig sammenheng og med vår lutherske, åpne økumeniske holdning, er det positivt. Vår styrke som luthersk kirke i møte med det økumeniske mangfold er den åpenhet som ligger i oppfatningen av hva som er avgjørende for kirkelig enhet, forståelsen av evangeliet. Det åpne nattverdbord er i denne sammenheng helt avgjørende.

I en lesverdige rapport om «Sjømannskyrkja som lågterskeltilbod»¹ beskriver professor Olav Helge Angell ved Diakonhjemmet Høgskole at nordmenn i utlandet opplever en *dobbelt frikobling*; negativt ved at man mister nettverk og ressurser, positivt ved at man frikobles fra fastlåste rolleforventninger. Dette gjør at folk kan nærme seg Sjømannskirken gjennom en tilsvarende dobbelt tilkobling. Sjømannskirken blir et ressurssted for den som trenger veiledning, hjelp eller råd i ukjente omgivelser og også gudstjenestefellesskap. Sjømannskirken kan oppsøkes uten at dette må forsvares eller legitimeres overfor egen omgangskrets, også den kirkelige.

For Sjømannskirkens er det viktig å være et åpent, felleskristent fellesskap uten for mange spørsmål eller problematisering av hvorfor det samme ikke er like enkelt hjemme i Norge. Opplevelsen av fellesskap, både sosialt og i gudstjenesten, er verdifulle erfaringer som vi tror også vil påvirke hvordan vi forholder oss til og omtaler hverandre i Norge. Dette gjelder for alle, og kanskje ikke minst de av oss som er trygt plantet i den norske majoritetskirken.

Vår egen menighets mangfold med så mange forskjellige norske kirkesamfunn, ja også svenske og danske, er en spennende utfordring, alt fra små frimenigheter til de større kirkesamfunn. Økumenikk dreier seg ikke bare om de store etablerte kirker, men også disse og det er en varmende glede at de finner seg så godt til rette i. (Torrevieja)

Så har vi flere kirkesamfunn representert i det daglige i kirken. Noen har pinsevenn-, frelsesarmè-, katolsk eller misjonsforbunds bakgrunn, og finner sin plass i fellesskapet som frivillig, som rådsmedlem eller som kirkegjenger i Sjømannskirken (Stockholm).

Blant de frivillige nordmennene som er engasjert i kirken finner man bl.a. pinsevenner, baptister, OKS-medlemmer, bedehusfolk, og humanetikere (selv om det vel knapt går inn under kirkelig økumenikk) i tillegg til statskirken. Vi opplever det spennende, lærerikt og flott å stå i en sammenheng med så mange ulike innfallsvinkler til troen! (Sydney)

ØKUMENISKE RELASJONER

Lutherske kirke

De nordiske Sjømannskirker samhandler godt mange steder. Sjømannskirken har en egen avtale med den svenske Utenlandskyrkan som regulerer samarbeidet de steder hvor begge har virksomhet. Samarbeidet strekker seg fra helintegrert felles virksomhet til leie av hverandres lokaler. Der hvor vi har helintegrert virksomhet gjøres det mye erfaring med økumeniske gudstjenester. Både likheter og forskjeller mellom de to kirkers liturgier og liturgiske forståelse gir nyttig læring og erfaring. Språkforskjellen gjør at gudstjenestefelleskapet med den finske kirken er begrenset. Samarbeidet med Den danske Sømandskirken er på et lavere nivå enn med Utenlandskyrkan.

I England er de lutherske kirker organisert i Council of Lutheran Churches in Great Britain. Siden 2010 har Torbjørn Holt vært styreleder i denne organisasjonen som nå er i en omstillingsfase på grunn av stabsendringer og strategiske diskusjoner. Kursen er i ferd med å legges for årene fremover.

Den anglikanske kirke

Porvooavtalen er avgjørende i relasjonen med den anglikanske kirken. Bevisstheten på avtalen er høy i de anglikanske menigheter, og i samarbeidsrelasjoner er referansen til avtalen tydelig.

Kapellan Mette Buvik fikk i 2010 sin liscence to officiate i den Anglikanske kirke av Archbishop Rowan av Canterbury. Hun har i 2011 hatt noen gudstjenester i den Anglikanske kirken i Calahonda og prekte på den anglikanske gudstjenesten i Casablanca, Marokko, 1. søndag i advent.

I Dubai er hele vår kirkelige virksomhet avhengig av relasjonen til den anglikanske kirken.

For at vi kan drive kirkelig virksomhet her, er vi avhengige av et nært forhold til «Anglican Diocese of Cyprus and the Gulf», representert ved «holy trinity Church» i Dubai. Vi utfører vigslere på deres lisens, og regnes som deres prester når vi utfører vigslene. Sjømannspresten er godkjent som liturg, og kan spørres om å gjøre tjeneste i den anglikanske kirken ved behov for vikartjeneste.

Et annet vitnesbyrd kommer fra Torrevieja.

Nærheten til Anglikanerne er meget positiv også dette året. Jeg fortsetter å bistå med nattverdmesser takket være Porvoo avtalen, i flere av deres menigheter på Costa Blanca for å avhjelpe situasjonen med for få ordinerte anglikanske prester. (Helge Pettersson, Torrevieja)

Torbjørn Holt har siden 2007 vært de lutherske kirkers representant i Church of Englands organ for oppfølgingen av Porvoo-avtale, The Porvoo Panel. Panelet har to årlige møter. Det siste året har man blant annet diskutert fullt Porvoo-medlemskap for de lutherske kirkene i Nord-Europa som nå er assosierte medlemmer av Porvoo.

Andre kirkesamfunn

Kontakten med andre kirkesamfunn er særlig knyttet til behov for gudstjenestelokaler, enten våre egne behov eller andres behov for å leie hos oss. Mangfoldet er stort:

Sjømannskirken i Brussel leier lokaler av All Saints episcopal church. Det at vi bor i samme kirke har ført oss tettere sammen i det daglige liv. De har stand på vår julebasar og vi har hatt felles gudstjeneste med våre husverter. Kirkens europeiske biskop (i Paris) arbeider med å få en formell anerkjennelse på nattverdfelleskap med kirken i Norge. (Brussel)

I Antwerpen et det et godt forhold til den kinesiske pinsemenigheten som ukentlig har sine gudstjenester i vår kirke tidlig på søndag morgen. Det samme gjelder de spanske adventister som hver lørdag har sine to gudstjenester i vår kirke.

Sjømannskyrkja i Alanya leiger ut lokale til gudstjenester og andre kyrkjelege samlinger til den nederlandske, tyske og finske kyrkjelyden i byen. Sjømannskyrkja er det einaste kyrkjelokalet i byen (100.000 tyrkiske

innbyggjarar, 30.000 registrerte utanlandske med opphaldsløyve). Ved utgangen av 2011 er det dei fleste søndagar fire gudstenester i lokala våre.

Den katolske kirke

Særlig i Spania er det en utstrakt kontakt med den katolske kirke. Mange steder stiller den katolske kirken sine lokaler til disposisjon for gudstjenester. Våre ansatte opplever ikke sjeldent å bli møtt med større inkludering og økumenisk åpenhet enn offisiell katolsk kirkerett tilsier. Da velger man nok ofte å si ja til åpenheten og fellesskapet. Dette handler blant annet om felles nattverd-gudstjenester og forespørsel om å utføre kirkelige handlinger, godkjent av lokal/regional katolsk myndighet, for katolikker.

Forholdet til den katolske kyrkja her i Arguineguin er noko som gjer inntrykk og som varmar hjartet. Frå oktober til påske nyt vi godt av den katolske kyrkjelyden si rausheit. Kvar søndag får vi bruke kyrkja til våre gudstenester, og i tillegg til andre arrangement (f. eks bryllaup) etter behov.

Også dette året har kyrkja støtta den katolske kyrkja sitt sosiale hjelpearbeid, Cáritas med pengar, ca 7000 € i 2011. Den økonomiske krisa berører mange innbyggjarar her sterkt. Arbeidsløysa er stor, og mange er avhengige av sosial hjelp. (Gran Canaria)

Lux Mundi er et katolsk økumenisk felleskap i Fuengirola med bred kontaktflate og sosial profil. I hele 2011 deltok vi på Lux Mundis Taize-samlinger (hver måned) Lux Mundi støtter i tillegg vårt hjelpeprosjekt i Tanger gjennom å gi oss masse barnetøy. (Costa del Sol)

Dessutan har vi fått låne den katolske kyrkja i Playa Blanca siste laurdagen i månaden til gudstenester (i perioden januar – mars og oktober - desember). Vi vart møtt med stor velvilje, rausheit og hjertevarme frå den katolske kyrkja – og representantar frå det norske miljøet deltek på «romeria», pilegrimsmarsj i september i f m folkefesten og feiringa av helgene Dolores. (Lanzarote)

Internasjonale bønneuker

Internasjonale bønneuker synleggjør enheten i det kirkelige mangfold. Her ert lite knippe fortellinger:

Vi deltar alltid på økumenisk forbønns-gudstjeneste for martyrene i Antwerpen katedral i den stille uke hvor byens katolske biskop forretter.

Under bønneveka for kristen einskap, vart det arrangert økumenisk gudstjeneste i Templo Ecumenico i Playa del Inglés med deltakarar frå mange kyrkjer, deriblandt Sjømannskyrkja. Som ein del av denne veka deltok det norske kyrkjekoret med sang i den katolske søndagsmessa.

Sjømannskirkens profil som brobygger tvinger oss til handling og felleskap med andre kristne kirker. Vi takket ja til å delta i kirkevandring i bønneuken for kristen enhet i siste halvdel av januar 2011. (København)

I januar har vi dei siste åra hatt felleskristen gudstjeneste i samband med den internasjonale bønneveka. Eit flott tiltak der planlegging og gjennomføring er felles, med spansk, norsk, tysk og engelsk i skjønn forening. I 2011 hadde vi ei tilsvarande fellesgudstjeneste på Langfredag med ein liturgi paven brukte året før. (Lanzarote)

Me deltok på planlegging av og gjennomføring av økumenisk gudstjeneste i den lokale katolske kirka i samband med felleskirkelig bønneveke. Me deltok og på verdsbønnedagen for kvinner i mars, gudstjenesta var på svenska kyrkan. (Tenerife)

Det viktigste fellesprosjektet er Bønneuken for kristen enhet i januar. Der har vi fast en nordisk gudstjeneste på El Campanario - der vi serverer suppe etter gudstjenesten og har en samtale rundt bordet. Vi forsøker også å være med på fellesgudstjenesten i den katolske sognekirken i Fuengirola, og den avsluttende gudstjenesten i katedralen i Malaga. (Costa del Sol)

Vi deltar aktivt i bispekontorets planlegging av bønneuken og har innflytelse på utformingen Vi går med i Påskeprosesjoner og møtes ved hyggelige anledninger. (Torrevieja)

ICMA

Sjømannskirken er tilknyttet ICMA (International Christian Maritime Association). Vi har berøringspunkt med denne organisasjonen i alle havnebyer, kanskje særlig i Antwerpen og Rotterdam. Det er også god kontakt med internasjonale sentre for havnearbeid i Dubai, i New Orleans og i Houston. Organisasjonen er stor og bred og favner de fleste kristne kirker som driver arbeid for sjøfolk. Den økumeniske kontaktflaten er viktig, men særlig ved beredskapssituasjoner overfor sjøfolk er organisasjonens medlemmer viktig for oss. Ved ulykker og dødsfall på steder vi selv ikke kan nå, kan vi bruke og spille på ICMA-nettverket. Samtidig er det slik at vi i slike situasjoner ikke sjelden på forskjellig vis tjenestegjør overfor skipsmannskap med ulik konfesjonell og religiøs tilhørighet. Religiøs kompetanse kombinert med evne til å være livssynsmessig relevant er viktig når mennesker opplever sorg og krise.

22. JULI

Terroren og tragedien som rammet Norge 22.juli, berørte mennesker over hele verden. Sjømannskirken doblet sitt besøk den påfølgende uken og ble for mange nordmenn og utlendinger stedet å samles og uttrykke sympati med de som var rammet og det norske folk generelt. De mange gudstjenestelige markeringene fikk også et tydelig økumenisk preg.

Også søsterkyrkjene i vertslanda har vist medkjensle. I København samla den danske kyrkja om lag 1000 menneske til ei minnegudsteneste i Domkyrkja i København. Representantar frå det danske hoffet og regjeringa deltok. I Rotterdam vart eit nykomponert Kyrie Eleison i høve terroraksjonen framført i ei lokal katolsk kyrkje. Om lag 800 menneske var til stades.(Utenlandssjef Helge Taranrød)

Dette året har vore spesielt på grunn av det som skjedde i Oslo og på Utøya 22. juli. Den katolske kyrkjelyden (og fleire andre offentlege myndigheiter) viste stor deltaking i sorga. Tragedien vart markert i fellesskap både laurdag kveld i den katolske messa, og ved den norske gudstenesta søndag. På initiativ frå den katolske presten vart det ny markering i den katolske messa på 3 månadersdagen 22. oktober. Denne vart planlagt i fellesskap og lagd opp som ei økumenisk gudsteneste, der katolsk og norske prestar stod saman ved alteret under heile gudstenesta, og der vi feira felles nattverd. Ei gudsteneste som gjorde djupt inntrykk på mange. (Gran Canaria)

SJØMANNSKIRKEN I MØTE MED ISLAM

Gjennom stasjonære eller ambulerende/oppsøkende virksomheter opererer Sjømannskirken i muslimske kontekster. Det kan være offisielle muslimske land eller land hvor islam er den dominerende religion. Brobygging er en av Sjømannskirkens verdier. Det oppleves krevende å bygge bro på det religiøse området der hvor islam er majoritetsreligion. Og vi møter lokale kristne som opplever at religionsfrihet ikke er noen selvfølge. Vi vet at det i Norge på ulike nivå er mange gode møteplasser mellom kristne og muslimer. I deler av verden hvor kristendommen er minoritetsreligion, er opplevelsene annerledes.

Dialogarbeid med muslimske og andre troende i vårt nærrområde, viser seg å være svært vanskelig. Emiratene er i mindretall i befolkningen, og det er stor varhet for at de skal miste sin egen kultur og religion. Derfor er det ikke etablert noen gode strukturer for interreligiøst samarbeid ennå. (Dubai)

Også de økumeniske relasjoner i Dubai påvirkes av trykket fra islam:

Det er krevende å være kristen kirke i et muslimsk land, og dette møtet viser at det er lang vei å gå før det blir noe bredt engasjement for økumenisk samarbeid kirkene i mellom. Alle har på mange vis mer enn nok med seg og sitt.

Fra Alanya i Tyrkia rapporterer presten at han «samen med andre frå sjømannskyrkja har vore med på 3-4 «kultursamtalar» med 10-12 tyrkarar hausten 2011. Tema har vore av religiøs art.

Sjefen for tryggingsspolitiet inviterte personleg representantar frå Sjømannskyrkja til å oververa slaktinga under offerfesten (6. november) i ein landsby ovanfor Alanya. Me inviterte politisjefen til oss på julaftansmiddag. Han kom i full uniform (inkludert våpen) saman med ein kollega, og feira jul med oss i over tre timar.

Politisjefen opplevdes å ha en dobbel funksjon, han sikrer trygghet og religionsutøvelse for gjester i landet, men har samtidig full kontroll med hvem som deltar. Samtidig er Alanya et sted hvor gjestfriheten er stor og hvor det inviteres til kulturelt samarbeid ved ulike anledninger.

En annen rapport fra en av våre stasjoner, her gjengitt i anonymisert form av hensyn til de som omtales, beskriver en virkelighet fjernt fra den trosfrihet vi tross alt nyter godt av som gjester i utlandet:

Siden landet er muslimsk, er islam den offisielle og eneste eneste tillatte religion for borgerne. Likevel er det en del hundre, kanskje flere tusen, som bekjenner seg til kristen tro. Det kan være mennesker som har hatt kontakt med katolske kirker og hjelpeorganisasjoner, andre utenlandske eller lokale kristne, eller som har hørt kristen radio og sett kristne tv-programmer og dermed valgt kristen tro. De møtes for det meste i husgrupper på relativt få mennesker, da det også er forbudt ved lov å samle mer enn ca 6 stykker i det hele tatt, bortsett fra i bryllup og andre familiesammenhenger. Kirken er organisert, med nasjonale ledere, pastorer og nettverk, og de er ikke styrt fra utlandet. Men siden de er "under jorden" må man være særs varsom med å snakke for mye om dem, eller fokusere offentlig. Vi hjelper dem å hjelpe andre, med klær til fattige, barnehjemmene osv), støtter dem så de kan ha ungdoms- og familie(mini-)leirer osv og vi har kontakt og blir invitert til noen av deres gudstjenester og samlinger.

SIJOMANNSKIRKEN EN DEL AV DEN VERDENSVIDE KIRKEN

Å være kirke i verdens hverdag gir opplevelser av å være med i den mangfoldige verdensvide Kirke hvor enheten i mangfoldet synliggjøres. Nettkirken, Den norske kirke og Sjømannskirkens fellessatsing, er også verdensvid på grunn av mediet den opererer i. En tekstbetraktningen fra Nettkirken signert sjømannsprest Jon Ådnøy kan oppsummere hva det vil si å være Kirke:

Prisen på eit handknytt tyrkisk teppe er mest avhengig av kor tett knutane står. Dei aller finaste, med silkeinnslag på silkerenning, kostar fort eit sekssifra beløp for ei lita brikke. På dei edlaste tenkjer du ikkje eingong over at det er snakk om knutar. Heilskapen talar så tydeleg - og vakkert. Var det noko slikt han tenkte på, Jesus, då han ba om at dei - det er me - alle må vera eitt? Glansen ligg i kjærleiken. (Johannes ev. 17, 20-26)

Audun Myhre
gen.sekr.

¹ Angell, Olav Helge 2011 *Sjømannskyrkja som lågterskeltilbud: heim, organisasjon og institusjon med diakonal forankring.* (Diakonhjemmet høgskole Rapport 2011/6)

Til: Statsminister Jens Stoltenberg
Fra: Kampanje Klimavalg 2013,
c/o Besteforeldrenes klimaaksjon
FIVH, Fredensborgveien 24G, 0177 Oslo.
Dato: 17. februar 2012

Åpen brev om Klimameldingen – Klimavalg 2013

Sterk grunn til bekymring

Undertegnede organisasjoner er dypt bekymret for den norske og den globale klimapolitikken. Vi krever rask politisk handling for å forhindre farlige klimaendringer vi nå ser begynnelsen på. I sin siste hovedrapport (2007) sier FNs klimapanel (IPCC) at en temperaturøking på mer enn to grader, regnet fra førindustriell tid, kan få katastrofale følger for natur og mennesker. På klimatoppmøtet i 2009 støttet et flertall av deltakerlandene dette målet, men det hører også med at enkelte forskere (James Hansen) og nasjoner (små øystater) mener at en oppvarming på to grader innebærer en for stor risiko for irreversible prosesser som havstigning. Rapporten fra klimapanelet viste videre at temperaturen vil øke mellom 2 og 6,1 grader i dette århundre, avhengig av klimapolitikken. Dette bekreftes av Det Internasjonale Energibyrået (IEA) som i sin siste hovedrapport fra november i fjor frykter en gjennomsnittlig global oppvarming på inntil 6 grader uten nye tiltak. Dette er oppskrift på klimakatastrofe. Begge institusjoner opererer med svært korte tidsfrister for å snu utviklingen, slik at oppvarmingen kan begrenses til to grader. IPCC sier 2015, IEA sier 2017.

Vi krever handling nå

Det siste klimatoppmøtet i Durban gir marginal innvirkning på reduksjon av de globale utslippene frem mot 2020, og det er stor sannsynlighet for at togradersmålet kan glippe. Det er derfor viktigere enn noen gang at land, byer, næringsliv og folk flest gjør hva de kan for frivillig å redusere utslipp av klimagasser nå.

Klimameldingen må komme nå og innholdet i klimaforliket må ikke svekkes

I denne svært alvorlige situasjonen, er det sterkt beklagelig at regjeringens klimamelding stadig blir forsinket. For hvert år som går, uten tilstrekkelige tiltak i det korte tidsvinduet vi har igjen, øker kostnadene og størrelsen på nødvendige årlige utslippskutt for å nå togradersmålet. Vi forventer at Regjeringen snart legger frem en ny klimamelding som legger til rette for en handlekraftig og virkningsfull klimapolitikk som gir raske resultater i form av klimagassreduksjoner. Det er svært beklagelig at samfunnsdebatten rundt klimaspørsmål i den senere tid har dreiet seg om å senke ambisjonene i klimaforliket. Verken forskning eller utviklingen av det internasjonale klimaarbeidet understøtter en slik retning. Tvert imot, etter mange års diskusjoner om mål og visjoner, trenger vi konkret handling nå.

Klimarettferdighet

Det er en grunnleggende urettferdighet at rike land har bidratt og fremdeles bidrar til karbonutslipp og klimaendringer som gjør livsvilkårene svært vanskelige i fattige land. Rike land har bidratt med over 80 % av de akkumulerte klimagassutslippene i atmosfæren og slipper fortsatt ut mer enn tre ganger så mye i gjennomsnitt per hode enn fattige. For å få til en nødvendig global klimaavtale må rike land gå foran med utslippskutt hjemme og bidra finansielt til klimatilpasninger og utbygging av

fornybar energi for fattigdomsbekjempelse som ikke øker de globale klimagassutslippene. Dette gjelder også for oljenasjonen Norge. Det ligger heller ikke økonomisk gevinst i å utsette nødvendige utslippskutt i Norge til det tvinges gjennom av en internasjonalt bindende avtale. Slike kutt blir tvert imot dyrere å gjennomføre, jo lenger de utsettes.

Overordnede krav til klimameldingen

Våre organisasjoner mener klimameldingen må bygge på at verden fortsatt skal nå togradersmålet, og at vi må følge forskernes råd for hvordan dette kan oppnås. I en overgangsperiode hvor fornybar energi gradvis erstatter fossil energi, må Norge tilrettelegge for grønne arbeidsplasser og ny næringsutvikling, slik det ble tilrettelagt for etablering av petroleumsindustrien på 1970-tallet. Viktige punkter til innhold i klimameldingen er:

- Målene som er satt for klimagassutslipp i klimaforliket er et absolutt minimum. I utgangspunktet er disse målene, både totalen og andel som skal tas hjemme, ikke tilstrekkelige for at vi skal bidra med vår andel til å nå togradersmålet.
- Dagens politikk med å være en pådriver i de internasjonale forhandlingene må videreføres. Norge må forplikte seg til å kjempe for klimarettferdighet i årene som kommer.
- Beskrivelse av virkemidler som gir utslippsreduksjoner og energieffektivisering med umiddelbar virkning.
- Sørge for at elsertifikatmarkedet virker etter intensjonene; og sørge for at den økte produksjonen av fornybar energi brukes til å redusere klimagassutslipp, for eksempel gjennom økt elkraftutveksling med utlandet, elektrifisering av sokkelen og elektrifisering av transportsektoren.
- Tilrettelegge for betydelig flere grønne arbeidsplasser

Aksjon Klimavalg 2013

Våre organisasjoner meddeler også gjennom dette brevet at vi vil samarbeide om en "Aksjon Klimavalg 2013" som vil rette seg mot velgere, politikere og politiske partier. Fortsatt kan verden unngå en klimakatastrofe, men det forutsetter vilje til meget rask handling. Det er nå vi trenger politikere som tar solidaritet mellom generasjonene på alvor og straks griper tak i vår tids største kollektive utfordring; *å lukke det veldige gapet mellom de klimatiltakene som er nødvendige og de som faktisk blir iverksatt.*

Med vennlig hilsen

undertegnede organisasjoner:

4H Norge, Kari Heggelund (leder)

Attac, Bendikte Pryneid Hansen (leder)

Besteforeldrenes klimaaksjon, Halfdan Wiik (leder)

Changemaker, Markus Nilsen (leder)

Concerned Scientists Norway, Beate Sjøfjell (styreleder)

Forum for Utvikling og Miljø, Andrew Preston (leder)

Framtiden i Våre Hender, Arild Hermstad (leder)

Greenpeace, Truls Gulowsen (leder)

Grønn Hverdag, Tone Granaas (daglig leder)

Kirkens Nødhjelp, Anne-Marie Helland (leder Utviklingspolitisk avdeling)

Kvinner Frivillige Beredskap, Anne-Lise Johnsen (leder)

Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke, Berit Hagen Agøy (generalsekretær)

Miljøagentene, Tove Veierød (leder)

Natur og Ungdom, Silje Lundberg (leder)

Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken (leder)

Naturviterne, Merete Skaug (generalsekretær)

Norges Bygdekvinnelag, Kathrine Kleveland (leder)

Norges KFUK-KFUM, Adelheid Firing Hvambdal (generalsekretær)

Norges KFUK-KFUM-speidere, Mats Billermark (generalsekretær)

KFUK-KFUM Global, Fredrik Glad-Gjernes (utenlandssjef)

Norsk Geofysisk Forening, June Lunde (leder)

Norsk Klimanettverk, Inge Olav Fure (generalsekretær)

Norsk nettverk for klima og helse, Lars Thore Fadnes (leder)

Spire – Utviklingsfondets ungdom, Julia Dahr (leder)

Tekna, Teknisk-naturvitenskapelig forening, Marianne Harg (president)

WWF, Verdens villmarksfond, Rasmus Hansson (generalsekretær)

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund YS, Tore Eugen Kvalheim (leder)

Zero, Einar Håndlykken (leder)

Rapport fra klimatoppmøte COP 17 Durban, Sør-Afrika, 28.11.-10.12.2011

v/Berit Hagen Agøy, Einar Tjelle, og Susanne Lende

Bakgrunn

FNs klimatoppmøte COP 17/CMP7¹ foregikk i Durban i nov./des. 2011. Årlig møtes representanter for verdens stater for å forhandle om reduksjon av klimagassutslipp og støtte til nødvendig tilpasning til klimaendringer i utviklingsland. Flere tusen representanter fra sivilsamfunnet møtes også, men har ulik grad av innflytelse i sine respektive delegasjoner.

Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (MKR) har hatt fokusert på miljø og klimautfordringene særlig siden den store FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992. Kirkemøtesaken *Forbruk og Rettferd* (1996) og det økumeniske tiåret *Skaperverk og Bærekraft* (2007-2017) er viktige milepæler, og de har også vært rammen for en forsterket kirkelig interesse for COP-møtene, særlig siden COP 15 i København. Diakonia Council of Churches (Diakonia) og Det sørafrikanske kirkerådet (SACC) var viktige samarbeidspartnere for Mellomkirkelig råd gjennom mange år med anti-apartheid-engasjement. Det var spennende å se at begge nå var på banen igjen for en ny og viktig kamp.

Delegasjon og lokalt vertskap

Samarbeidet mellom Den norske kirke, Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp gjennom *Skaperverk og Bærekraft* dannet rammen for det norske kirkelige nærvær, med følgende representanter til stede:

Berit Hagen Agøy	(Dnk, gen.sekr. MKR og medlem av styringsgruppa for SoB)
Einar Tjelle	(Dnk, assisterende gen.sekr. MKR)
Ingeborg Midttømme	(Dnk, biskop Møre og medlem av styringsgruppa for SoB)
Susanne Lende	(Dnk, kommunikasjonsmedarbeider, KUI)
Svein Arne Lindø	(Dnk, leder KR)
Eli Taunton	(Frikirken)
Håkon Sigland	(Baptistsamfunnet)
Pål Bratbak	(Den katolske kirke)
Hege M. Andersen	(Norges Kristne Råd)
Ebraima Kebba Saidy	(Islamsk Råd Norge)

Kirkens Nødhjelp og Changemaker var også representert med flere.

Diakonia-senteret var base for den økumeniske og flerreligiøse mobiliseringen rundt konferansen. En rekke side events ble arrangert der, samt daglige briefing-møter om forhandlingene. Den pan-afrikanske, økumeniske og flerreligiøse kampanjen *We have Faith. Act now for Climate Justice* hadde sitt sekretariat på Diakonia, og var på sett og

¹ COP 17 står for «The 17th Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change» (UNFCCC). CMP7 betyr “the 7th Session of the Conference of the Parties serving as the Meeting of the Parties (CMP7) to the Kyoto Protocol”.

vis vårt vertskap. Kirkens Nødhjelps Sør-Afrika-kontor bidro mye, også økonomisk, til både kampanjen og det forsterkede sekretariatet på Diakonia.

Økumenisk mobilisering

KV og LVF satset mye på en ungdomsworkshop *Youth for Eco-Justice* med 30 deltakere. Programmet hørt interessant ut, men vi stusset litt på at ikke LVF og KV var særlig synlige verken i bybildet, i Diakonia-miljøet eller på selve konferansen. Derimot var relaterte partnere som ACT Alliance og APRODEV², tydelig til stede og bidro med kvalifiserte analyser og påvirkningsarbeid. Det samme gjelder Kirkens Nødhjelps egne klimarådgivere. Disse nettverkene er godt koordinerte og bidrar til en viktig faglighet og profesjonalitet. Det var interessant å se hvordan man gjennom disse økumeniske nettverkene bruker det verdensomspennende kirkefelleskapet på en strategisk måte. Når for eksempel et lands posisjon står sørgelig stille, kan noen personlige telefonsamtaler nattetid til kirkeledere med direkte tilgang til politiske ledere, faktisk være avgjørende. Det var flere eksempler på slikt spill som var fascinerende å legge merke til. Og som for eksempel norske små miljøorganisasjoner overhodet *ikke* har mulighet til. Dette er også et eksempel på økumenisk handling, hvor lutheranere, pinsevenner, katolikker og ortodokse etc. finner hverandre i felles handling. Flere ganger ble også *The Cape Town Commitment*³ trukket fram - med sin sterke utfordring om å skape nye allianser i forhold til blant annet klimatrusselen. Fra norsk side knyttet vi kontakter med blant annet kanadiske kirkeledere, som har noen liknende utfordringer som de Norge har.

Det tverreligiøse sporet

Interreligiøst samarbeid om klima startet allerede i 2008, i forkant av klimatoppmøtet i København. Da møttes religiøse ledere fra hele verden i Sverige og utarbeidet det som i etterkant blir kalt *The Uppsala Interfaith Climate Manifesto*. Dette sporet ble forsterket i 2011. Biskop Ingeborg Midttømme fra styringsgruppa i SoB var med på en for-konferanse for religiøse ledere i Kenya i juni.

Dagen før COP 17 begynte, var vi med på en storstilt Interfaith Rally på King Park Stadium. Mye bra program var planlagt av *We have faith*-gruppa, blant annet stod Ten Sing Norway-ungdommene på den store scenen. De var nettopp ankommet Durban etter en flere ukers lang klimakaravane gjennom det sørlige Afrika sammen med lokale ungdommer. Med bakgrunn i det sørafrikanske mirakelet som skjedde for et par tiår siden, var religiøse ledere fra store deler av verden samlet og klare i sin tale til hele verden om at alle må be og arbeide for at verden skal oppleve ett nytt mirakel; klimarettferdighet. 200.000 underskrifter ble overlevert, og et sterkt budskap fra erkebiskop Desmond Tutu rørte Christina Figueres, lederen av FNs klimaforhandlinger, til tårer. Og hun formante oss til tålmodighet og utholdenhet. Presidenten for klimatoppmøtet og Sør-Afrikas utenriksminister, Maite Nkoana-Mashabane, refererte også til denne sterke samlingen av ungdommer, samt kirkelige og religiøse ledere, også i sin offisielle åpningstale dagen derpå,

Det var ifølge arrangørene kun ca. 4000 mennesker på stadion. Det hadde vært plass til ti ganger så mang. Likevel var presseoppbudet stort. Mange av verdens største

² ACT Alliance: Internasjonal økumenisk diakonal organisasjon med utgangspunkt i LVF og KV. KN er medlem.

APRODEV: Europeisk økumenisk 'advocacy' allianse hvor bla. MKR er medlem.

³ Vedtatt på misjonskonferansen til Den evangeliske allianse i forbindelse med Edinburgh 2010

nyhetsbyråer var på plass. Regien på samlingen kunne vært langt bedre. Ikke minst savnet vi en storstilt mobilisering av fotfolket i Durbans menigheter og forsamlinger. Men budskapene var sterke. Og symbolbetydningen av at ungdommer og kristne, jødiske, muslimske og hinduistiske ledere stod sammen med ett tydelig budskap, kan ikke undervurderes.

Søndagen etter (4.12.) ble det arrangert felles bønn for klimaforhandlingene. Et mye mindre, men symbolsk sett viktig arrangement med ca. 200 deltakere; jøder, kristne, muslimer, hinduer, buddhister og bahaier, med lesning fra sine hellige skrifter, klima-appell og bøtter.

En av initiativtakerne til *We have faith*-satsningen var biskop Geoff Davies. Han var også med på å lansere en *Interfaith declaration* under COP 17. Denne fikk også mye oppmerksomhet da den ble overlevert COP 17s president.⁴ Vårt inntrykk var at det interreligiøse sporet var tydelig styrket denne gangen. Og det var svært meningsfylt også å ha med en muslimsk imam i den norske delegasjonen. En diapraksis på dette område bør vi fortsette med, også på hjemmebane.

ForUM-sporet

MKR er med i paraplyorganisasjonen ForUM for Utvikling og miljø, hvor en undergruppe jobber spesielt med klima, under ledelse av Arvid Solheim. MKR deltok i forkant av COP 17 i formøter hvor vi også utarbeidet et posisjonspapir til den norske forhandlingsdelegasjonen. ForUM organiserer de fleste NGOenes påvirkningsarbeid inn mot norske myndigheter og arrangerte regelmessige møter med den norske forhandlingsledelsen. Også vår økumeniske/flerreligiøse delegasjon fikk et godt møte med forhandlingslederen Henrik Harboe. Vårt inntrykk er at norske myndigheter lytter til og gjør seg nytte av den kompetansen som NGOene har. Noen av ForUMs medlemmer er også plukket ut til å være en del av den offisielle delegasjonen, og kommer slik sett skikkelig på innsiden. ForUM er også medlem av det internasjonale Climate Action Network, som trolig er den viktigste kritiske røster med daglige nyhetsbrev under konferansen, som blir nøye studert av de fleste delegatene.

Andre kontakter og nettverk

COP 17 var også arena for en hel del andre norske NGOene, forskningsmiljø, opposisjonspolitikere osv. Vi fikk ved flere anledninger truffet den norske ambassadøren Kari M. Bjørnsgård. Ambassaden sponset blant annet *Inter-faith rally*. Vi ble også invitert til åpningen av en klimautstilling som ambassaden arrangerte. Hun virket godt orientert om UD's aktive samarbeid med MKR og sørafrikanske 'sørpartnere' gjennom apartheidtida, og virket interessert i den økumeniske og flerreligiøse mobiliseringen også i forhold til klimatrusselen.

Vi knyttet gode kontakter med lederne av Naturvernforbundet og Framtiden i våre hender, som begge virket interessert i det økumeniske og flerreligiøse etiske sporet. Sametingets leder utrykte anerkjennelse til den moralske kraft. Samisk Kirkeråd kan ha drevet bevisstgjøring på dette området. Ellers var det påfallende få næringslivsaktører til stede.

Kommunikasjon med norske medier

⁴ Mer om dette her: <http://www.environmentalgovernance.org/featured/2011/12/historic-interfaith-declaration-on-climate-change-signed-at-cop17/>

En samling presseoppdrag i norske medier har Peter Eide samlet (se vedlegg 2). Ellers skrev reisefølget daglige blogginnlegg⁵. Generelt er inntrykket at norske medier var lunkne i sin interesse, og da særlig i forhold til å dekke saker uten lokal eller politisk vinkling. Det ble imidlertid jobbet aktivt opp mot norsk presse under oppholdet, med innsalg av ideer og hele presserigger. I begynnelsen av oppholdet var interessen lav, men parallelt med at den politiske delen av toppmøtet startet, tok også interessen for saker om delegasjonen seg opp. Helt konkret fikk vi en sak på trykk i *Stavanger Aftenblad* og *Dagen*. Aftenposten viste interesse for ideer, men ville gjøre saken selv. Det er nærliggende å trekke lærdom av dette, og fortsette i samme sporet med å utarbeide konkrete mediestrategier i forkant av delegasjonsreiser. Det er mulig å selge inn gode saker så lenge de har lokalt tilsnitt og kobles til et samfunnsrelevant nivå.

ELCSA

Den norske kirke har en vennsapsavtale med Den evangelisk-lutherske kirke i Sør-Afrika (ELCSA). En delegasjon fra South-East Diocese med biskop Buthelezi i spissen, besøkte Oslo i mai 2011 da vi også snakket om klimautfordringen. Det var derfor naturlig med et gjenbesøk nå, særlig da vi hadde både kirkerådsleder og en biskop med i vårt følge. Noen av oss fikk til et møte med biskopen en kveld. Det ble en nyttig samtale. Likevel spør vi oss selv hvorfor ikke de hadde klart å mobilisere flere fra ELCSA til *We have faith*-arrangementene. Hvor er grasrota og de lokale prestene? Vi gav også noen tydelige hint om at kirkebesøk eller et besøk til den gamle misjonsstasjonen Umphumulo kunne vært interessant. Men vi fikk aldri noe konkret tilbud om dette.

Besøk til Pietermaritzburg

Derimot fikk vi til en meningsfull dag til Pietermaritzburg. Norges Kristne Råd hadde lagt opp programmet, med vekt på hiv-temaet. Kwa Zulu/Natal-provinsen har en av de høyeste hiv-prevalensratene i Sør-Afrika, og fremdeles er det mye stigmatisering og tabu i mange av kirkene. Vi besøkte Kwa-zulu Natal Christian Council, Pietermaritzburg Agency for Christian and Social Awareness (KN-partner), samt School of Theology and Religion ved universitet og UJAMAA-senteret. Sistnevnte var Mellomkirkelig råd og Teologisk nemnd de første til å introdusere i Norge i 1992, og de har hatt utstrakt kontakt med KN, NKR og flere teologiske/diakonale læresteder siden den gang. Det var interessant å se at religionsdialog og teologi om skaperverk og klimatrusselen er på agendaen. Men først og fremst har dette miljøet en diakonal og deltakende bibel-lesemåte som vi har mye å lære av. Det sterkeste møtet for mange var likevel et besøk hos en gruppe hiv-positive i en township utenfor Pietermaritzburg. Her fikk delegasjonen høre personlige historier om hvordan man møtes av kirken som hiv-positiv, og om dens mange ganger manglende oppfølging.

Evaluering og oppfølging

Alle tre samarbeidspartnerne i *Skaperverk og Bærekraft* var tydelig til stede, ikke minst Kirkens Nødhjelp som var en viktig tilrettelegger ved sitt Sør-Afrika-kontor, og som en felles erfaring var det nyttig at alle tre parter var godt representert. Likevel kunne vi med fordel ha avklart rollene våre bedre i forkant. Var vi en eller tre kirke-delegasjoner fra Norge? Det var også uheldig at vi var fordelt på to hoteller. Det vanskeliggjorde daglige briefinger. Diakonia hadde for øvrig gjort en flott innsats med tilrettelegging av side events og informasjon underveis. Vi burde også ha gjort en

⁵ <http://www.gronnkirke.no/index.cfm?id=363577>.

større innsats for å få flere akkreditert, antakeligvis kunne vi lett fått mulighet for eksempel gjennom KV eller LVF.

Hvordan endte COP 17? Det er mange tolkninger og ulike svar. Det lokale vertskapet og vår egen miljøvernminister var godt fornøyd. Flere fra miljøbevegelsen og den økumeniske klimabevegelsen er ikke fornøyd. Svaret ligger nok et sted midt i mellom. En slik FN-arena som dette har konsensus som metode. Alle skal være enige, ikke bare et flertall. At man på overtid *ble* enige om Kyoto-avtalens fortsettelse, at det grønne fondet for tilpasning ble vedtatt opprettet, og at land som Kina og USA har forpliktet seg i forhold til en mer omfattende avtale som skal avløse Kyoto i 2020, er faktisk framskritt. Dette var viktige delmål også for den økumeniske bevegelse og for ForUM. Vi vil også tilføye at den norske forhandlingsdelegasjonen gjorde en flott og brobyggende innsats for å få dette til. Og miljøvernminister Erik Solheim berømmet den kirkelige og flerreligiøse mobiliseringen som avgjørende for at man i det hele tatt kom så langt i *Vårt Land* 26.1.12. Det er en god anerkjennelse.

Det var så langt vi kom i denne omgang. Og i denne type problematikk er globale løsninger og avtaler avgjørende. Men arbeidet må fortsette med uforminset styrke, langs flere spor. For oss er det viktig i 2012 å ha fokus på forpliktelser på hjemmebane. Ikke minst i en kontekst med store nye oljefunn. Hvor skal veien gå videre? Hva gjør Norge på hjemmebane? Det er viktig å koordinere arbeidet med klimarettferdighet gjennom *Skaperverk og Bærekraft* og de andre internasjonale økumeniske aktørene.

Noen oppfølgingspunkter fra MKR sin side:

- Følge opp kontakten med KV/LVF på dette området.
- Et særlig fokus på klimameldingen, sammen med andre. Egen uttalelse?
- Fortsette arbeidet i ForUM sin klimagruppe (klimameldingen, Rio +20, COP 18)
- Videreutvikle et flerreligiøst diapraxis-spor, hvor Islamsk Råd Norge og STL utfordres frem mot COP 18. En utvidet flerreligiøs delegasjon?
- Videreutvikle samarbeid med Naturvernforbundet.
- Sammen med Kirkerådet delta i forberedelsene til *Klimavalg 2013*.

Håp

COP-presidenten Maite Nkoana-Mashabane inviterte nærmest seg selv til kirken på søndag her i Durban. Det ble bedt for forhandlingene og hennes viktige rolle. Generalsekretær Pataki i Det sørafrikanske kirkerådet (SACC) hadde en sterk preken. Og hun avsluttet sin appell i kirken med: «We have faith. Act now for climate Justice!». Nettopp dette er slagordet for den afrikanske og tverreligiøse kampanjen vi har støttet og vært en del av. Basen har vært på Diakonia-senteret, som ble bygget med blant annet norske midler under apartheidtiden. Med det viktige samarbeidet mellom SACC, Diakonia og Mellomkirkelig råd under apartheidtiden, er det flott å se at disse igjen er på banen. Enda viktigere er det å se at ungdommer engasjerer seg. Norske ungdommer fra KFUM-KFUK og Changemakere gjorde en flott innsats sammen med lokale ungdommer gjennom klimakaravanen. Og religiøse ledere forener sine røster og hjerter for jordens fremtid. Det gir tro på framtida. Vi er nødt til å tro på det vi gjør. Tro og håp!

Oslo, februar 2012

Vedlegg 1 Interfaith Declaration on Climate Change

The nurturing and respect for Life is a central doctrine of all faiths on Earth. Yet today we are endangering life on Earth with unacceptably high and rising levels of greenhouse gas emissions. These gases are destabilizing the global climate system, heating the Earth, acidifying the oceans, and putting both humanity and all living creatures at unacceptable risk.

The extraordinary delicacy of Nature's balance is becoming increasingly apparent, even as human actions inflict ever larger, more dangerous and potentially irreversible changes on the indivisible web of atmosphere, earth, ocean and life that is creation. Today our faiths stand united in their call to care for the Earth, and to protect the poor and the suffering. Strong action on climate change is imperative by the principles and traditions of our faiths and the collective compassion, wisdom and leadership of humanity.

We recognize the science of climate change, and we call for global leaders to adopt strong, binding, science-based targets for the reduction of greenhouse gases in order to avert the worst dangers of a climate crisis. We urge the nations of Earth to ensure that those who will suffer under climate-induced changes such as more severe storms, floods, droughts and rising seas, be aided to adapt, survive and equitably prosper.

We recognize that climate change is not merely an economic or technical problem, but rather at its core is a moral, spiritual and cultural one. We therefore pledge to join together to teach and guide the people who follow the call of our faiths. We must all learn to live together within the shared limits of our planet.

We recognize that just as climate change presents us with great challenges, so too it offers great opportunities. Reducing greenhouse gas emissions can stimulate economies sustainably, protect our planet, lift up the poor, and unite to a common cause people threatened by a common danger. Assisting vulnerable communities and species to survive and adapt to climate change fulfills our calling to wisdom, mercy, and the highest of human moral and ethical values.

We commit ourselves to action – to changing our habits, our choices, and the way we see the world – to learning and teaching our families, friends, and faiths – to conserving the limited resources of our home, planet Earth, and preserving the climate conditions upon which life depends.

In this spirit, we call upon our leaders, those of our faiths, and all people of Earth to accept the reality of the common danger we face, the imperative and responsibility for immediate and decisive action, and the opportunity to change.

Church of Norway Middle East delegation, March 2012. Draft, version 21.02**18/3 Sunday**

[- 09.00 Official greetings from Director and President of Church of Norway Church Council at ELCJHL (Arabic) Sunday service in Jerusalem] CONFIRMED

- 14.55 Arrival of (the rest of) the Church of Norway delegation at Ben Gurion Airport. LWF-Minibus to Jerusalem CONFIRMED

Check in at Lutheran Guesthouse Mount of Olives. CONFIRMED

- 17.00 Gathering in the "Jerusalem Room" at the LWF Guesthouse. Welcome and introduction by Sven Oppegaard and Mark Brown. Guided tour at AVH-area, housing project, hospital, Church of Ascension, coffee/tea. CONFIRMED

- 19.30 Dinner at the residence of the Norwegian Representative to PA, Hans Jacob Frydenlund. CONFIRMED. Go by taxi

19/3 Monday (transportation Monday: walking and taxis)

- 07.30 Walk to the Old City from Mount of Olives. Pass by Haram al Sharif and the Western Wall. Guided by Sven Oppegaard/Trond Bakkevig. CONFIRMED

- 09.45 Visit Holy Sepulchre (together with Bishop Munib?) TO BE CONFIRMED BY ROLF

- 10.15 Bishop Munib Younan – ELCJHL. Christianity in Palestine and Israel today TO BE CONFIRMED BY ROLF

– Women's project (Particularly Ecclesial laws project) with Ms Bassima and Ms Dinah Tanous TO BE CONFIRMED BY ROLF

- 11.30 Visit Orthodox Patriarch together with Bishop Munib TO BE CONFIRMED BY ROLF

- 12.30 Lunch together with staff from with JICC. Restaurant to be decided by Rolf/Munib?

- 14.00 Meet with prof. Mustafa Abu Sway. Islam in Palestine and Israel today. To be arranged by Trond

- 15.30 Meet with rabbi David Rosen. Judaism in Israel today. To be arranged by Trond

- 17.30 Visit Caspari Center. Meet with Knut Helge Høyland CONFIRMED

- Dinner with Bishop Munib Younan / or dinner at Chefs for peace? Sven Oppegaard to confirm with Munib

**20/3 Tuesday (Johnsen, Hagen Agøy, Grung and Bertinussen visit Gaza. To be organized by NCA and the Norwegian rep.off.)
The rest of the delegation – 8 people – visits Ramallah and Bethlehem. Rolf organizes transportation for the West Bank visit)**

- 07.30 Qalandia Walk through with EAPPI. TO BE CONFIRMED BY ROLF

- 08.30 School of Hope, Ramallah. Introduction to ELCJHL's schools. TO BE CONFIRMED BY ROLF

- 10.00 Meet with PA representatives in Ramallah: Mahmoud Habaash on religious affairs and other PA-representative on the work on new Palestinian constitution, including Freedom of Religion. To be organized by Norwegian Representative Office

-13.00 Lunch at the ICB in Bethlehem. Invite Fr Jamal + Mitri Raheb. Ask Mitri to inform on recent Kairos developments. ROLF

-14.30 at ICB – Lecture on Christian Emigration by Fr. Jamal. TO BE CONFIRMED BY ROLF

-16.30 Open/Spare time – Souq and/or Church of the Nativity

-17.30 Return to Jerusalem. On the way back: visit to the special gift shop squeezed between the wall close to the Checkpoint.

-19.30 Dinner with Bishop Munib Younan / or dinner at Chefs for peace? Sven Oppegaard to confirm with Munib

21/3 Wednesday

09.00 OCHA – Briefing TO BE CONFIRMED BY ROLF

10.30 Meet with Israeli Government representative. To be organized by Norwegian Embassy in Tel Aviv

12.00 Lunch to go and travel to Allenby Bridge. (either by taxis or by minibus)

On the Jordanian side: Visit Baptismal site and/or Mt. Nebo. All Jordanian program taken care of by Fr. Nabil Haddad

Meeting with Fr. Nabil Haddad, General Director of Jordanian Interfaith Coexistence Research Center: CONFIRMED

18.00 Meeting with His Royal Highness Prince Ghazi bin Muhammad of Jordan CONFIRMED

19.30 Reception with church leaders, imams, etc. to be hosted by Fr. Nabil CONFIRMED

22/3 Thursday

Meeting with Human Rights lawyer Asma Khader. Talks on the Constitutional reform work in Jordan CONFIRMED

Meeting with Taher Al-Masri, former Prime minister and Head of the Upper House of the Jordanian Senate. Chairman of the "Arab Group against Arab Christian Emigration" CONFIRMED

Lunch, then fly to Cairo either 1315 or 1730

Check in at Talisman Hotel, Downtown Cairo (Sharia Talaat Harb) CONFIRMED

Dinner together with Ambassador Tor Wennesland

23/3 Friday

14:00: Meet with Bishop Yoannes, director of BLESS: The coptic Church department for public, ecumenical and social services. Venue: Bless office CONFIRMED

Ideas to the program in Cairo Friday and Saturday:

Meetings with Muslim Brotherhood leadership + Amani Abn Al-Fadl. To be organized by Norwegian Embassy in Cairo

Meetings with politicians: Baradei and/or Rafiq Habib (Evangelical Copter and political leader)? Others? To be organized by Norwegian Embassy in Cairo

Coptic Patriarchate?

Visit to Al Azhar and meeting with Grand mufti Al-Tayyeb ALMOST CONFIRMED

Evangelical Theological Seminary in Cairo (partner institution to NMS), ALMOST CONFIRMED

Women dialogue in Cairo, contact Samira Luka?

Meet with Israa Abdel Fattah from the 6th of April youth movement?

Meeting with someone involved in the Constitution reform work. Talks on the rights of religious minorities. To be organized by Norwegian Embassy in Cairo

24/3 Saturday

09.00-10.00 Visit to the Bible Society of Egypt and meet with Gen.Sec. Ramez Attallah. Lecture on ecumenical relations in Egypt. CONFIRMED

1800: Transportation to airport

Flight to Beirut at 2030. Arriving Beirut 21.45. Transportation to hotel CONFIRMED

Check in at Mayflower Hotel in West Beirut (Hamra) CONFIRMED

25/3 Sunday

Annunciation Day (Maria Budskapsdag). To be celebrated in Beirut or in Junieh. Holy Mass + Christian-Muslim celebrations in the afternoon. To be arranged by Muhammad Sammak (General Secretary of the Christian Muslim Committee for Dialogue) CONFIRMED

Afternoon: Meet with Muhammad Sammak and the 7 members of the Committee who represents the 18 religious families in Lebanon. CONFIRMED

Meet/dinner with Paul Salem, Director of the Carnegie Foundation Middle East Department. Talks on political developments in Libanon and Syria

26/3 Monday

Morning: Meeting with Paul Rohanna, General Secretary of Middle East Council of Churches (MECC). Talks on the development of MECC + how the churches face the political situations after the Arab spring CONFIRMED

Meet with the Maronite Patriarch?

Departure: Flight to Frankfurt at 1620 pm

Participants:

Rev. Helga Haugland Byfuglien, Presiding bishop of Church of Norway (CoN)

Mr. Svein-Arne Lindø, Chair of Church Council, CoN

Rev. Jens-Petter Johnsen, Director of Church Council, CoN

Rev. Kjetil Aano, Chair of Council of Ecumenical and International Relations, CoN

Mrs. Berit Hagen Agøy, General Secretary of Council of Ecumenical and International Relations, CoN

Mr. Jan-Erik Sundby, Diocese Council Member, Diocese of Borg, CoN

Rev Dr Trond Bakkevig, Convener of Council of Religious Institutions of the Holy Land

Dr Dr Iver B. Neumann, professor of International Affairs, LSE

Rev Dr Anne Hege Grung, research fellow Christian-Muslim relations, University of Oslo

Mrs Gudrun Bertinussen, Norwegian Church Aid representative to the Middle East

Mr Sven Thore Kloster, Advisor, Council of Ecumenical and International Relations, CoN

